

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 42.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 361, med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Wahrens* på kammarens bord liggande motion nr 363.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 43, 44, 46 och 47 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 56—58.

§ 5.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för riksarkivet m. m. jämte två i ämnet väckta motioner. *Ang. ny stat för riksarkivet m. m.*

Statsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels Kungl. Maj:ts den 11 mars 1921 till riksdagen avlåtna proposition, nr 287, med förslag till ny stat för riksarkivet m. m.;

dels Kungl. Maj:ts i innevarande års statsverksproposition under punkten nr 7 av åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande på extra stat för år 1922 av ett förslagsanslag, högst,

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 42.

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.

11,200 kronor, till arvoden åt amanuenser och extra biträden i landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Göteborg;

(Forts.)

dels och motionerna:

nr 310 inom andra kammaren av herr *Rydén*, som hemställt, att riksdagen icke måtte bifalla det förslag till ny stat för riksarkivet, som föreslagits i propositionen nr 287, och

nr 61 inom första kammaren av herr *Clason*, vilken föreslagit, att riksdagen ville

a) på ordinarie stat för landsarkivet i Uppsala uppföra en andre arkivariebefattning, varemot det hittills utgående anslaget till en amanuens av 1,800 kronor skulle bortfalla; samt

b) öka det till ersättning åt extra biträden vid samma landsarkiv utgående anslaget, så att det sammanlagt uppginge till 2,200 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

I) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr *Rydéns* förenämnda motion

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksarkivet på nedanstående sätt:

Befattningshavare.	Avlöningsgrad.
1 riksarkivarie	A 2
2 arkivråd	B 20
4 förste arkivarier	B 15
4 andre arkivarier	B 13
1 registrator	B 13
2 kanslibiträden, kvinnliga	C 3
1 förste expeditionsvakt	B 3
3 expeditionsvakter	B 1
1 eldare	B 1

b) godkänna följande stat för riksarkivet att tillämpas från och med år 1922:

S t a t

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 130,500 —
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 3,500: —
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	» 29,000: —

Förslagsanslag kronor 163,000: —

c) under riksstatens åttonde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riks- och landsarkiven uppförda ordinarie bestämda anslaget, 137,905 kronor, uppföra å ordinarie stat under rubriken riksarkivet ett förslagsanslag å 163,000 kronor;

II) till förstärkande av den i staten för riksarkivet uppförda anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 4,000 kronor; Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

III) med avslag å herr Clasons ovanberörda motion, i vad densamma avsåge uppförande på ordinarie stat för landsarkivet i Uppsala av en andre arkivariebefattning, uppföra å ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel under rubriken landsarkiven ett bestämt anslag å 39,405 kronor; och

IV) med avslag å herr Clasons ovanberörda motion, i vad densamma beträffande ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Uppsala skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 11,200 kronor, att utgå till arvode åt en amanuens vid vart och ett av landsarkiven i Uppsala, Vadstena och Göteborg med högst 1,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t, vad anginge vart och ett av dessa belopp, att, om särskilda förhållanden skulle därtill föranleda, bestämma om medlens användande till ersättning åt flera extra biträden vid landsarkivet i fråga, samt till ersättning åt extra biträden vid landsarkivet i Uppsala med högst 2,000 kronor, vid landsarkivet i Lund med högst 2,200 kronor, vid landsarkivet i Göteborg med högst 1,000 kronor och vid landsarkivet i Vadstena med högst 600 kronor.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Kvarnzelius*, *Joh. Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Jönsson* i Revinge, *Jansson* i Falun, *Bengtsson* i Norup, *Carlsson-Frosterud* och *Karlsson* i Nynäshamn, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

I) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Rydén's förenämnda motion

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksarkivet på nedanstående sätt:

Befattningshavare.	Avlöningsgrad.
1 riksarkivarie	A 2
2 arkivråd	B 20
4 förste arkivarier	B 15
4 andre arkivarier	B 13
1 registrator	B 13
2 kanslibiträden, kvinnliga	C 3
1 förste expeditionsvakt	B 3
2 expeditionsvakter	B 1
1 eldare	B 1

b) godkänna följande stat för riksarkivet att tillämpas från och med år 1922:

S t a t

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslags-</i> <i>anslag</i>	kronor 127,000: —
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	> 3,000: —
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	> 22,000: —
<hr/>	
<i>Förslagsanslag</i> kronor	152,000: —

c) under riksstatens åttonde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riks- och landsarkiven uppförda ordinarie bestämda anslaget, 137,805 kronor, uppföra å ordinarie stat under rubriken riksarkivet ett förslagsanslag å 152,000 kronor;

- II) — — —;
- III) — — —;
- IV) — — —.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Rydén: Herr talman! I det föreliggande ärendet har jag tillåtit mig att väcka en motion, däri jag yrkat avslag å Kungl. Maj:ts framställning om fastställande av ny stat för riksarkivet. Närmast ligger i detta yrkande, att man i år icke skulle företaga något bestämt i fråga om de anordningar, som finnas omnämnda i propositionen.

När jag väckte min motion, så sködde detta i främsta rummet i den starka känslan av att den riktning, vari den nuvarande riksarkivariens verksamhet gått, efter min mening icke varit för det svenska arkivväsendet lycklig. När den nuvarande riksarkivarien tillträdde sitt ämbete 1916 funnos, så vitt jag kunnat finna, två stora vitala angelägenheter för det svenska arkivväsendet att lägga hand vid, båda två i viss mån tillrättalagda förut. Man kunde då haft rätt att vänta, att när en ny man tillträdde denna befattning han skulle lägga hand vid dessa angelägenheter och befordra dem till en god och lycklig lösning. De båda vitala angelägenheterna för arkivväsendet, som jag syftar på, voro dels frågan om gallring av arkivalierna, så att icke dessa växte oss över huvudet, dels inrättandet för Norrland av ett landsarkiv. Båda dessa angelägenheter ha av den nuvarande arkivariens försummats och i stället har han inriktat sin verksamhet på att utbygga riksarkivets organisation och stater här i Stockholm efter en måttstock, som efter min uppfattning är rent orimlig.

Jag tog fram gallringsfrågan såsom skäl för avslag, därför att jag under min tidigare verksamhet som statsrevisor har haft anledning att sätta mig in i detta spörsmål. Jag skall be att med några ord få belysa, huru viktigt för hela vårt arkivväsen det är, att denna fråga blir löst.

Det torde ligga i öppen dag för var och en, som följt med utvecklingen på detta område, att vi genom händelsernas gång under de sista årtiondena fått ett pappersväsen i landet som trotsar all

jämförelse med vad tidigare varit fallet. Antalet ämbetsverk och myndigheter har vuxit, och antalet av de undersökningar på alla områden, som verkställas, har vuxit lavinartat. Som resultat av denna ökade verksamhet föreligger det förhållandet, att det hopas oändliga pappersmassor i våra arkiv. Om man går tillväga på det sättet, att man icke i tid försöker plocka ut ur dessa pappersmassor vad som kan vara nödvändigt att gömma för den historiska forskningen och makulerar det andra, så komma dessa pappersmassor att växa oss totalt över huvudet.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Jag har gjort approximativa beräkningar bara över länsräkenskaperna, som jag närmast tagit sikte på i min motion och därvid gjort det antagandet, att de skulle komma att ökas i fortsättningen av detta århundrade, i samma progression som de ökats under de två första årtiondena av detsamma. Vi skulle då vid århundradets slut bara för dessa räkenskaper behöva ett hyllutrymme av 10—15 nymil. Detta resultat är visserligen blott approximativt, då man ju icke vet, om utvecklingen i fortsättningen får samma våldsamma progression, men vi kunna i alla fall med säkerhet antaga, att antalet hyllmeter arkivalier, i fall en grundlig gallring icke i tid företages, blir så stort, att jag icke förstår, i vilken av Stockholms nuvarande eller blivande byggnader man vid århundradets slut skulle kunna förvara denna mängd av arkivalier. Och länsräkenskaperna äro bara en del av de arkivalier, som på detta sätt växa fram. Om jag nu tänker på andra verk än länsstyrelserna, exempelvis sådana som våra statistiska verk, socialstyrelsen och pensionsstyrelsen, och antar att alla papper från dem skulle förvaras, så skulle allt detta bli så mycket, att om herr Clason som riksarkivarie finge hopsamla det, varken han eller hans huvud skulle kunna sticka upp ur det Babels-torn av papper, som upptornats i slutet av detta århundrade.

Jag har därför ansett det nödvändigt att fästa riksdagens uppmärksamhet på vikten av att den, som har hand om arkivvården i landet, också sköter gallringen och icke försummar denna fråga. Nu kommer man förmodligen att säga, att det utfärdats gallringsföreskrifter under de senare åren. Jag erkänner detta, men dessa gallringsföreskrifter voro förarbetade av den gamle riksarkivarien Hildebrand. Det är icke den nuvarande riksarkivarien, som från början lagt hand vid denna sak — efterarbetet har han väl fått sköta — utan det var riksarkivarien Hildebrand, som på initiativ av riksdagen och närmast statsrevisorerna på sin tid fick uppmärksamheten riktad på detta och som sedan ägnade de sista åren av sin levnad åt arbetet på gallringsföreskrifter för en del av våra ämbetsverks arkivalier. Jag tror, att riksdagen bör ha sin uppmärksamhet fäst på detta och på att det är riksarkivariens förnämsta uppgift i detta ögonblick. Hans viktigaste uppgift är sålunda icke att bygga upp organisationen av riksarkivet med diverse arkivråd och en eventuell generaldirektör i spetsen, utan det viktigaste som han kan taga sig till är att tillse, att man i tid begränsar gömmandet av dessa pappersmassor, så att man tillvaratager det, som är av verklig nytta, men rensar ut det övriga, så att det icke kommer in i arkivet.

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

I kammararkivet ingå nu länsräkenskaperna ända fram till 1914. De länsräkenskaper, som tillhöra kammararkivet, äro till stor del förvarade i det gamla riksbankshuset nere vid Järntorget. Jag har personligen gått igenom detta magasin för att få en överblick av dessa arkivalier, och jag beklagar, att en del av kammarens ledamöter som bagatellisera gallringsfrågan icke gjort sig besvär att genom besök i det gamla riksbankshuset övertyga sig om huru där ser ut. Där finnas ungefär 7,500 meter länsräkenskaper. Det är en stor mängd av de väldiga rum, som från golv till tak upptagas av hyllor ställda så tätt i förhållande till varandra, att man knappast kan krypa emellan dem. Så fylles rum efter rum, rum efter rum med dessa folianter. Naturligtvis är det en skillnad mellan de verkligt gamla länsräkenskaperna och de nya. De gamla ha kommit in på en tid, då vårt bokföringsväsen var oerhört litet utvecklat, och jag förstår mycket väl — utan att man behöver skriva i tidningarna där-om — att man icke kan gallra bland dessa äldsta räkenskaper. Men går man åter till de senare årgångarna, och det är de som skrymma mest, så finner man bland dessa en massa verifikationer, som det icke kan vara rimligt att bevara genom tiderna.

Jag skall nu nämna några siffror för att visa utvecklingen. För det län, där jag själv bor, har jag låtit uppmäta antalet hyllmeter för sådana räkenskaper för att få en bild av tillväxten och då funnit, att hyllutrymmet för nämnda län, Malmöhus län, utgjort: år 1830 3,55 meter, 1840 2,90 meter, 1850 2,80 meter, 1855 2,95 meter. 1860 3,10 meter, 1865 4,35 meter, 1870 5,20 meter. 1885 6,70 meter. 1905 11,50 meter och 1908 16,15 meter. Detta allenast för detta län. Sistnämnda metersiffra betecknar en längd ungefär motsvarande avståndet från dörrdraperiet där borta till förste notariens plats. För ett enda år upptaga sålunda Malmöhus läns räkenskaper en hylllängd som är så stor som det avstånd, som jag här talat om, och en stor del av dessa länsräkenskaper består av ifyllda mantalsblanketter. Vi som bo i städerna veta alltså var de hamna. Det ena exemplaret från Malmö står och skrymmer i Malmö stadsarkiv och det andra finnes i kammararkivets magasin för att bevaras för århundraden, och ingenstädes är det ställt i utsikt, att man skulle få gallra ut dessa. När Malmö stadsarkiv icke längre kan rymma det ena exemplaret av dessa mantalsblanketter, får man väl skicka dem till länsarkivet i Lund för att öka Lunds arkivs oändliga pappersmassa. Jag förvänar mig över, att den som har ansvar för arkivväsendet i landet kan låta det fortgå på detta sätt. Om man håller på med att samla och samla och tager emot dessa oändliga papperstravar, blir det snart slut med utrymmet i riksbankshuset — jag vet inte var man till sist skall göra av dessa pappersmängder. Jag har därför ansett det tvunget att gallringsfrågan tages upp. Visserligen säger riksarkivarien i sina berättelser, att denna fråga är föremål för utredning, men det har den varit under många år, och man har inte sett några resultat av de överväganden och utredningar, som föreligga. Det är sålunda nödvändigt att föra fram gallringsfrågan, så att vi inte slutligen alldeles drunkna i papper.

Nu kan man ju invända, att det här sagda inte bör föranleda något i detta sammanhang. Jag vill då framhålla, att när man skall bestämma staten för ett verk, man bör veta någorlunda väl, huru stora de arbetsuppgifter äro, som skola vila på verket, och nog måste väl var människa förstå, att det blir en skillnad här, om man har låt oss säga en mil länsräkningar att vårda och ha hand om eller om man har en halvmil. Det synes mig vara uppenbart, att kan man gallra ut den halva milen det inte skall behövas precis lika många människor för vården av arkivalierna som om man har hela milen. Jag kan därför inte finna annat än att det är logiskt, att man begär, att innan man skall bestämma sig för antalet tjänstemän i riksarkivet, man också har klart för sig omfattningen av de arkivalier, som riksarkivet eventuellt får att vårda.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Fort.)*

Den första anmärkning, man sålunda har rätt att framställa mot den nuvarande ledningen av riksarkivet, är sålunda denna, att gallringsfrågan blivit försummad.

Även en annan sak måste jag i detta sammanhang påtala: det gäller frågan om Norrlands landsarkiv. Jag kan inte förstå att finna det rimligt, att man inte gör någonting för att få denna fråga löst. Hur ställer det sig nämligen i detta avseende? Jo, antingen ligga de norrländska arkivalierna ute i bygderna och förgås av brist på vård eller också skola de dragas ned till Uppsala; följaktligen är Norrlands befolkning härvidlag sämre ställd än befolkningen i övriga delar av vårt land, där ju i allmänhet landsarkiven äro geografiskt uppnåeliga. Norrlänningarna ha inte tillgång till dessa arkivalier på närmare håll än Uppsala, och de måste resa genom mer än halva Sverige för att träffa på sina arkivalier, när de behöva dem. I stället för att taga upp denna fråga till lösning, har den nuvarande riksarkivarien låtit göra en framställning till årets riksdag, däri det begäres inrättande av en andre arkivarietjänst vid Uppsala landsarkiv, något som inte kan försvaras ur andra synpunkter, än att man verkligen låter Norrlands landsarkiv dö bort och vill giva Uppsala landsarkiv det avgörande inflytandet, när det gäller arkivväsendets ordnande för Norrland. Emellertid har statsutskottet yrkat avslag på denna framställning, och detta får väl anses giva en förhoppning om, att Norrlands landsarkivsfråga skall tagas upp till lösning. Jag skall därför inte gå vidare in på denna sak.

En annan fråga, varom striden står, gäller, huruvida kammararkivet skall ligga under riksarkivet eller om det skall ligga under kammarkollegium. Jag hade inte, då jag skrev min motion, tagit någon personlig ståndpunkt därtill, men sedermera, efter den presspolemik, som öppnades mot min motion och mig, har jag gjort ett ingående försök att bilda mig en verkligt objektiv uppfattning om vad som kan vara rätt i denna fråga. Jag har då kommit till det resultat, att kammararkivet bör, om man skall förfara rättvist, ligga under kammarkollegium. Jag erkänner visserligen, att arkivalierna i kammararkivet blivit vanvårdade, men jag vill göra gällande, att lika väl som herr Clason kunde, såsom han gjort, gå och taga grupper av riksdagsmän med sig för att visa, huru dåligt det är

Ang. ny stat
för riksarkivet
n. n.
(Forts.)

ställt i kammararkivet, lika väl kunde man taga riksdagsmän med sig upp till vissa delar av riksarkivet för att där undersöka förhållandena, och jag är säker på, att herrarna då inte skulle tagit ett så starkt intryck av besöket i kammararkivet — jag har varit där och därför kunnat bilda mig en personlig uppfattning i frågan. Vad som stöder min uppfattning om att kammararkivet bör ligga under kammarkollegium, är inte svaret på frågan, huruvida arkivalierna varit missvärdade eller inte. Det har synts mig vara uppenbart, att ger man kammarkollegium en ordentlig arkivman, som exempelvis professor Weibull föreslagit, ger man det de medel, som äro nödvändiga för att man skall kunna resa upp alla de volymer, som nu ligga där på magen, endast därför att det inte finns tillräckligt med utrymme i arkivet, och anslår man härvidlag de medel, som behövas för att man i övrigt skall kunna sköta arkivalierna rätt, så kunna dessa arkivalier förvaras precis lika bra under kammarkollegii vård som under riksarkivets, och det är inte nödvändigt att flytta dem.

Det finns därjämte ett alldeles särskilt skäl för min uppfattning, att det är bäst att behålla arkivalierna under kammarkollegium, nämligen att kammarkollegium behöver en del av dessa arkivalier för sitt dagliga arbete. Under den tid jag förestod ecklesiastikdepartementet hade jag att handlägga — jag skulle tro — tusentals yttranden, som kammarkollegium avgivit, och inför det myckna klander. som riktats mot kammarkollegium, känner jag behov att säga, att det är intet ämbetsverk, som på mig personligen imponerat så ifråga om verkligt gedigen sakkunskap, när det gällt att yttra sig angående en mängd ytterst svåra kamerala ärenden, som kammarkollegium. Herrarna må bara tänka på, att man under den tid jag satt som ecklesiastikminister befann sig på toppunkten, så att säga, av prästlöneregleringarna, och kammarkollegium hade då att avgiva yttranden över varenda prästlönereglering i hela riket. Bland de saker, som då alltid skulle utredas, var frågan om de kyrkliga hemanens och de ecklesiastika jordarnas rättsliga och kamerala natur. då detta nämligen var av ytterst stor betydelse vid bedömandet av varje enskild prästlöneregleringsfråga, och jag tror, att det måste sägas, att det skulle varit omöjligt att på annat håll erhålla så verkligt ingående, vederhäftiga och för saken mängen gång avgörande undersökningar som dem kammarkollegium presterade, detta på grund av dess tjänstemäns stora förtrogenhet med våra äldre jordrättsförhållanden. Jag kan nu inte tänka mig, om jag skall se på saken alldeles objektivt, att tjänstemännen i kammarkollegium skola kunna göra sitt utredningsarbete, ifall vi taga t. ex. jordeböckerna ifrån dem. Pondera t. ex. att den dagen kommer, då riksarkivet är överfyllt — det är så fullt nu, att det sannolikt inte kan rymmas mer än fem år till i sina nuvarande lokaler. Låt oss föreställa oss, att det flyttas till den brandsäkraste och eldsäkraste platsen i Stockholm, ut på Kastellholmen t. ex. Och då flyttar man riksarkivet och kammararkivet med alla jordeböcker samt reduktions- och likvidationshandlingar och en mängd donationsurkunder. Tro herrarna, att det då blir möjligt för kammarkollegium att upprätthålla

den dagliga, ingående kontakten med dessa utomordentligt viktiga urkunder? Vore jag lantbrukare, skulle jag betrakta det som en ren dårskap att taga från kammarkollegium arkivalier av så stor vikt för utredande av jordrättsliga förhållanden, som en mängd av kammarkollegii arkivalier äro.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Jag skall icke närmare inlåta mig på den dragkamp, som pågått mellan kammarkollegium och historici. Det är ju klart, att det för forskare skulle vara bekvämare, om man kunde samla alla arkivalier i hela riket i en enda sal, där man kunde sitta och studera. Men denna angelägenhet kan icke ordnas uteslutande med hänsyn till den historiska forskningens intresse, utan vi få också se till, att man icke avsevärt försvårar arbetet för ett ämbetsverk, som fyller en så viktig praktisk funktion som kammarkollegium, när det gäller att utreda en mängd rättsliga frågor rörande jordens och hemmanens natur. Även om jag förstår den önskan, som i detta fall besjälar historici, ser jag frågan väsentligen ur det allmännas synpunkt, ur rättssäkerhetens synpunkt, ur synpunkten av att det här gäller vårt äldsta ämbetsverk, som fyllt en oerhört betydelsefull roll från Gustav Vasas dagar till vår tid. Jag kommer då till den uppfattningen, ehuru jag icke från början fastläst min mening i det stycket, att man bör låta kammarsarkivet lyda under kammarkollegium och icke flytta det under riksarkivet. Jag tror, att den riktiga lösningen vore, att riksdagen gäve kammarkollegium vad det behöver för att vårda sina arkivalier, men låte dem stanna där, och att man för övrigt gjorde dem lätt tillgängliga för forskare.

Av dessa skäl ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr Dalgren: Jag förmodar, att en stor del av kammarens ledamöter i likhet med mig finner, att herr Rydén i sitt anförande rörde sig ganska mycket på ytterkanten av den fråga, som det här egentligen gäller. Jag kan icke inse, vad frågan om Norrlands landsarkiv har att göra med den nu förevarande frågan om riksarkivet och kammarsarkivet. Spörsmålet om gallringen kommer jag in på senare; det hör ju hit, men är enligt min mening ej heller någon kärnpunkt i föreliggande sak.

Den fråga riksdagen har att taga ställning till är mycket gammal. Jag anser det icke onyttigt att påpeka detta, då man både privat fått höra och det även återklingade i herr Rydéns anförande, att detta förslag vore framdrivet av den nuvarande riksarkivarien. Herr Rydén talade om »den utveckling, som den nuvarande riksarkivarien givit sin verksamhet», och man kunde därav få den uppfattningen, att även den fråga, som det här gäller, nämligen kammarsarkivets överflyttning till riksarkivet, skulle vara en sak, som daterar sig från senare tid. Det är dock bekant, att åtminstone den förre riksarkivarien, som ju var en person, vilken stod politiken fjärran och kanske därför icke kunde bli utsatt för

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

en del projektiler, som mättas åt den nuvarande, var mycket intresserad för densamma och framlade ett förslag i samma riktning som det nu föreliggande.

Frågan har förberetts grundligt, och hela tiden är det två intressen, som stått mot varandra, dels det historiska forskningsintresset och dels det administrativa intresset. Kungl. Maj:ts förslag går en medelväg mellan dessa båda. Förslaget innebär ju icke annat än att värden av kammararkivets handlingar skall övertagas av riksarkivet. De skola stanna i de lokaler, där de nu finnas, och dessutom skola kammarkollegii tjänstemän fortfarande som hittills ha obehindrat tillträde till lokalerna. Det enda nya är att själva värden av arkivalierna skall övergå till riksarkivet. Nu har herr Rydén antytt, att den föreslagna anordningen endast skulle kunna bli gällande tills vidare, därför att riksarkivet snart måste flytta, och om då kammararkivet flyttas med, kommer kammarkollegium icke att ha tillgång till detsamma. Men är det sannolikt, att kammararkivet för all framtid kommer att rymmas i samma lokaler som kammarkollegium, om herr Rydéns förslag går igenom? Det pågår en utredning om kammarkollegii lokalfråga, och det är icke uteslutet, att kollegium kommer att flytta ifrån den gamla borgen, där det nu är placerat. Det är därför icke säkert, att kammarkollegium för all framtid får ha sina äldre arkivalier så nära sig som nu. Dessutom vill jag framhålla, att det icke alls är fråga om att taga ifrån kammarkollegium de arkivalier, som äro uppställda i dess egna arbetslokaler. Dessa skola alltjämt stå under kammarkollegii uppsikt, och man får ju antaga, att en uppdelning redan nu är gjord, så att de arkivalier, som stå i expeditionlokalerna, äro för ämbetsgöromålen i första hand nödvändiga. För att komma till de andra måste man redan nu gå till lokaler, som ligga tvärs över gatan.

Jag tror, att med vad förslaget innehåller och med vad som står i utskottets betänkande har kammarkollegium fått allt, vad det kan begära för att dess arbete skall bli underlättat. Varför skall det då vara lämpligt att överflytta själva värden av kammararkivalierna till riksarkivet? Först och främst ur arkivvårdens synpunkt. Jag vill inte alltför mycket uppehålla mig vid hur handlingarna för närvarande se ut i kammararkivet och göra väsen av den saken. De nuvarande förhållandena kunna bero på rena olyckshändelser och olämpliga lokaler men de ha ju blivit bättre. Det är emellertid en annan synpunkt, som man härvidlag måste taga i betraktande, och det är, att med sin nuvarande organisation kan kammarkollegium icke ägna sig åt arkivvården så som vore lämpligt. Jag hörde häromdagen från tillförlitligt håll, att en person, som hade hand om arkivavdelningen, hade från föregående år en arbetsbalans på inemot ett tusen ärenden. Det är då klart, att han icke har någon tid över för att ägna sig åt arkivvården. En för tillfället viktigare synpunkt — jag säger för tillfället, eftersom genom införande av värmeledning och dylikt en del förbättringar i fråga om arkivvården kunnat komma till stånd — är att genom

riksarkivets övertagande av arkivalierna dessa skulle kunna bli bättre ordnade och för forskningen lättare tillgängliga. Kammararkivet är ordnat, har det sagts i pressen och annorstädes. Ja, det är visserligen sant, om man därmed menar, att handlingarna äro inbuntade och försedda med nummer och lappar på ryggen, men vad man kan anmärka på är att ordnandet skett efter fullkomligt föråldrade och olämpliga principer, och man kan särskilt anmärka på, att detta system användes trots de varningar, som uttalades häremot. Man har i kammarkollegium ordnat handlingarna i dosserier genom att bryta sönder de gamla serierna och lägga upp nya serier, t. ex. en för slott och herresäten, en för fiske och sjöfart, en för förpantningar o. s. v. Det är klart, att det för en forskare, som skall studera exempelvis bebyggelsehistorien i en landsända, blir hart när omöjligt att under sådana förhållanden komma till rätta i samlingarna. Det skulle vara en av de viktigaste vinsterna, om kammararkivet överflyttades till riksarkivet, att det kunde bli ordnat och för den historiska forskningen i högre grad tillgängligt.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Nu har det sagts i diskussionen, att även riksarkivets ofantliga samlingar äro ordnade. För att förebygga, att den anmärkningen, som alltid förekommit i privata samtal, skall framställas här ber jag få påpeka, att det är en helt annan sak med riksarkivet, som årligen får en oerhörd stor mängd ordnade handlingar. För i fjol utgjorde exempelvis accessionerna 8,614 volymer, 274 kartor och 261 lösa skrivelser. Dessutom förvärfvade riksarkivet genom inköp de Hammerska samlingarna, som innehöllo mellan 15,000 och 20,000 lösa handlingar. Så har det varit år efter år, och det är då klart, att det tar lång tid att ordna ett sådant material. Men till kammararkivet inkomma endast de bundna länsräkenskaperna, och det ställer sig sålunda härvidlag på helt annat sätt.

Det skäl, herr Rydén i sin motion och även här i dag anfört för avslag, gäller gallringen av länsräkenskaperna. Jag tycker dock, som jag sade inledningsvis, att den saken ligger bra mycket i ytterkanten. Vad man ur forskarsynpunkt framför allt avser, när man vill ha kammararkivet under riksarkivet, är ej dessa vid Järntorget förvarade handlingar utan de äldre delarna av handlingarna, huvudsakligen från 1500- och 1600-talen, som finnas på Riddarholmen. Jag tycker att det är egendomligt att uteslutande resonera om gallringen av länsräkenskaperna och därpå basera ett avslagsyrkande i nu föreliggande sak, där det faktiskt gäller att till riksarkivet överföra vården av dessa äldre på Riddarholmen förvarade handlingar.

Ifråga om gallringen kan man säga först och främst, att denna, rent principiellt sett, är den allra delikataste uppgift, som en arkivmänniska har att göra med, och mycket svåra misstag ifråga om gallring ha också skett icke bara i kammararkivet utan också i riksarkivet, det skall villigt erkännas. Men det är dock större garanti för att sådana misstag numera icke förekomma på ställen, där fullständigt utbildad arkivpersonal finnes. Man måste djupt beklaga

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

att i äldre tider gallring, som förstört värdefulla handlingar, skett i riksarkivet, men man har numera en borgen för att något sådant ej längre skall komma att försiggå där. Gallring är således en synnerligen svår sak, då det kan vara svårt att avgöra, vilka handlingar som kunna komma att bli för forskningen betydelsefulla. Jag skall ej trötta med några exempel, men jag kan nämna ett litet fall, som jag hörde här om dagen. Vid gallring i riksarkivet av nedre justitierevisionens papper gallrades undan en del gamla protokoll, som ansågos fullständigt värdelösa. Nu har en forskare, professor Linderholm, som sysslar med häxprocesserna, funnit en process på 1600-talet mot en kvinna i Norrland, som var hedning, och det stod i uppgiften om henne att hon dyrkade solen, och att de hymner som hon brukade sjunga till solen skulle finnas intagna i domstolsprotokollet. Nu höra dessa protokoll till dem som gallrats ut, oaktat det sålunda hade varit av betydelse att ha dem kvar. Jag menar således, att gallringen är en synnerligen svår sak, och det är icke så lätt, ens med åberopande av herr Rydén auktoritet, att gå med på att handlingar utan vidare kunna brännas upp.

Jag tror, att, även om man håller sig till gallringen av länsräkenskaperna, som ju — det skall villigt erkännas — innehålla en hel del, ja kanske det allra mesta som kan saklöst försvinna, så är det dock icke säkert att gallring ens där kan företagas i den utsträckning herr Rydén tror. Jag vill erinra att en av honom i motionen citerad auktoritet, nuvarande landsarkivarien i Uppsala, Sandström, i en tidningsartikel förklarar, att han icke kan gå med på en så vidsträckt gallring av länsräkenskaperna som han förut uttalat sig till förmån för. Han säger: »En mera ingående undersökning, vartill jag för ett par år sedan fick anledning, har nämligen lärt mig, att åtminstone i då undersökta uppgifter finnas upplysningar av vikt, som icke kunna väntas annorstädes, så t. ex. rörande hyresbelopp och lägenheter inom statsfastigheterna. Ingen torde vilja beröva framtiden detta material för kännedom om t. ex. kristidens förhållanden på bostadsmarknaden. Än mera, mantalsuppgifterna innehålla biografiska data, som åtminstone icke för ett årtionde sedan inflöto i mantalslängderna. Dessa data finnas ju i kyrkoarkiven, invänder man. Sant — i flertalet fall men långt ifrån alltid. Så finnes t. ex. inom Uppsala landsarkivområde en större stad, där kyrkobokföringen under en god del av 1800-talet var synnerligen bristfällig, i det att användbara husförhörslängder saknas. Här erbjuda i själva verket mantalsuppgifterna den bästa ersättning för luckorna i kyrkobokföringen. Att utgälla dessa uppgifter vore ett svårt missgrepp.»

Här är sålunda tal om de mantalsuppgifter, som herr Rydén speciellt anför i motiveringen till motionen. Dock kan naturligtvis — det erkännes ju av alla — gallring speciellt i dessa nyare arkivalier, huvudsakligen efter 1830, ske. Men då kan det påpekas, att den gallringen kan lämpligen bära tagas på två linjer, när man tänker på länsräkenskaperna. Det är ju så, att dessa inkommit bundna till kammararkivet. Skola de gallras, så är det första man har att tänka på, att bindningen sker förnuftigt, så att värdefullt och värde-

löst icke bindes i samma volymer, och man därigenom får en besvärlig uppgift att slakta dessa volymer och skilja agnarna från vetet. Det pågår också en undersökning om en sådan förnuftig inbindning, och frågan om gallring av redan inkomna länsräkenskaper är också föremål för undersökning. Jag tror icke, att risken för att vi skola begravas av dessa pappersmassor är så överhängande, att det tjänar något till att räkna ut, hur många mil hyll-längd vi nått vid detta århundrades slut, såsom herr Rydén gjort. Ännu finnas dock, det kan jag trösta herr Rydén med, en och en halv kilometer reservhyllor i riksarkivet, vilket ju bör räcka för den närmaste tiden, och sedan kan man ju bränna på.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Utskottet har också uttalat sig för en gallring speciellt av länsräkenskaperna, som herr Rydén tänkt sig den, fastän utskottet förnuftigt nog i detta uttalande icke funnit skäl för avslag av den kungl. propositionen.

Herr Rydén säger, att när man skall bestämma staten för ett verk, måste man ha reda på verkets arbetsuppgifter, och därför hör frågan om gallringen intimt samman med den här saken. Därpå vill jag svara, att just gallringsfrågan måste väl åtminstone under övergångstiden snarast utgöra skäl till ökad personal inom det institut, där det skall gallras. Ty volymerna gallra sig gudbevars icke själva, utan det fordras ett tidsödande och krävande arbete, och om icke de angelägnare uppgifter, som arkivpersonalen har, då skola försummas, så måste personalen, så vitt jag kan se, under övergångstiden, när gallringen sker, ökas. Jag kan omöjligt finna något skäl till avslag på grund av den föreslagna gallringen.

Om jag således icke som jag säger kan finna, att gallringstanken, sådan den nu blivit framförd, utgör ett skäl för avslag, så kan jag däremot tänka mig andra skäl för avslag. Herr Rydén har anfört ett av dem mera i förbigående. Jag skulle också kunna diskutera frågan om inrättande av en särskild arkivavdelning i kammarkollegium enligt professor Weibulls förslag bland arkivsakkunniga. Men vad jag med bestämdhet påstår, det är, att den utvägen blir dyrare, och om man vill »byråkratiens avrustning», eller vad det nu heter, så bör man icke slå in på den vägen.

Som saken nu ligger, föreligger emellertid det rena avslagsyrkandet och bifall till den kungl. propositionen, och då måste jag gå den senare vägen. Följderna av ett avslag å den kungl. propositionen skulle bli kännbara framför allt för den historiska forskningen, och vad som speciellt skulle bli lidande, det vore de strävanden, som nu äro så populära och med all rätt omhuldade och som gå ut på att av Sveriges historia göra en övervägande den inre utvecklingens historia. Det är framför allt dessa strävanden som skulle bli lidande, då kammarsarkivet innehåller det viktigaste materialet just för den inre historien.

Med den motivering, som jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman, mina

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

herrar! Jag måste ju oförbehållsamt erkänna, att jag icke äger nödiga förutsättningar att bedöma den fråga, som här föreligger. Men då det varit min plikt att deltaga i detta ärendes behandling inom utskottet, så har jag tvingats att söka sätta mig in i spörsmålet så gott jag kunnat, och det har jag också gjort. Och då har jag kommit till den uppfattningen, att den ståndpunkt utskottet förordar är den riktiga.

Nu har den föregående ärade talaren angivit de huvudsakliga skäl, som tala för ett bifall till utskottets förslag, och jag skall av den anledningen fatta mig mycket kort. Den snart hundraåriga frågan om bättre tillvaratagande av kammarkollegii arkivalier har varit underkastad en behandling av sakkunniga. Dessa sakkunniga ha, som herrarna finna utav den kungl. propositionen, varuti en redogörelse är lämnad för deras arbete, delat sig på två linjer. Däremot har sakkunniges ordförande så att säga fällt en salomonisk dom, så till vida att han har gått mitt emellan de båda ytterlighetsståndpunkterna. Och den av honom sålunda valda ståndpunkten har sedermera Kungl. Maj:t också låtit utgöra grundvalen för sin till riksdagen avlämnade proposition.

Nu är det mycket viktigt att kammarens ledamöter göra klart för sig skiljaktigheten mellan kammararkivet och kammarkollegium. Jag tror att begreppen därutinnan äro inte riktigt uppklarade. Och när det nu ifrågasättes att kammararkivet skulle bibehållas i sina nuvarande lokaler men skulle övertagas till vård av riksarkivet, så innebär icke detta att de handlingar, som kammarkollegium huvudsakligen eller oftast behöver för sina utredningar i egenskap av ett utredande och förvaltande verk, skulle undandragas kollegium. Ty de huvudsakliga handlingar som behövas av ämbetsverket såsom sådant komma fortfarande att behållas i ämbetsverkets lokal och vara tillgängliga som tillföre, och kammararkivets arkivalier, som äro förvarade i en helt annan lokal, komma att bibehållas i denna lokal men visserligen övertagas till vård av riksarkivet. Men utskottet har uttalat att kammarkollegii tjänstemän skola ha obehindrad tillgång till dessa arkivalier. Då är det svårt att finna ådagalagt, att det kan beredas kammarkollegii utredningsarbete några ökade svårigheter. Kungl. Maj:t och statsutskottet inse fullt väl att det är av vikt för kammarkollegium att hava tillgång till de handlingar, som för dess verksamhet behövas.

Nu har det sagts att kommunernas rätt skulle kunna bringas i fara, för den händelse den nu ifrågasatta anordningen skulle vinna riksdagens godkännande. Jag måste för min del säga att jag har svårt att fatta att så skulle bliva förhållandet, därigenom att arkivalierna komma under den mest sakkunniga vård som står till buds och som vi äga i riket på detta område, nämligen under riksarkivet. Detta måtte väl icke innebära någon som helst risk för att åtkomsten av arkivalierna skulle försvåras eller att de skulle bliva mindre lätt tillgängliga, än vad nu är fallet, utan avsikten med förflyttningen är snarare den motsatta, nämligen att de så mycket lättare skola kunna göras tillgängliga. Det är sålunda svårt att finna, att vare sig rätts-

säkerheten eller kommunernas rätt genom denna åtgärd skulle på något sätt bli åsidosatta. *Ang. ny stat för riksarkivet m. m. (Forts.)*

Nu talade herr Rydén också om att det vore nödvändigt att ge kammarkollegium erforderliga arbetskrafter för ett bättre tillvaratagande av arkivalierna än hittills. Därmed är man ju inne på kostnadsfrågan, och jag vill säga några ord därom. Om man mera ytligt läser det föreliggande utskottsutlåtandet, kan man kanske få den föreställningen, att utskottets väg är den dyrare. Så är emellertid icke förhållandet, utan det är alldeles tvärtom. Ty alla erkänna ju att om ifrågavarande arkivalier fortfarande skola ligga under kammarkollegium, krävas ytterligare tjänstemän för vården av desamma. Nu ha arvodena till dessa tjänstemän icke kommit till synes i betänkandet, och man har sålunda icke därutinnan de erforderliga jämförelsepunkterna. Jag förmodar, att reservanterna tänka som så: Om det nu får förbli vid status quo, är det att förvänta, att Kungl. Maj:t till en följande riksdag kommer att begära de arbetskrafter, som för ett bättre tillvaratagande av arkivalierna äro erforderliga.

I fråga om bedömandet av kostnaderna för denna sak har man ju åtminstone en utgångspunkt i det uttalande, som gjordes från kollegii sida beträffande behovet av ökade arbetskrafter. Från kollegii sida ha växlande ståndpunkter intagits i detta avseende. Kollegiets representant hos arkivsakkunniga ävensom kollegii majoritet i dess uttalande av den 25 maj 1920 föreslog en ny tjänsteman i andra lönegraden, huvudsakligen med arkivtekniska åligganden, ett nytt kvinnligt biträde, två amanuenser, bibehållande av utredningsnotarien samt dennes uppförande på ordinarie stat. Därjämte föreslogs uppförande på ordinarie stat under 5 år av en förstagrads tjänst för arkivets slutordnande. Emellertid har kammarkollegii majoritet därjämte ifrågasatt, att den förstnämnda befattningen skulle placeras i tredje graden. En minoritet, bestående av kammarråden Klockhoff och Wohlin, upptogo direkt detta krav och yrkade därjämte inrättande av en ny tjänst av första graden, bibehållande av utredningsnotarien samt tillsättande av extra skrivbiträden till erforderligt antal. Dessa förslag utvisa tydligt, att om man bibehåller status quo d. v. s. om man följer reservanterna detta för framtiden innebär väsentligt ökade kostnader, och jag tror knappast det kan kallas överord, om jag säger, att kammarsarkivet därigenom på sätt och vis skulle komma att utvecklas till ett riksarkiv i smått. Man kan således icke göra gällande, att sparsamheten främjes genom en anslutning till reservanternas hemställan.

Det skulle kunna vara åtskilligt att tillägga beträffande denna sak, men jag skall icke vidare upptaga tiden därmed. Jag tror, att det skulle vara en resonlig och förnuftig lösning på denna hundraåriga stridsfråga, om kammarens ledamöter behagade ansluta sig till statsutskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, tillåter mig yrka bifall.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet E k e b e r g:
Herr talman! Den nu föreliggande frågan hör icke under det de-

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

partement, för vilket jag bär ansvaret. Jag har emellertid tidigare under mitt rättshistoriska forskningsarbete haft tillfälle att förvärva en viss personlig erfarenhet på området och bilda mig en mening även i den praktiska fråga, som nu föreligger, och jag ber därför att en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Den svenska historieforskningen har varit i viss mån ensidigt inriktad på den politiska historien. Våra förfäders bragder i fält, vår diplomatis och vårt statskicks historia bliva med varje år, som går, alltmer i detalj utforskade. Vår andliga odlings historia har ock sedan länge fångat våra forskares intresse, och om allt detta är ju ingenting annat än gott att säga. Annorlunda förhåller det sig däremot med våra förfäders sociala och ekonomiska förhållanden, deras dagliga gärning på åker och äng, i handel ochandel. Och likväl föreligger för studiet av den fortgående utvecklingen på dessa områden ett rikt, ett alldeles ofantligt rikt material bevarat ned till våra dagar. Det äldre svenska skatteväsendet var baserat på sådana grunder, att man ur de ännu bevarade räkenskapshandlingarna kan få en mycket ingående kännedom om de villkor, under vilka våra fäder levde och verkade, om vi blott förstå att läsa dessa handlingar på det rätta sättet. De sociala förhållandena, de sociala motsättningarna återspeglas ofta med förbluffande klarhet i dessa torra siffror, som vid första påseendet te sig så ointressanta, och för den, som gör sig mödan att tränga närmare in i detta material, öppnar sig en helt annan värld än den, vi finna i våra historiska läroböcker, där andra synpunkter i så stor utsträckning fått träda i förgrunden.

Man frågar sig då, hur det kommer sig, att forskningen icke med mera liv och lust ägnat sig åt dessa områden. Skälen äro säkerligen många, men ett av dem ligger otvivelaktigt däri, att de källor, ur vilka man här hämtar sitt vetande, äro allt annat än lätt tillgängliga. Det kostar mycken möda och mycken flit att ur denna massa detaljer, som äro spridda i hundratals och åter hundratals buntar handlingar och metertjocka volymer, få fram något som verkligen är levande och värdefullt. Skall man kunna lyckas och skall särskilt den unge forskaren kunna lyckas på detta område, då kräves i alldeles särskild grad, att dessa handlingar äro ordnade efter praktiska principer och att forskaren får den ledning, han behöver, av arkivaliskt väl skolade män. Den vädjan, jag nu i dag riktar till kammaren, avser därför till en början detta betydelsefulla forskningsarbete. Det är nämligen otvivelaktigt — det har även den ärade talaren på Skånebanken medgivit — att det material, jag här syftar på, nämligen det i kammarsarkivet förvarade, icke för närvarande befinner sig i det skick, som vore önskligt.

Herr Rydén har velat antyda, att förhållandena skulle vara liknande i riksarkivet eller att i varje fall även förhållandena där lämnade åtskilligt övrigt att önska. Men jag vågar fråga, huruvida herr Rydén vid de väl mera tillfälliga besök, han där gjort, verkligen kunnat bilda sig en tillförlitlig uppfattning därutinnan.

Åtminstone gå mina erfarenheter i det stycket i en helt annan riktning än hans.

Kammararkivet har i äldre tider väsentligen använts som ett utredningsarkiv. Det har därför i det hela varit ordnat med hänsyn till detta begränsade syfte och icke från mera allsidiga synpunkter, något som mycket väl kan ske utan att utredningsarbetet på något sätt lider skada. Skall detta arkiv bli den guldgruva för forskningen, som det borde vara, då måste man enligt min mening gå den väg, som är anvisad i den kungl. propositionen och i utskottets betänkande.

De fördelar, man därigenom vinner, äro många och uppenbara. Först och främst får man på detta sätt den mest sakkunniga och tidsenliga arkivvården. Utskottet betonar, som mig synes med all rätt, att vissa samlings- och restaureringsarbeten inom kammararkivet under de senare åren icke varit fullt ändamålsenliga. Om jag gör gällande, att förhållandena sannolikt varit åtskilligt annorlunda, ifall den nu föreslagna reformen tidigare varit genomförd, ligger häri — det vill jag särskilt betona — icke något klander emot kammararkivets nuvarande ledning. Man har där helt visst gjort vad som under förhållanden förhållanden varit möjligt. Men det är alldeles klart, att då de unga arbetskrafter, som där tagas till hjälp, väsentligen eller nästan uteslutande haft att se sina befordringsutsikter inom kammarkollegium, tyngdpunkten för dem ovillkorligen kommit att ligga på utredningsarbetet, medan däremot själva arkivvården, åtgärderna för arkivets ordnande och vidmakthållande, fått mera träda i andra planet. Det är helt naturligt, att förhållandena i detta avseende bli annorlunda, om kammararkivet förenas med riksarkivet och sålunda dess vård kommer att omhänderhavas av personer, som ha till livsuppgift att ägna sig åt arkivvård och med hela sitt intresse gå upp i denna uppgift. Givet är också, att kännedomen om de modernaste formerna av arkivvård måste i främsta rummet vara till finnandes inom riksarkivet.

I detta sammanhang vill jag också betona en annan synpunkt, som har synnerlig vikt. Vissa gamla samlingar hava tid efter annan på grund av lokalbrist inom kammararkivet eller av andra skäl på ett ganska planlöst sätt splittrats, så att de delvis förvaras i kammararkivet, delvis i riksarkivet. Det är klart, vilket besvär det måste välla en forskare, som måste anlita dessa handlingar, om den del av en samling, som förvaras i kammararkivet, är ordnad på ett sätt, den del, som förvaras i riksarkivet, däremot på ett annat.

Genom den föreslagna anordningen vinner man vidare den mest sakkunniga handledning vid forsknings- och utredningsarbeten. Kammararkivets och riksarkivets samliga komplettera varandra på mångfaldigt sätt, det finner strax den forskare, som arbetar på detta område. Den ena dagen måste han arbeta i det ena arkivet, nästa dag i det andra. Det är därför tydligen av synnerlig vikt, att erfarenheterna angående båda dessa arkiv äro samlade på ett ställe.

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

så att man där har att motse en allsidig vägledning. Givet är också, att om den ifrågasatta föreningen kommer till stånd, ett cirkulationssystem kommer att genomföras bland riksarkivets personal, så att tjänstemännen under någon del av utbildningstiden komma att få arbeta också inom kammарarkivet och sålunda göra sig förtrogna med detta. De komma därigenom att få en överblick över närbesläktade arkivalier, som förvaras på skilda håll.

En annan fördel med den föreslagna föreningen har redan blivit betonad av ett par föregående talare: den blir otvivelaktigt billigare. Skall man nå samma resultat på den ena som på den andra vägen, är det klart, att man måste ikläda sig större kostnader, ifall man låter kammарarkivet bli — som herr andre vice talmannen nyss sade — ett riksarkiv i smått. Det är alldeles uppenbart, att särskilt chefsposten därvidlag kommer att kräva större kostnader. Den som vill ha svart på vitt härpå, behöver endast läsa de olika förslag, som föreligga, för att få denna förmodan bekräftad. Även om det förhölle sig så, som herr Rydén antytt, att man kunde komma fram på den andra vägen till ett lika gott resultat — vilket jag betvivlar — blir det sålunda mycket dyrare. Allra bäst visar sig skillnaden, om man tänker sig resultatet av ett bifall till utskottets betänkande och av ett bifall till reservationen. Om reservationen skulle bifallas, bleve följden, att den nuvarande situationen tills vidare bibehölles utan någon förbättring. Om däremot utskottets förslag vinner bifall, kommer man, oaktat detta förslag icke går ut på upprättande av några nya arkivarietjänster, otvivelaktigt att omedelbart vinna vissa fördelar. Den omedelbara följden blir helt säkert, att en viss del av riksarkivets personal kommer att användas för kammарarkivets ordnande. Denna personal har visserligen redan förut viktiga uppgifter i riksarkivet, men de nya uppgifterna i kammарarkivet äro så trängande, så oerhört viktiga, att de med rätta böra och säkerligen också få gå i främsta rummet.

Nu har man mot denna ståndpunkt invänt, att den ensidigt ser på forskningsarbetets intresse. Man säger: det må så vara att vissa andra ämbetsverk ha äldre arkiv som förenats med riksarkivet, men de ha icke alls samma behov av sina äldre arkivalier som kammарarkollegium har av sina. Jag instämmer också till fullo med herr Rydén därutinnan, att kammарkollegium har gjort ytterligt värdefulla historiska utredningar, och skulle jag för min del se minsta fara för att detta utredningsarbete skulle äventyras genom den ifrågasatta reformen, så skulle jag ställa mig på hans sida. Men jag tror, att han har fullständigt orätt och ser alldeles fel, när han här talar om en dragkamp mellan riksarkivet och ämbetsverken. Någon sådan dragkamp föreligger enligt min mening icke, utan vad som gagnar det ena syftet gagnar, djupare sett, också det andra.

När man skall se till i vad mån kammарkollegii arbete kan bli lidande på denna reform, är det av nöden att något närmare taga reda på, vilka arkivalier det här gäller. Det har av en föregående talare betonats, att kammарkollegium redan nu har och enligt det föreliggande förslaget alltjämt skall i sina ämbetslokaler behålla sina egna arki-

valier från 1600-talet och framåt till våra dagar. Det är dessa arkivalier, som behövas inom kammarkollegium för det dagliga arbetet. Jag känner detta arkivmaterial ganska väl, ty jag har själv i månader arbetat med dessa arkivalier.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Kammararkivet är däremot inrymt i en särskild byggnad, skild från kammarkollegium. Detta arkiv består av två huvuddelar, av vilka den ena omfattar den finansiella centralförvaltningens ämbetsarkiv från 15- och 1600-talen. Fortsättningen på detta material förvaras i den mån kammarkollegium behöver det, i dess ämbetslokaler, men såvitt det avser andra centrala verk, statskontoret, kammarrätten, kommerskollegium med det forna bergskollegium o. s. v., finnes det redan nu i riksarkivets vård. Den andra huvudavdelningen av kammararkivet utgöres av de lokala räkenskaperna alltifrån 1500-talets förra del och fram till våra dagar. Såvitt angår tiden efter 1830, den period, som herr Rydén särskilt uppehöll sig vid, då han talade om gallringar, ha dessa arkivalier icke kommit till kammararkivet från kammarkollegium utan via kammarrätten.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att de arkivalier, som finnas i kammararkivet, intressera icke blott kammarkollegium och historieforskningen, utan även vissa andra ämbetsverk än kammarkollegium.

Hur går det nu till, när kammarkollegium skall anlita kammararkivet för sina utredningar? Jo, det går till på tre olika sätt. Ofta sker det på det sättet, att kammarkollegium infordrar utlåtande av kammararkivarien. I detta hänseende kommer ingen som helst ändring att äga rum. Kammararkivarien skall finnas kvar och fortfarande ha sina utredningsuppgifter och likaså sin lokal, där han utarbetar svaren på dessa remisser. Från kammarkollegii synpunkt blir det ingen annan ändring än den för kollegium förmånliga, att arkivarien får mera tid att verkställa dessa arbeten.

Kammararkivet användes vidare på två andra sätt av Kammarkollegii tjänstemän, nämligen dels för studiebesök på stället och dels för lån av arkivalier upp till kollegii lokaler. Vad studiebesöken beträffar, komma de att fortsätta på samma sätt som hittills. Kammarkollegii tjänstemän skola icke blott kunna gå ned i kammararkivets studiesal och där rekvirera fram en volym, som de ønske se, utan de skola också ha rätt att besöka förvaringslokalerna hur mycket de vilja och själva taga ned från hyllorna arkivalier att användas på stället.

I förbigående vill jag anmärka, att dessa besök av kollegii tjänstemän i kammararkivets lokaler, statistiskt sett äro ofantligt mycket färre än besöken från utomståendes sida. Det upprättades för en 10 år sedan en statistik, som visade, att kollegii tjänstemäns besök blott utgjorde en bråkdel av allmänhetens.

Vidare användas, som jag nyss nämnde, kammararkivets handlingar av kammarkollegium på ett annat sätt, nämligen genom att handlingarna lånas upp till kollegium. Detta skall framdeles kunna ske på samma sätt som hittills. Här vill jag emellertid erinra om ett förhållande, som är av allra största intresse, och det är, att de lån, som tjänstemännen i kammarkollegium för sin verksamhet göra hos

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

riksarkivet, redan nu äro till antalet vida flera än de, som dessa tjänstemän göra hos kammararkivet. Detta visar, att det redan nu existerar ett intimt samband mellan kollegium och riksarkivet, och det visar också beträffande lokalfrågan, att det redan för närvarande är hart när lika betänkligt att riksarkivet flyttas bort från kammar-kollegium som att kammararkivet flyttas bort från kollegium.

Följden måste naturligtvis bli den, att Kungl. Maj:t, som enligt förslaget skall ha avgörandet i sin hand, måste se till att över huvud taget icke det lokala sambandet mellan dessa tre institutioner, kammararkivet, kammarkollegium och riksarkivet, kommer att brytas, utan att ett sådant lokalt samband i en eller annan form bevaras.

Herr Rydén nämnde i sitt anförande ett exempel på att under hans statsrådstitid av kammarkollegium gjorts ytterst betydelsefulla utredningar angående prästlöneregleringsfrågan. Ja, det är mycket sant, men vad herr Rydén kanske icke observerat, är, att dessa utredningar till mycket stor del grunda sig på arkivalier, som icke finnas i kammararkivet utan som redan nu finnas i riksarkivets lokaler.

Man skulle kanske kunna göra gällande, att sedan kammararkivet till följd av denna reform blivit ordnat efter delvis nya principer, det skulle bli mera främmande för kammarkollegii tjänstemän. Jag vill då betona två synpunkter. För det första kan en sådan omändring icke utan vidare äga rum mot kammarkollegii vilja; om det uppstår olika meningar i den punkten, skall frågan avgöras av Kungl. Maj:t. För det andra ber jag att få understryka vad jag redan förut påvisat, nämligen att många serier av arkivalier äro gemensamma för riksarkivet och kammararkivet. Det är alltså av största vikt för kammarkollegii tjänstemän liksom för alla andra, som använda dessa arkivalier, att dessa serier äro ordnade efter samma principer, så att icke en del ordnas efter en princip och en annan del efter en annan princip, då som jag nyss nämnde, kammarkollegii tjänstemän ha det största behov att använda båda delarna.

Man kan icke heller med fog göra gällande, att utbildningen av tjänstemännen inom verket skulle bli försämrad, därest kammararkivet borttoges från kammarkollegium, ty naturligtvis komma verkets unga tjänstemän att användas för att biträda vid arkivutredningar för kollegiets räkning på samma sätt som hittills och därigenom vinna den utbildning, som de behöva. Över huvud taget tror jag för min del, att det är alldeles omotiverat att ställa emot varandra forskning och utredning som två motsatta saker. Utredningsarbetet bör nämligen också vara ett forskningsarbete, låt vara för ett visst fall och med ett visst praktiskt syfte.

Den fråga, som herr Rydén i sitt anförande uppehöll sig mest vid, var att arkiven borde gallras. Såvitt dessa gallringar beröra den föreliggande frågan, ha de avseende på länsräkenskaperna från de senare decennierna. Hur långt tillbaka en sådan gallring med fördel kan sträcka sig, därom råda olika meningar, men det kan vara tillräckligt att nämna, att ingen ens satt i fråga att den skulle sträcka sig bakom 1830. Nu förhåller det sig så med dessa länsräkenskaper för tiden efter 1830, att dem vill kammarkollegium helst icke veta

av. De ha inkommit till kammararkivet, icke från kammarkollegium, utan som jag förut nämnt från kammarrätten, och collegium står således främmande för denna del av arkivet.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.*

(Forts.)

Jag vill vidare betona, att om en gallring av dessa handlingar skall ske, vilket ju är önskvärt, så måste det enligt min mening ske under ledning av en central myndighet. Det är nämligen så, att frågan om vad som kan gallras, icke med fördel kan avgöras av andra än den, som ha en allmän översikt över vårt arkivväsende i hela landet. I vilken utsträckning gallring kan äga rum beror nämligen till stor del på huruvida det på andra håll, i andra arkiv, finnes dubblettexemplar, så att man kan utmönstra det ena exemplaret.

Hela denna fråga om gallring i dessa arkiv är för övrigt, som helt visst torde vara den ärade talaren på Skånebanken bekant, sedan länge föremål för utredning. Denna utredning har vållat mycket stora svårigheter, icke minst med avseende på spörsmålet huru man skall förfara med det material, som herr Rydén närmast uppehöll sig vid, nämligen mantalsuppgifterna. Jag fick för en stund sedan en uppgift till de många jag fått förut i detta hänseende, och denna gick ut på, att man under åbokommitténs verksamhet snart sagt dagligen använt dessa uppgifter. Jag tror att det vore förhastat, om man utan vidare offrade dem åt förgängelsen. Gallring är en bra sak, men en för tidig och förhastad gallring är något vida betänkligare än en gallring som sker ett eller annat år för sent.

Riksdagen har ju redan tidigare uttalat önskvärldheten av dylik gallring och anslagit medel därtill. Vid utökningen förra året av riksarkivets personal var uppmärksamheten särskilt inriktad på denna fråga. Att denna ökning av arbetskrafterna under den korta tid, som gått, icke kunnat lämna så stora resultat, är väl ganska naturligt.

Herr Rydén talade vidare om Norrlands arkivfråga. Jag kan icke riktigt se det sakliga sambandet mellan denna fråga och den nu föreliggande men jag vill betona, att detta problem är ett ytterst kostsamt sådant och därför knappast under den närmaste tiden kan vinna sin lösning, hur önskvärt detta än i och för sig kunde vara.

Jag tror mig nu hava visat, att det Kungl. förslaget icke är ägnat att medföra några olägenheter men väl betydande fördelar i flera hänseenden. Vid sidan av den här föreslagna vägen finns det, så vitt jag förstår, endast en annan tänkbar, i fall man vill öppna denna guldgruva för forskningen, och det vore att inrätta, som här sagts, ett riksarkiv i smått. Att det bleve dyrare har från flera håll betonats; att det icke heller skulle leda till samma resultat, är klart för en var, som förstår vad en konsekvent ledning betyder på arkivvårdens område till underlättande av det mödosamma arbetet icke blott för våra forskare utan även för de tjänstemän, som måste anlita arkivet för sina utredningar.

Det är en naturlig och lätt begriplig sak, att man från kammarkollegiets sida ställer sig litet motvillig till det föreliggande förslaget. Denna motvillighet är ju grundad bland annat på en högst respektabel känsla, känslan av att man måste hålla på det egna ver-

Ang. ny stat
för riksarkivet
n. n.
(Forts.)

ket, på dess traditioner. Men denna känsla måste enligt min mening i detta fall vika för högre och allmänna synpunkter, som det är statsmakternas plikt att beakta.

Jag vill därför, herr talman, uttala min livliga förhoppning, att utskottets förslag måtte vinna kammarens bifall.

Herr Osberg: Herr talman! Eftersom jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, skall jag be att nu få säga några ord.

Huvudsaken i detta ärende har synt mig vara, att vi få en lämplig och god arkivvård; vad som från andra synpunkter framträtt, har för mig tett sig som bisaker.

Här har nu framförts det ena påståendet efter det andra mot den föreslagna ordningen. Jag kan då först inte underlåta att säga, att det försvar herr Rydén hade för sin ståndpunkt var ganska svagt. Jag kan ej inse, att vidtagandet av de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna skulle kunna ge anledning till den farhåga, som herr Rydén uttalat, att kammarsarkivet någon gång skulle flyttas från sin nuvarande plats. Lokalfrågan kommer nog att ordnas på bästa sätt, och därvidlag torde Kungl. Maj:ts förslag icke behöva innebära någon risk.

Herr Rydén lät påskina, att frågans lösning i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag icke skulle bli till lantmännens fördel. Såsom lantman vill jag säga herr Rydén, att jag icke har de ringaste farhågor i den riktningen. Lantmännen komma nog att i fortsättningen bli lika väl tillgodosedda i detta avseende som hittills. Jag tror icke, att det finns någon bärande kraft för ett sådant påstående.

Jag vill i likhet med herr Dalgren säga, att jag tror att det kommit in något personligt i hela detta spörsmål och att det varit huvudsaken vid aktionen; men jag hoppas att herrarna icke skola låta leda sig därav utan se sakligt på frågan. Det personliga få vi väl helt och hållet lämna åsido vid avgörandet av ett så viktigt spörsmål som det föreliggande.

Det förefaller mig, att detta arkiv sönderfaller i två delar, det levande arkivet och det döda. Det förra måste givetvis vara mera lätt tillgängligt än det senare. Nu tror jag inte, att kammarskollegium på något sätt kommer att berövas möjligheten till tillgång till det material detsamma för sina forskningar behöver. Men det är väl självfallet, att de arkivalier, som äro att hänföra till det döda arkivet, måste förvaras på ett bättre sätt än övriga. Då blir en enhetlig förvaring naturligen bättre än om dessa arkivalier spridas på flera händer.

Jag skall icke tillåta mig att ingå på någon vidare granskning av detta spörsmål, särskilt som på området sakkunniga redan hava yttrat sig och väl komma att göra det. Sedan herr statsrådet och herr Dalgren på synnerligen präktigt sätt belyst spörsmålet, torde för övrigt icke mycket mer vara att tillägga.

Jag skall därför, herr talman, be att på det varmaste få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.*

(Forts.)

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag delar i det stora hela i denna fråga de åsikter och den uppfattning, som gjort sig gällande i herr Rydén anförande. Den siste ärade talaren framhöll, att det var synnerligen svaga skäl, som herr Rydén angav till förmån för sin ståndpunkt, och jag förutsatte på grund härav, att jag i herr Osbergs anförande skulle få höra de starka skäl, han å sin sida kunde framföra mot de synpunkter, som herr Rydén utvecklade, men han begränsade sig, som kammarens ledamöter hörde, till att blott i största korthet ansluta sig till herr statsrådets och herr Dalgrens uttalanden och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg yttrade emellertid några ord om att han hade fått den uppfattningen, att något personligt moment hade kommit in i denna fråga. Av den debatt som förts här i dag — och den har jag försökt uppmärksammat lyssna till — har jag ej kunnat finna, att någon har givit uttryck åt något, varur man kan läsa fram att något personligt moment är inblandat i diskussionen, huru denna fråga bäst bör lösas. För mig åtminstone finns icke något dylikt moment, utan jag har försökt att samvetsgrant sätta mig in i frågan och har, som sagt, herr talman, kommit till samma resultat som herr Rydén.

Alldeles uppenbart är det här icke allenast en dragkamp mellan två ämbetsverk, utan det är så — som herr Rydén angav och som han genast av de följande talarnas uttalanden fick rätt i — att här göra sig två olika uppfattningar gällande, en, som låter de vetenskapliga, de historiska synpunkterna vara dominerande, och en annan, som låter de administrativa synpunkterna träda i förgrunden. Den av kammarens ledamöter, som hade ordet näst efter herr Rydén, be-sannade fullständigt denna herr Rydéns uppfattning, då han av helt naturligt skäl lät de vetenskapliga, de historiska synpunkterna i första rummet göra sig gällande. Om jag även medger, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet utöver dessa synpunkter också angav andra, så anser jag att han enligt min uppfattning i hög grad bagatelliserade betydelsen för kammarkollegium att även i framtiden hava detta arkiv under egen vård. Det må vara sant, att icke allenast detta ämbetsverk, kammarkollegium, samt vetenskapsmän och historieforskare, utan att även andra ämbetsverk hava behov av arkivet, men det är icke därmed bevisat, att icke detta arkiv på sådant sätt hänger tillsammans med kammarkollegii arbetsuppgifter, att det skulle vara till men för detta ämbetsverk, om riksdagen nu bifölle statsutskottets hemställan. Riksdagen bör aldrig lämna ur sikte, att kammarkollegium är ett kameralt, utredande ämbetsverk i motsats till de övriga myndigheterna. Staten har sålunda ett stort intresse av, att detta arkiv icke på något sätt splittras. Man borde knappast kunna hysa den uppfattningen, att det kan ha samma värde för kammarkollegium om en kammarkollegii tjänsteman erhåller ett rum i arkivet, där

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

han kan sitta och utföra vissa utredningar, som att kammarkollegium har hela arkivet i sin egen hand. Man förutsätter visserligen, att på det förra sättet allting blir tillfredsställande ordnat, men statsutskottet anser dock behöfligt att i motiveringen göra det uttalandet, att bestämmelser böra meddelas av innehåll, att kammarkollegiets tjänstemän skola i och för utredningar äga obehindrad tillgång till de under riksarkivets vård ställda delarna av kollegiets arkiv. — Ja, det fattades blott, mina herrar, att ej ens kammarkollegiets ämbetsmän skulle, när helst detta arkiv är öppet för forskare och allmänheten, få obehindrat tillträde till detsamma för att utföra kollegiet äliggande arbete. Men det är betecknande, att statsutskottet ansett sig i sin motivering behöva särskilt framhålla detta, vilket tyder på, att utskottet ansett möjligt, att den självständighet, som utskottet förutsätter för kammarkollegii ställning, lika visst dock kan bli av mera skenbar natur. Det är alldeles uppenbart att genom ett bifall till utskottets hemställda kammarkollegium förlorar kontakten med sitt eget gamla arkiv och icke i framtiden får samma förbindelse med arkivet, som kollegiet hittills haft.

Huvudskälet för Kungl. Maj:ts förslag torde ha varit det, att kammararkivet icke har varit under den sakkunniga ledning, som mången önskar, och att detsamma under år som gått icke skötts på ett fullt tillfredsställande sätt. Herr Rydén har klart och tydligt påvisat, hur härmed förhåller sig: att på den tid, då det icke fanns värmeledning i arkivets lokaler, ett och annat värdefullt aktstycke skadats och gått förlorat, det må vara sant. Men tro ni, mina herrar, att man ej kan göra lika berättigade anmärkningar mot riksarkivet, som man kan göra mot kammararkivet? Och dock förhåller det sig så, att riksarkivet har en stab av tjänstemän, som kunna ägna hela sin uppmärksamhet och allt sitt arbete åt arkivet, under det att kammararkivet endast har en tjänsteman, som blott delvis har tid att ägna sin uppmärksamhet åt arkivet. Detta är icke kammarkollegiets utan uteslutande riksdagens skuld, som icke har beviljat de anslag, som varit behöfliga. Jag tror emellertid, att kammararkivets skötsel numera är en helt annan än förut, och att man nu kan våga påstå att, sedan värmeledning blivit införd och en del andra anordningar blivit vidtagna, detta betydelsefulla arkiv nu befinner sig under god vård.

Jag ber att utöver anförandet av dessa sakliga skäl, som tala mot Kungl. Maj:ts proposition, få giva herr Rydén fullständigt rätt däri, att om man önskar en utgallring — och det tyckas alla vilja, om än somliga endast vilja göra utgallringen i en mera begränsad omfattning — så bör man väl först se, hur omfattande denna utgallring blir, innan riksdagen beslutar en lönestat för riksarkivet, som är byggd på en sammanslagning av riksarkivet och kammararkivet. Att först fastställa en sådan stat och sedermera genomföra en utgallring av större eller mindre omfattning är väl icke det rätta sättet att gå tillväga.

Nu har det också påpekats av den ärade talaren på Kalmar-

länsbänken, att en utredning pågår angående lämpligaste användningen av det gamla Kungshuset, där Svea hovrätt, kammarkollegium och andra ämbetsverk hava sina lokaler, och att detta även är ett skäl till förmån för utskottets hemställan. Enligt min uppfattning är detta ett nytt moment, som borde tala för ett uppskov med frågans lösning till ett kommande år.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Till sist ha såväl herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet som den ärade talaren på Kalmarlänsbänken vänt sig mot herr Rydén, emedan han drog in frågan om landsarkivet i Norrland i debatten. Jag är övertygad, att min ärade vän herr Rydén själv kommer att replikera dessa båda talare. Men det är väl ej så underligt, att herr Rydén anförde detta, när det med skärpa påstås från så många håll — jag vill inte säga från dessa båda ärade talare — att om blott kammarsarkivet kommer under riksarkivets vård, så kommer det under en ledning, som har ett verkligt stort intresse för arkivets skötsel, men däremot om det stannar kvar i kammarkollegii vård, så kan man inte påräkna samma vård och ett liknande intresse. Jag antager att det var för att få fram en bakgrund, som visar vilket stort intresse riksarkivet har visat vårt arkivväsende i en så viktig fråga som norrlandsarkivet, som det ifrågavarande yttrandet fälldes.

Jag vill med vad jag nu kommer att yttra ej på minsta sätt alludera, att den nuvarande riksarkivarien har något personligt intresse av att riksarkivet blir utvidgat men det finns andra, som ha den uppfattningen, att om riksdagen i dag lägger kammarsarkivet under riksarkivet och ett kommande år lägger t. ex. krigsarkivet under riksarkivet, då blir följden den, att en generaldirektör kommer att bliva chef för verket, och ytterligare tjänstemän komma att anställas.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr E d é n: Herr talman, mina herrar! Det kan ur viss synpunkt kanske synas djärvt, att en historiker vågar taga till orda i denna sak, ur den synpunkten nämligen, att såväl herr Rydén som nu — jag må erkänna till någon överraskning för mig — herr Röing ha särskilt velat göra gällande, att historikerna skulle betrakta denna fråga ur så ensidiga synpunkter, att kammaren icke lämpligen skulle kunna lyssna till dem. Jag vedervågar emellertid trots denna ansats att så lägga frågan taga till ordet.

Jag kan inte ändå tro, att kammaren på allvar skall ha den meningen, att personer, som ägnat många år av sitt liv åt verklig forskning i såväl kammarsarkivet som riksarkivet, därför skulle vara diskvalificerade att bedöma det ärende, som här föreligger. I all anspråkslöshet sagt borde det väl ändå vara en smula tvärtom. Jag kan inte undgå att överraskas av att man försöker här från förslagets motståndare komma detsamma till livs genom att på något sätt åsätta det en stämpel av något slags opraktiskt forskningsintresse. Ur den synpunkten har för övrigt herr statsrådet redan fullständigt klart veder-

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

lagt, vad man har velat påstå, då han påpekade, att det inte går att göra en skillnad mellan vetenskaplig forskning i arkivet å ena sidan och forskning för administrativa ändamål å den andra sidan. Det är forskning som forskning i varje fall. Och jag vågar vara övertygad, att min högt ärade vän på Malmöbänken själv skall ge mig rätt däri, att om ett administrativt verks forskning inte bedrives efter vetenskapliga principer, så blir det resultat, vartill man kommer, inte mycket värt. Därmed har jag inte sagt, att det vetenskapliga intresset och den vetenskapliga metoden skulle saknas hos kammararkivets tjänstemän, långt därifrån. Men jag har velat en gång för alla avvisa dessa försök att göra en skillnad mellan historikerna ex professo å ena sidan och de administrativa synpunkterna å den andra.

Kanske jag också skulle på en gång kunna få försöka avföra ur diskussionen ett sådant argument som, icke herr Rydén, men väl herr Röing i sista delen av sitt anförande, lät mer än framskymta. Han talade om utvidgningen av riksarkivet och att det skulle kunna komma därhän, att den utvidgningen skulle leda till upphöjelse av riksarkivarien till generaldirektör. Jag kanske kan åtnöja mig med att hänvisa till vad i detta avseende direkt sägs i utskottets eget betänkande, där utskottet framhåller, att riksarkivarien »även vid bifall till den ökning av riksarkivets ämbetsförvaltning, som nu ifrågasättes, synes utskottet intaga en tjänsteställning, som måste anses vara väl avvägd i betraktande av den riksarkivariens tillkommande ledningen över arkivvården i landet», d. v. s. den tjänsteställning som han redan nu har och som motsvarar överdirektörs tjänsteställning. Det argumentet tror jag verkligen inte bort vara med i denna diskussion.

Mina herrar! Jag skall inte göra något försök att återupprepa alla de skäl, som tala för det nu framlagda förslaget. Jag skall i det avseendet framför allt hänvisa till herr statsrådets efter min mening fullkomligt avgörande inlägg. Men jag kan ju dock, om jag sålunda förkortar den argumentation, jag vill använda, få vädja till kammaren, om inte kammaren skulle vilja fästa någon hänsyn vid att de, som ha sysslat med forskningar i dessa arkiv, som, jag vågar säga det, känna i grunden såväl kammararkivets som riksarkivets förhållanden, äro, såvitt jag har mig bekant, väsentligen ense om riktigheten och lämpligheten av det nu framlagda förslaget. Det är visserligen sant, att från ett par vetenskapsmän i Lund, professorerna Weibull och Bergman, har kommit ett yttrande, som förordar, att man skall göra en ny avdelning under kammarkollegium och utöka den på ett sådant sätt, att arkivvården ändå skulle tillgodoses. Men vad beträffar den ene av dessa forskare, professor Weibull, har han mig veterligen inte sysslat med några vidlyftigare forskningar i kammararkivet. Den andre, professor Bergman, är däremot obestridligen rättshistoriker. Mot honom står nu emellertid den övervägande meningen bland dem, som arbeta på hans eget område. Kanske det också kunde erinras för kammaren, att den ledamot av statsrådet, som nyss här hade ordet och som på ett förträffligt sätt klarlade denna fråga, själv hör till dem, som haft största möjliga tillfälle att personligen

sätta sig in i forskningar av detta slag och likaledes i det nuvarande kammararkivets tillstånd och behovet av en ändring.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Rörande gallringen, som herr Rydén sköt fram i förgrunden, när det gällde att gå till angrepp mot förslaget, är det nog att påpeka, att detta gallringsarbete under inga förhållanden kan befordras därav, att kammararkivet stannar kvar under kammarkollegium. Så mycket är visst, att inte har kammarkollegium gjort någonting för att upptaga gallringsfrågan. Herr Rydén ansåg, att riksarkivet eller närmast riksarkivarien gjort för litet. Jag skall inte tvista om den saken. Det kunde, förutom vad herr Dalgren redan påpekat, visas även med många andra fakta, att gallringsarbetet dock är begynt, och att planer för gallringsarbetet befinna sig under utarbetande. Men så mycket är visst, att inte vinner man någonting för en förnuftig gallring genom att bibehålla kammararkivet under kammarkollegium. Det blir alldeles tvärtom, av det enkla skälet, att ingen gallring kan — alldeles som herr statsrådet anförde — göras, utan att man har en enhetlig plan, utgången från ett centrum, som har överblick över hela det material, som det gäller att bedöma. Jag måste verkligen säga min alltjämt lika värderade vän på Malmöbanken, att jag förstår inte detta argument att dra fram behovet av gallring och därmed försöka motivera, att man inte skall överföra kammararkivet under riksarkivets ledning. Jag skulle endast kunna förstå det, ifall man ansåge, att den nuvarande ledningen av riksarkivet skulle vara så diskvalificerad, att denna ledning inte över huvud skulle intressera sig för gallringsspörsmålet. Men jag tror dock inte, att herr Rydén, trots det mistroende, som han har lagt in i sitt anförande, vill på allvar hävda detta. Och allra minst bör han kunna hävda, att gallringsfrågan kan befinna sig i bättre läge för detta arkivs räkning under kammarkollegii ledning.

Vad det norrländska landsarkivet angår, är det redan sagt, att frågan därom egentligen inte hör till debatten. Men jag skulle även vilja påpeka, att när herr Rydén anförde det såsom en ämbetsförsummelse av riksarkivarien, att han inte framlagt förslag om norrlandsarkivet, så borde det väl dock, icke minst i dessa tider, ha en liten smula skymtat fram för honom och för kammaren, att det kan finnas andra skäl än ett bristande intresse, nämligen viktiga ekonomiska skäl. Det är en verkligt betydande ekonomisk fråga att skapa ett sådant norrländskt landsarkiv, och den är sannerligen inte lätt att lösa i dessa dagar.

Herr Röing anförde i sitt yttrande, att man har talat om gallringen och om den norrländska landsarkivfrågan för att få en bakgrund att bedöma detta spörsmål mot. Ja, det är nog alldeles riktigt. Man har talat om dessa två andra frågor för att få en bakgrund, mot vilken man skulle kunna — ursäkta att jag säger det — en liten smula förringa den sakliga betydelsen av att överföra kammararkivet under riksarkivets ledning. Jag vågar nu tro, att kammaren i detta fall som i andra skall låta detta vara detta och inte låta bestämma sig av en dylik »bakgrund», allra minst låta bestämma sig av ett sådant sätt att bemåla bakgrunden, som när herr Rydén låter skymta

Ang. ny stat fram inte mindre än 15 mil arkivalier, som skulle vara att befara. Jag såg, att herr Rydén under det yttrandet fick blicken på mig och genast gjorde en liten reservation. Jag tror, att det kunde varit så gott, att han ändrat siffran. Jag har ingen aning om, hur kalkylen kan komma att ställa sig. Men att *den* kalkylen är alldeles bort i tok, det ligger i sakens natur. Något sådant vanvett, som att låta arkivalierna växa sig över huvudet på det sättet, det kan herr Rydén inte alls tänka sig ens om den nuvarande riksarkivarien, än mindre, förmodar jag, om hans efterträdare i riksarkivet.

Alltså, låt hela denna »bakgrund» vara och se frågan såsom den är, som en praktisk fråga om vilket som är bättre: att behålla kammararkivet under kammarkollegii ledning eller att överföra det under riksarkivets ledning. Då lär det väl ändå få erkännas, att ur forskningens synpunkt, ur den vetenskapliga världens synpunkt det inte kan bestridas, att riksarkivet har helt andra förutsättningar än kammarkollegium har, även om kammarkollegium skulle utrustas med ny, särskild arkivpersonal. Jag är viss om, att herr Rydén inte skall neka att respektera en erfarenhet i dessa ting, som är förvärvat under ett par årtionden. Och jag vågar därför säga, att det står inte till, hur man än organiserar kammarkollegii arkivavdelning, att där driva upp en sådan sakkunskap, en sådan överblick över arkivväsendet i det hela i landet och en sådan förtrogenhet med verkligt moderna, vilket vill säga alldeles detsamma som verkligt praktiska ordningsmetoder, som finnas och måste bevaras i riksarkivet. Jag skall icke på något sätt lägga sten på börda för den hittillsvarande ledningen av kammararkivet genom att beröra, huru pass mycket som har brustit i fråga om arkivets vederbörliga ordnande. Det kan kanske icke bara läggas kammarkollegiet till last. Det kan ju bero på många andra omständigheter också. Men ett faktum är, att det har stått ganska klent till, och att det fortfarande ingalunda står bra till med kammararkivets ordning. Och när herr Röing nu kommer och talar om att det är förmodligen icke så bra ordnat i riksarkivet heller, att samma anmärkningar, som riktats mot kammararkivet, kunna också riktas mot riksarkivet, då frågar jag verkligen: vad har herr Röing för skäl till det? Jag har aldrig hört talas om att herr Röing sysslat vare sig med kammararkivets eller riksarkivets samlingar, och jag skulle tro det vore riktigast, att icke tala om de sakerna efter hörsägnen, ty därvidlag *kan* det hända det kommer in andra moment än bara de rent sakliga, och efter sådana grunder böra ju icke uppgifter framföras här i riksdagen. För min enskilda del vågar jag gå i god för att det är så, att riksarkivet — helt naturligt för övrigt — är ordnat på ojämförligt mycket bättre sätt än kammararkivet, att riksarkivet även mottager de accessioner, som komma dit — låt vara att de kunna få vänta något litet på att ordnas — och att riksarkivet på ett helt annat sätt än kammararkivet kan sköta sina handlingar. Det är sålunda alldeles självklart, att kammararkivets angelägenheter bli på ett helt annat sätt skötta, om arkivet kommer under riksarkivets ledning, än om det står kvar under kammarkollegiets.

Nu har man emellertid trott, att olägenheterna skulle avhjälpas,

om man finge en ny avdelning i kammarkollegium, att det skulle kunna bli ett lika gott resultat. Häremot vill jag först påpeka — och det kan icke nog framhållas — att i så fall måste man åtminstone utgå från, att det blir en mycket väl utrustad avdelning, en avdelning — såsom också har kommit fram i utredningarna — med ett kammarråd i spetsen, en avdelning, där det sålunda skall skapas flere nya tjänster än som behövs genom den nu föreslagna anordningen. Herr andre vice talmannen har sagt — och det är ovederläggligt — att varje insläende på den vägen blir dyrare än att gå den av Kungl. Maj:t föreslagna. Men därtill kommer, det vågar jag verkligen säga, att det blir ändå icke samma resultat. Ty tag även en god och skicklig arkivman och förordna honom till speciellt kammarråd för kammararkivet; efter några år måste det vara så, att han har egentligen icke att syssla med något annat än detta sitt speciella arkiv. Han har blivit liksom instängd inom det arkivets murar. Han har mer eller mindre frivilligt kommit in på de gamla banorna, där man betraktar detta arkiv övervägande som ett slags utredningsanstalt under kollegiets ledning, förklarligt nog eftersom han sitter som tjänsteman i kollegium, och eftersom han där icke egentligen har några intryck från andra håll. Det blir icke detsamma, mina herrar, som ifall den, som skall förestå kammararkivet, är en från riksarkivet avdelad tjänsteman med ständig kontakt med detta centrala arkiv och allt som rör sig därinom och med en helt annan kännedom för övrigt om vad som finnes i våra arkiv, och huru de äro fördelade och ordnade. Det blir icke samma goda resultat för arkivets ordnande och angelägenheter. Men det blir dyrare, så mycket är visst, om man nu följer den väg, som angives i reservationen och som även av herr Rydén är antydd, om också icke föreslagen, ty något positivt förslag från honom föreligger ju icke alls.

Herr Rydén slutade med att upptaga det från kammarkollegii eget håll framställda huvudargumentet mot förslaget, nämligen att ett sådant överförande av kammararkivet under riksarkivets ledning skulle försvåra arbetet för kollegiets tjänstemän. Det är verkligen nästan pinsamt att behöva på nytt taga upp den frågan, när den blivit så fullständigt klarlagd i herr statsrådets anförande. Det är icke så, att detta förslag medför i någon som helst mån någon försämring för kammarkollegiets tjänstemän, när det gäller att använda handlingarna i kammararkivet. Naturligtvis får man fram en sådan försämring, om man läser handlingarna så som herr Röing nyss gjorde. Han har funnit i statsutskottets yttrande en passus av den lydelsen, att statsutskottet anser, att ifall dess förslag går igenom, så skall en bestämmelse utfärdas av innehåll, »att kammarkollegiets tjänstemän skola i och för utredningar äga obehindrad tillgång till de under riksarkivets vård ställda delarna av kollegiets arkiv». Det läser herr Röing så, som om det skulle betyda en bestämmelse, att kammarkollegiets tjänstemän skulle ha samma rätt som den stora allmänheten. Det visar ju bara, att herr Röing icke alls tagit reda på vad det här gäller. Det gäller här någonting helt annat. Denna passus avser en tillåtelse, som sträcker sig vida utöver den rätt den stora allmänheten

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

skulle ha, och som aldrig annars beviljas någon enskild forskare, den tillåtelsen nämligen, att tjänstemännen skola få själva gå i arkivets bestånd, själva taga fram de handlingar de vilja ha och själva på ort och ställe undersöka handlingarna i hyllorna. Det är dessutom så, att herr Röing icke blott fullständigt missförstått den punkten, utan herr Röing har också alldeles orätt, när han tror, att det skulle vara något nytt, som är tillagt av utskottet. Herr Röing gjorde, låt mig säga, en liten poäng av att utskottet fått lov att »tillägga» detta — men återigen på grund av att herr Röing icke tagit reda på, huru det förhåller sig. I Kungl. Maj:ts proposition nr 287 på sidan 32 står precis detsamma. Kungl. Maj:t har själv förutsatt det, och utskottet har bara skrivit av propositionen. Är dylikt verkligen en argumentering, som är någonting att komma med i ett sådant här ärende?

Nej, mina herrar, om kammararkivet kommer under riksarkivets ledning, så kommer kammarkollegiets utredningstjänsteman att ha sitt tjänsterum i arkivets lokal fullkomligt ograverat. Han kommer att där ha till sin hjälp vilka som helst tjänstemän från kollegiet, som han vill ha, och dessa tjänstemän komma att kunna använda sig alldeles direkt av handlingarna genom att gå nere i förvaringslokalerna. De ha med ett ord fullt exakt samma möjligheter att anlita arkivet, som de nu ha. Vad som blir skillnaden är, som det nyss sagts, att arkivet ställes under riksarkivets ledning, att principerna för dess förvaring, för dess ordnande och för dess förvaltning bli enhetliga med de modernare principer, som tillämpas för arkivväsendet i sin helhet.

Det är ju för övrigt obestriddligen en utomordentligt stor överdrift i betonandet av speciellt kammararkivets betydelse för kammarkollegiets tjänstemän. Herr statsrådet har nyss antytt, att efter en statistik, som gjordes för några år sedan, visade det sig, att i själva verket är det andra forskare — och icke bara »opraktiska» historiker utan en hel mängd andra forskare — som använda kammararkivet i större utsträckning än kollegiets tjänstemän. Herr statsrådet har också visat, att i själva verket dessa kammarkollegiets tjänstemän ha i regel — jag skall bara säga i regel — minst lika mycket material att hämta från riksarkivet som från kammararkivet och att de sålunda i alla händelser äro tvungna att vända sig icke bara till kammararkivet utan även till riksarkivet. Man får väl ändå säga, att även ur den synpunkten är det en utomordentligt stor överdrift att utmåla följderna av detta överförande av kammararkivet så, som här har skett.

Jag skall icke upptaga till behandling alla de synpunkter, som mot slutet förekommo i herr Rydéns anförande, men jag nödgas särskilt dock röra vid den, då han försökte avskräcka kammaren från förslaget ur den synpunkten, att om kammararkivet bleve införlivat med riksarkivet, skulle kammararkivet följa med vid en eventuell flyttning av riksarkivet och därför bli mindre tillgängligt för kammarkollegiets tjänstemän. Därom skall jag nu först och främst be att få säga det, att redan nu — vilket många av denna kammares

ledamöter icke torde känna till — är icke kammararkivet i samma hus som kammarkollegium. Det ligger på andra sidan gatan. Låt vara att det är nära, men det är dock i ett annat hus och sålunda icke alldeles omedelbart tillgängligt. Men för det andra — och det har visst redan berörts av herr Dalgren — är även frågan om flyttring av kammarkollegium uppe, frågan om omordnande av hela bostadsförhållandena i det gamla kungshuset. Och jag vågar göra den bestämda frågan, huruvida, i fall det blir ett nytt ordnande av det ämbetsverkets bostadsförhållanden, riksdagen skulle vilja ställa sig på den grundvalen, att det ämbetsverket, som helt naturligt behöver ett centralt läge, ovillkorligen skall släpa kammararkivet med sig i samma byggnad. Jag tror det vore i allra högsta grad opraktiskt om man nu utginge från något sådant, och att det sålunda är skäl att icke fästa sig vid den anmärkning, som herr Rydén i det avseendet gjorde.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Herr Rydén tog vidare ett exempel från sin erfarenhet som statsråd. Han yttrade — jag antecknade det — att det skulle varit omöjligt att från kammarkollegiet erhålla så ingående utredningar beträffande exempelvis prästlöneregleringarna, som hittills varit fallet, ifall man tagit t. ex. jordeböckerna ifrån kollegiet. Därtill skulle jag bara vilja svara, att man tar icke några jordeböcker ifrån kollegiet. De ligga kvar i kammararkivet, alldeles som de ligga nu, och de bli precis på samma sätt tillgängliga. Och jag skulle å min sida, ehuru jag icke haft äran bekläda herr Rydéns statsrådsämbete, men med den kännedom jag har om både historisk och administrativ forskning, våga gå i god för, att det spelar icke den ringaste roll för utredningen om prästlöneregleringarna, om kammararkivet står under riksarkivets ledning eller ej — på annat sätt än så, att om riksarkivet får hand om detta arkiv, det blir mycket lättare både att hitta i arkivet, därför att det blir bättre ordnat, och — framför allt — att få hänvisning från kammararkivets förråd till riksarkivet, att få den kontakt mellan dessa båda arkiv, som nu icke finnes.

Jag skall sluta med att en smula beröra just denna bristande kontakt, och herrarna förlåta mig säkert, om jag därvidlag tager exempel från personliga erfarenheter. Jag har ända sedan 1896 och under hela den tid, som jag hade den glädjen att kunna ägna mig åt vetenskaplig forskning, använt mig minst lika mycket av material i kammararkivet som i riksarkivet. Jag kanske vågar säga, att den forskningen icke heller i denna debatt bör alldeles diskvalificeras ur administrativ synpunkt, eftersom den rör i eminent grad administrativa problem, hela vår centrala förvaltnings uppväxt och organisation. Jag har under hela denna tid icke blott funnit behov av kammararkivets överförande under riksarkivets ledning, utan jag har också funnit, huru det nu är rent omöjligt för en forskare, som kommer mera oerfaren till ett dylikt område, att gissa sig till, vilka serier som finnas i kammararkivet och vilka som finnas i riksarkivet. Det gäller först och främst hela 1500-talet, men det gäller ett gott stycke in på 1600-talet också. Genom tillfälligheter, som många gånger kunde giva anledning till ganska kuriösa små historier,

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

har det blivit så, att i riksarkivet ha hamnat vissa partier, i kammararkivet återigen andra partier. Våra äldsta riksräkenskapsböcker, åt vilkas utforskande jag ägnat mycket intresse och av vilka jag lyckats vinna intressanta resultat, skola naturligtvis finnas, tror man, i kammararkivet. De finnas där till större delen men ingalunda i sin helhet, utan vissa partier och vissa specialräkenskaper av största vikt äro strödda i riksarkivets olika samlingar. På detta sätt skulle jag kunna exemplifiera område efter område. Jag kan ju erinra om, att under äldsta tider inneslöt kammararkivet hela tullväsendet, allt som rörde bergsbruk och allt som rörde handel. Dessa stora serier, som röra tullväsen, bergsbruk och handel, ha antingen i sin helhet eller till stor del överförts till riksarkivet. Så länge det icke blivit en gemensam ledning för dessa två stora arkiv, kan den splittringen icke övervinnas. Ty den kan icke övervinnas enbart genom skriftliga anteckningar. Den kan endast övervinnas genom den personliga kännedom, som en tjänsteman har, vilken är förtrogen med både riksarkivet och kammararkivet.

Ja, mina herrar, jag har redan uppehållit kammaren för länge, men ämnet ligger mig verkligen om hjärtat, och jag har icke velat underlåta att göra vad jag kan för att åtminstone bibringa kammaren den uppfattningen, att enligt min personliga övertygelse och med den erfarenhet jag har det skulle vara djupt att beklaga om icke nu kammaren skulle bifalla det förslag, som utskottet framlagt. Första kammaren har redan lämnat ett sådant bifall med en mycket stor majoritet, om jag hörde rätt med 59 röster mot 18. Jag kan icke tro, att andra kammaren under sådana förhållanden skall gå en annan väg med så få ledamöter närvarande, som nu är fallet. Jag respekterar fullständigt liksom herr statsrådet den, låt mig säga ambition, som gör att ett gammalt ärevärdigt verk som kammarkollegium liksom vill hålla på det arkiv, som under ett par århundraden varit dess arkiv. Jag har så mycket mera anledning att respektera denna känsla, som jag själv har ägnat mycket kärleksfullt arbete åt utforskandet av kammarkollegii hela äldsta historia, uppkomst och utveckling. Men en sådan ambitionssynpunkt kan icke få vara bestämmande i en fråga sådan som denna. Här kan man visa kammarkollegium fullständig égard och fullständigt tillmötesgående genom att åt detsamma bereda alla de praktiska möjligheter och säkerheter det kan begära för att få bedriva sin forskning. Vad det här gäller är att ordna själva arkivmaterialet, dess vård och dess förvaltning på ett sådant sätt, att det i längden blir tillfredsställande icke blott för den allmänna historiska forskningen utan även och i minst lika stor utsträckning för kammarkollegiet självt. Då jag är viss om att detta ändamål bäst eller, låt mig säga endast vinnes, ifall man går in på den väg. Kungl. Maj:t har föreslagit, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr R y d é n: Herr talman! Det måste fordras ett visst dödsförakt för att efter de många anföranden, som här av den historiska forskningens representanter hållits, ändå försöka föra fram

några synpunkter gent emot dem. De ha ju ett så oerhört övertag därutinnan, att de kunna peka på sin egen erfarenhet, och jag vill gärna inrymma allt möjligt hänsynstagande till deras uppfattning. Men jag måste säga efter att ha åhört tre så utmärkta anföranden här, att jag fått mitt intryck förstärkt, att det är en alldeles oerhört ensidig syn, som herrarna ha på hela detta problem.

Jag skall först och främst säga någonting om gallringsfrågan. Där har ju herr justitieministern visat mest förståelse för nödvändigheten att göra någonting. Herr Edén var icke vidare inne på den frågan, men herr Dalgren hade däremot här älskvärdheten att även bestrida i viss mån mina uppgifter i fråga om nödvändigheten av gallring exempelvis av mantalsuppgifterna. Och herr Edén sade, att han kunde icke begripa egentligen, vad gallringsfrågan hade med här föreliggande ärende att göra. Jag behöver bara ställa den frågan till var och en här i kammaren: om jag har en mil arkivalier att vårda eller jag har en halv mil arkivalier att vårda, behövs det precis samma uppsättning av tjänstemän i dessa båda fall? Jag tror det enkla lekmanaförnuftet säger, att det kommer att krävas betydligt större personal för det arkiv, som har ungefär dubbelt så mycket arkivalier att vårda som ett annat — det ligger ju i sakens natur. Följaktligen menar jag, att vi kunna icke abstrahera bort gallringssynpunkten vid bedömandet av detta ärende. Efter min uppfattning kan man icke säga sig, huru stor eller hurudan organisationen bör göras, förrän man vet någorlunda, huru stora samlingar av arkivalier det gäller att vårda. Därför har jag dragit in gallringsfrågan, och jag kan icke gå med på ett resonemang, som betraktar den som ovidkommande här.

Jag skall säga ett par ord i fråga om mantalsuppgifterna. Herr Dalgren har, stödande sig på landsarkivarien Sandström, framhållit, att man icke kunde gallra ut mantalsuppgifterna därför att, om jag uppfattade honom rätt, det finnes en stad i Uppsala län eller åtminstone inom Uppsala landsarkivs område, som haft dåliga kyrkoböcker. Men vi kunna väl i alla fall gallra från den tid, när vi fått en i lag fixerad kyrkobokföring. Man lyder väl lagarna i Uppsala län, förmodar jag. Och efter denna lag har man skyldighet att föra kyrkoböcker efter fastställt formulär. Nu skall jag taga ett exempel för att visa herrarna, varthän vi komma i fråga om registrering av den nuvarande generationen. Jag skall icke taga så lysande representanter som herr Edén eller herr Dalgren, utan jag skall taga en vanlig dödlig människa, låt mig säga åkare Persson i Stockholm. Om vi hundra år härefter skola söka efter åkare Persson och hans förhållanden, så ha vi först mantalsuppgifterna i Stockholm, som ju skola underkastas viss förvaring. Mantalsblanketten har åtskilligt att säga om åkare Persson och hans familj m. m. Nå, på hur många ställen registreras åkare Persson i detta ögonblick? Var kunna vi söka honom i de arkiv, som komma att finnas hundra år härefter. Jo, först och främst finns han och hans familj i kyrkoboken. Där finnas de absolut mest tillförlitliga uppgifterna om

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

honom. Vidare finns han på mantalsblanketten. Den bindes och förvaras i något arkiv. Så finns han i mantalslängden. Den är inbunden och förvaras i länsräkenskaperna. Han finnes i taxeringslängden. Den är också bunden och förvarad i länsräkenskaperna för samma år. Han finns i det, som förr kallades husförhörslängden; nu tror jag det heter församlingsboken efter den nya kyrkoskrivningsförordningens införande. Vidare finns han i pensionsstyrelsens kortregister över svenska folket, d. v. s. alla människor över 16 år. Har åkare Persson en kusk, så är han uppförd i riks försäkringsanstaltens förteckning över arbetsgivare och i det kortregister denna styrelse upplagt. Han finnes förmodligen i Stockholms adresskalender och i åtskilliga yrkesförteckningar. Åkare Persson blir väl också införd i spritbolagets kortregister — han har väl motbok — och förmodligen blir det ett oerhört intressant forskningsmaterial för kommande tider att gå igenom spritbolagens kortregister över samtiden.

Herrarna förstå, att det var helt annorlunda förr i världen, när det var en enda källa att hämta upplysning ur och där det endast förekom några helt sporadiska uppgifter. Men allt detta, som nu finnes, måste naturligtvis gallras och förvaras på olika håll för att i sinom tid flyta tillsammans i riksarkivet samt i landsarkivet eller stadsarkivet eller vad det kan bli.

Eftersom jag själv är osakkunnig, skall jag försöka slå ihjäl herr Dalgren med en auktoritet, som jag förmodar han själv erkänner, och det är den gamle riksarkivarien Emil Hildebrand, vars namn som riksarkivarie förmodligen kommer att leva ganska länge. Han hade icke alls den syn på gallringsproblemet, som några av herrar historici gjort sig till tolk för i dag. Jag kan läsa upp ur riksarkivets berättelse — jag tror det är för år 1908 — där han gjort ett mycket utförligt inlägg angående just gallringssynpunkten. Jag skall endast läsa upp några ord för att herrarna skola se, att det var en annan syn på spörsmålet, som han hade på sin tid. Han säger: »Det är sant att för äldre tider, för medeltiden, för 1500-talet och en ej så ringa tidslängd därutöver, även den obetydligaste anteckning kan visa sig vara av biografiskt eller historiskt värde och att ingenting eller snart sagt ingenting från dessa tider kan eller bör förstöras. Med vår tids handlingar förhåller det sig något olika. I våra dagar flöda kunskapskällorna, tryckta och otryckta, i sådan mängd att en dylik försiktighet eller skonsamhet ej längre kan anses vara av historiska intressen påkallad. Ingen sätter i fråga att förstöra handlingar, som kunna äga eller bevara någon verklig betydelse för administrationens gång, lagstiftningens utveckling, permanenta rättsförhållanden eller som beröra några betydelsefulla mål eller märkliga personer. För de mindre styrelserna eller verken spelar frågan tillsvidare ingen roll. I de stora centrala verken åter föredragas en mängd årligen återkommande ärenden av likvärdig art och rent övergående natur, vilka, sedan de väl blivit avgjorda eller vederbörligen diarieförda, måste anses ganska snart

förlora administrativt intresse och uppenbarligen sakna historiskt.» Så nämner han, att det visserligen kan hända, att det kan förekomma en notis i ett sådant papper, som, när det sammanställs med andra, kan vara av ett visst intresse, men, säger han, »de kommunala arkiven å ena sidan, tidningspressen och litteraturen i allmänhet å den andra supplerar i våra dagar kunskapsförrådet för den privata forskningen på ett helt annat sätt än i forna tider. Dessutom gör sig lokalfrågan alltmer obevekligt gällande. Skola alla papper gömmas, komma omsider inga lokaler att förslå». Det var en förständig riksarkivarie, som yttrade sig på det sättet, och han grundlade också en hel rad författningar, avseende att genomföra gallring av våra arkivalier. Skola vi bevara all gammal papperslump blott därför att det kan komma att visa sig, att det funnits notiser av intresse för framtiden — vad kristiden beträffar har ju en mängd specialarkiv tillkommit, så att icke behövs det att bevara mantalsuppgifterna för kristidens särskilda upplysningar — skola vi fortfarande att samla på allt detta, kommer under de närmaste åren att uppstå en sådan enorm massa arkivalier, att det skall fordras flera årtionden att bringa ordning i dem.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Vad jag lagt den nuvarande riksarkivarien till last är, att hans närmaste uppgifter, när han 1916 tillträdde sitt ämbete, efter mitt förmenande borde ha varit dels att föra gallringsfrågan framåt och inte bara slutföra det, som blivit förberett av Hildebrand, och dels att lösa den stora frågan om Norrlands landsarkiv, men i stället har hela verksamheten från hans sida i främsta rummet riktats på utökning av organisationen. Här vill man låtsa som om det icke skulle vara något. Ha herrarna sett efter, hur många människor, som finnas anställda i riksarkivet på Riddarholmen? Herrarna komma att baxna, när ni höra, att det utom riksarkivarien är två arkivråd och ledamöter, fyra förste arkivarier och sektionschefer, fyra andre arkivarier, en registrator och tio amanuenser, således utom riksarkivarien 21 tjänstemän. Nu har riksarkivet säkerligen icke mer än 20,000 meter arkivalier med 21 tjänstemän utom chefen. Kammararkivet har ungefär en mil arkivalier. Kunna herrarna rättvisligen begära, att kammarkollegium med sin enda arkivarie skall kunna på samma sätt vårda hela detta arkiv, låt vara att själva accessionen i dessa båda arkiv ställer sig väsentligt olika. Bli det fortsatt debatt, skall jag gå in på frågan, hur riksarkivet blivit överorganiserat, men jag vill icke yttra mig därom nu. Jag skulle kunna giva belägg på den saken, och hade jag varit med i kammaren här i fjol, skulle det säkerligen icke utan opposition fått försiggå, att man på detta sätt i riksarkivet inrättade arkivrådsbefattningar, vilka fullkomligt hänga i luften. Dessa människor veta knappast vad de skola göra på grund därav, att befattningarna äro ett främmande inslag i detta verks organisation, för vilket det varit naturligt med förste arkivarier såsom sektionschefer och riksarkivarien såsom chef för det hela, utan några i luften hängande arkivråd.

Emellertid måste jag vidhålla, att jag har den bestämda upp-

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

fattningen, att man måste *driva* fram gallringsfrågan, och om jag kommer att vara med i riksdagen, kommer jag att föra rumor här i kammaren, till dess det blir något effektivt åtgjort härvidlag. så att man på denna punkt icke kommer att tvinga oss att om några få år för förvaring av arkivalier bygga lokaler, som vi förut icke kunnat drömma om. Jag skall emellertid icke yttra mig mera om gallringsfrågan. Jag hoppas, att den genom statsutskottets yttrande och den debatt, som här förts, blivit bragt ur det dödvatten, vari den förut befunnit sig. Jag har endast velat förklara, varför jag anser gallringsfrågan sammanhänga med frågan om organisationen.

Jag skall så säga några ord om förflyttningen av kammararkivet. Anledningen till, att jag kommit till den uppfattningen, att kammararkivet bör förbli hos kammarkollegium, är naturligtvis den, att jag har personlig erfarenhet av den ovärderliga skicklighet, som kammarkollegii tjänstemän i olika grader besitta, just på grund av att de leva mitt ibland dessa arkivalier. Man säger, att det blir ingen ändring i detta avseende. Jag skall be att få framställa en fråga till vilken som helst av herrarna, som vill svara på den från andra sidan. Hur kommer det att gå, ifall t. ex. riksarkivet flyttas? Jag har förvissat mig om, att utrymmet i riksarkivet redan nu är så taget i anspråk, att nödfallsutvägar måste anlitas och att det icke kan dröja mer än på sin höjd fem år, innan det måste flyttas. Vart skall då kammararkivet taga vägen? Skall det stanna kvar på Riddarholmen, eller skall det flyttas med riksarkivet? Stannar det kvar på Riddarholmen, då medgiver jag, att naturligtvis skola kammarkollegii tjänstemän utan att försitta någon tid kunna springa tvärs över gatan för att taga reda på en sak i arkivet. Blir det kvar på Riddarholmen, spelar det alltså icke så stor roll ur synpunkten av att vara tillgängligt för kollegii arbete. Men flyttas kammararkivet med riksarkivet, och så kommer väl att ske, beror det på var riksarkivet skall ligga. Om det skall ligga på Ladugårdsgårde eller på Östermalm eller ute på Kastellholmen, förstår var och en, att icke kan en ämbetsman i kammarkollegium, som sitter vid sitt bord och håller på med ett arbete och ser, att han behöver en uppgift ur arkivet, springa iväg så långt, utan att det måste åstadkomma tidsutdräkt. Men skall kammararkivet bli kvar på Riddarholmen, under det att riksarkivet flyttas, kan någon människa då inse, vad det är för idé med att kammararkivet skall läggas till riksarkivet? Jag kan icke förstå annat, än att det kommer att innebära, att, hur det än kommer att gestalta sig, det kommer att bli stora svårigheter för kammarkollegii tjänstemän att bli förtrogna med dessa för deras arbete så ytterst viktiga handlingar.

För dem, som icke hava gjort personlig bekantskap med kammarkollegii verksamhet och som kanske föreställa sig, att det är precis som ett vanligt ämbetsverk, skulle jag vilja framhålla, att det är dock så, att där kan faktiskt icke en person få en ömgre befattning utan att vara verklig vetenskapsman på vissa områden av vår äldre rätt. Det var ett vackert drag jag såg nyligen, när en

av kammarkollegii yngre tjänstemän mitt under brinnande arbete förmått skriva en doktorsavhandling beträffande de kyrkliga jordarnas rättsliga ställning för disputation för vinnande av juris doktorsgrad. Det är den gamla andan och traditionen, som lever i kammarkollegium, att dess tjänstemän måste komma in fullständigt i dessa äldre rättsförhållanden och behärska dem för att kunna utföra sitt viktiga utredande arbete. Tro herrarna, att det blir på samma sätt möjligt för dem att växa in i detta arkiv, om det tillhör en annan myndighet och ligger på ett annat ställe i staden? Min övertygelse är, att 50 år efter det man flyttat kammararkivet skall man finna, att man har förlorat en stor del av den rent vetenskapliga skicklighet och djupa insikt rörande äldre rättsförhållanden, som nu äro så starkt företrädade inom kammarkollegium. Man säger, att kammarkollegium får behålla sina egna arkivalier. Man tycks föreställa sig, att det skett någon rationell fördelning mellan första och andra arkivkontoren efter ålder eller efter innehåll eller dylikt. Så är icke förhållandet, utan det har berott på var det funnits hyllor lediga, när arkivalierna skulle sättas in, så att i kammarkollegii eget arkiv står en hel del, som har ett visst sammanhang med själva kammararkivet, och icke vice versa. Det har icke varit så, att man skilt så strängt på dessa arkivalier, då de ju tillhört samma ämbetsverk.

*Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Slutligen vill jag säga ett par ord med anledning av att här verkligen sagts en del saker, icke så mycket i debatten som vid underhandsagitationen, i fråga om kammarkollegium och arkivvården, saker, som i viss mån upprört mig. Det är icke kammarkollegium, som ensamt råår för, att dess arkivalier kommit att bli försummade i vissa hänseenden. Jag antydde nyss skillnaden mellan riksarkivet med dess stab av tjänstemän och kammararkivet. Man kan icke begära detsamma i det ena och det andra fallet. För övrigt har riksdagen flera gånger icke varit med på att bevilja medel, som begärts för att kunna genomföra en god arkivvård där. Man har klagat över, att arkivet är oriktigt uppställt och att man använt dossiersystemet. Skola vi söka reda på syndabockar i detta avseendet, få herrarna taga och hänga åtskilliga riksarkivarier. Jag vill icke säga något ont över död man, men den riksarkivarie, som var närmast före Hildebrand, hade en helt annan åskådning om hur ett arkiv skall ordnas, än man har för närvarande. Han har brutit sönder otroligt många akter i riksarkivet, skilt dem åt, skurit ut dem ur folianterna och fört dem tillsammans under vissa huvudrubriker. Hade herr Dalgren varit inne och sett magasinen i riksarkivet, liksom han varit i kammararkivet, skulle han hava funnit, att liksom i kammararkivet vissa handlingar sammanförts under rubriken Slott och gårdar m. m., på samma sätt har i riksarkivet också av Odhner sammanförts en del arkivalier under rubrikerna Biografica m. fl. Jag skall anföra ett exempel på gamla synder inom vår arkivordning. Det innebär icke något klander utan visar endast, att olyckor kunna hända i det ena som i det andra fallet, och det skall man icke göra alltför orimliga nummer av. Jag

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

har här i min hand en uppgift om en sådan olycka, som hände i riksarkivet på grund av dess metoder för ordnande av handlingar, en olycka, som höll på att bli ganska ödesdiger för vårt land. Då frågan om Grisebådarna hänskjutits till skiljedom och Sverige skulle inför den internationella skiljedomstolen bevaka sina intressen, skulle riksarkivet lämna det utredningsmaterial, som fanns, för att hävda Sveriges rätt, och då inträffade den olyckan just på grund av principen i fråga om arkivaliernas ordnande, att det viktigaste aktstycket, innehållande danska fullmäktiges rågångsbrev mellan Trondhjems och Akershus len, daterat i Röraas den 5 juli 1658 och som var av mycket stor betydelse för hävdandet av Sveriges rätt, icke kunde påträffas. Detta aktstycke blev icke heller åberopat, men efteråt fanns det av en av det förkättrade kammarkollegii män. instoppat i en volym i riksarkivet, som på ryggen bar påskriften »Karl X Gustafs danska krig». Där låg denna akt, som var av så stor betydelse för hävdandet av Sveriges rätt och intressen vid detta tillfälle, men som då ej var tillgänglig. Det ligger icke något klander i att jag nämner detta. Jag ville blott säga, att en olycka kan inträffa i det ena som i det andra fallet och att andra metoder för ordnande av arkiven hava tillämpats icke blott i kammarkollegium utan även i riksarkivet, och det så sent som till år 1899. Jag tror, att herr Edén kan ge mig rätt i, att det förhåller sig på det sättet.

Om man går in i riksarkivets magasin, så finner man där också en mängd oordnade handlingar. Där ligger hela flottans arkiv, som befinner sig i ytterligt oordnat skick. Riksarkivet har helt nyligen tagit hand om det. Man skall icke bara kasta sten på det ena ämbetsverket utan erkänna, att det kan ske olyckor och att det kan vara åtskilligt, som brister såväl på det ena som på det andra hållet. Jag kan icke känna mig alldeles övertygad om, att det icke skulle vara tänkbart, att om kammarsarkivet finge lov att vara kvar under kammarkollegium och få en förstärkning av sina för arkivvärden avsedda tjänstemän, det skulle kunna bli ordnat på ett tillfredsställande sätt. Kravet på personalförstärkning kommer ändå lika säkert att framställas, om arkivet flyttas till riksarkivet. Herr Clason kommer säkert att begära tjänstemän, även om det för ögonblicket icke går att få den nya förste arkivarie, som avstyrkts av utskottet. Det är icke mer än en månad sedan herr Clason ingav en framställning till Kungl. Maj:t, däri han påvisade, att denne fjärde förste arkivarie var absolut nödvändig för riksarkivet, såsom det nu befinner sig. För ögonblicket faller man undan och offerar denne förste arkivarie, men herrarna skola icke tro, att kravet på denna tjänst icke återkommer. Det kommer nog åter, men nästa gång blir det väl fråga om ett arkivråd. På det sättet kommer det att gå. Vill man här göra det bästa för att få den förvaltningsmässiga sidan av saken tillgodosedd, så tror jag, att man måste låta kammarkollegium vara i besittning av sina arkivalier. Vi skola ge det den hjälp, som behövs för att ordna dem och göra dem tillgängliga för historisk forskning. Men det representerar en sådan till-

gång i vår administration, att kammarkollegium besitter denna utmärkta kunskap beträffande äldre rättsförhållanden, att på den grund vill jag icke vara med om att vederväga en flyttning av kammararkivet över på annat håll.

*Ang. ny strät
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)*

Herr Osberg har trott, att han skulle göra bönderna en tjänst med att gå med på en flyttning av detta arkiv till riksarkivet. Vem skall då utreda herr Osbergs landskyld, som ligger honom så varmt om hjärtat, om icke kammarkollegium? Kammarkollegium behöver för sin egen del de arkivalier, som finnas i kammararkivet. Man kan naturligtvis låna dem, men då bliva icke tjänstemännen på samma sätt förtrogna med dem.

Jag skulle vilja vädja till herrarna att betänka, vilken oerhörd betydelse det är för rättssäkerheten både från kronan och den enskildes synpunkt sett vid alla de stora jordprocesser som förekomma, att det finnes ett verk här i Sverige, som specialiserat sig på detta område och som har sina jordeböcker och känner till dem samt vet, var de olika uppgifterna och alla handlingar finnas på detta område. Ur denna synpunkt är det av mycket stor betydelse, att kammarkollegium bibehåller sin ställning som ett på detta område särskilt erfaret och fullt sakkunnigt ämbetsverk. Jag tror, att den historiska forskningens rätt och intresse kan tillgodoses, om man giver kammararkivet en tjänsteuppsättning, på sätt som professor Weibull föreslagit. Jag vill säga herr Edén, när han sade, att professor Weibull icke forskat på detta område, att såvitt jag förstår — och jag har dock sett de flesta landsarkiv i landet — så finns det ingen, som ordnat ett så förträffligt arkiv, som den forne landsarkivarien Lauritz Weibull i Lund gjort. Jag tror därför, att även om professor Weibull icke varit sysselsatt just med samma forskningar som herr Edén, så torde hans erfarenhet som arkivman kunna anses uppväga den erfarenhet, som är representerad på den andra sidan. Låter man kammarkollegium behålla sitt arkiv och giver det förstärkning i avseende å personal och pengar, som behövas för att göra nya hyllor i arkivet, så att man där kan resa de arkivalier, som ligga nere, så kan detta arkiv göras tillgängligt för den vetenskapliga forskningen, utan att man behöver beröva kammarkollegium, vad dess rätt och intressen kräva.

Då jag föreställer mig, att många ledamöter här äro tveksamma, skulle jag vilja vädja till kammaren, om man icke gör klokt i att i tveksamma fall icke handla. Här har detta arkiv vuxit upp sedan Gustav Vasas tid, och det har vuxit samman med ämbetsverket genom århundraden. Det har i detta ämbetsverk uppstått en tradition, som är något av det förnämligaste i administrationen. Om man är tveksam på denna punkt, huruvida man skall bryta loss ett sammanhang som förefunnits under fyra århundraden, tycker jag, att man gör klokt i att icke handla utan se tiden an och se till, om man icke kan lösa frågan så, att alla berättigade synpunkter bliva tillgodosedda, även om det skulle kosta några tusen kronor mera. De pengarna få vi i sinom tid betala herr Clasons verk. I år slip-

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

per riksdagen det visserligen, men det blir nog annorlunda ett annat år.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr D a l g r e n: Herr talman! Jag skall icke säga många ord, men eftersom herr Rydén skulle slå ihjäl mig, som orden föllo, med sitt sista anförande, så vill jag ändå reagera, då det icke är trevligt att bli ihjälslagen, även om exekutionsförrättaren är en aldrig så framstående man.

Jag påbördades av herr Rydén en uppfattning i gallringsfrågan, som jag icke vill stå för. Det är möjligt, att jag uttryckte mig mycket illa, men jag avsåg med mitt yttrande blott att säga, att ehuru jag tror, att gallring i mycket stor uträkning kan ske inom länsräkenskaperna, såsom herr Rydén förfäktade, är jag dock icke trots hans auktoritet övertygad om, att den kan gå så långt, som han säger, och jag stöder detta på att t. ex. den av honom i motionen åberopade landsarkivarien Sandström senare uttalat en annan mening. Jag kan också påminna om, att justitieministern nyss påpekat, att åborättskommittén nästan dagligen, som orden föllo, använt mantalsuppgifterna, som herr Rydén tror vara fullkomligt värdelösa.

Sedan nämnde herr Rydén, att även i riksarkivet förekomma serier, som äro upplagda på samma sätt efter ämne som i kammararkivet. Han nämnde särskilt serien »biografica». Jag skall icke gå närmare in på dessa saker, men eftersom det namnet just nämndes, vill jag påpeka, att dessa »biografica» utgöras till övervägande del av privata personers till Kungl. Maj:t ingivna suppliker. De skola ju finnas i någon serie. Man har då ordnat dem efter personerna och kallat serien biografica. Det är visserligen sant, att andra akter också kommit med. Det beklagas också av riksarkivets ledning. Men huvudstommen är en enhetlig serie, nämligen enskildas suppliker till Kungl. Maj:t. För övrigt, huru mycket fel som man än till äventyrs kan finna i riksarkivet, så föranleder det mig blott till den reflexionen, att när detta sker på det friska trädet, vad kan då icke ske på andra.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Herr Edén uttalade sin förvåning över, att jag kunde tolka statsutskottets uttalande på sidan 5 på ett sådant sätt, som jag nyss gjorde. Han påstod, att jag uppenbarligen missuppfattat det uttalande, som i motiveringen gjorts, medan han å sin sida i sitt anförande inlade en annan tolkning av uttalandet. Denna passus i utskottsbetänkandet är av följande lydelse: »För att emellertid fullt säkerställa kammarkollegii behov av att äga omedelbar tillgång till kammararkivets arkivalier, synes utskottet bestämmelser böra meddelas av innehåll, att kammarkollegiets tjänstemän skola i och för utredningar äga obehindrad tillgång till de under riksarkivets vård ställda delarna av kollegiets arkiv.» Detta uttalande tolkar herr

Edén — jag antager, att det endast är sin privata åsikt han uttalar, alldeles som jag uttalat min; han tillhör som bekant lika litet som jag statsutskottet — på så sätt, att kammarkollegii tjänstemän alldeles uppenbart därigenom skulle få en helt annan ställning till detta arkiv än de vetenskapsmän, som besöka arkivet i syfte att inhämta upplysningar ur de arkivalier, som i arkivet förvaras. Jag vore därför tacksam, herr talman, att få svar på den frågan från någon av statsutskottsmajoritetens ledamöter, som varit med om detta uttalande, om innebörden av detta uttalande är rätt tolkat av herr Edén och om man i detsamma kan inlägga en sådan uppfattning, som att kammarkollegii tjänstemän skulle med samma rätt och således på samma sätt och lika bekvämt som riksarkivets tjänstemän få tillgång till detta arkiv. Jag vore tacksam att få svar på denna fråga, då det kan bliva av en viss betydelse, i händelse utskottets hemställa godkännes, att få från auktoritativt håll inom statsutskottet bekräftelse på, att så är meningen.

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

Då jag har ordet, ber jag endast få tillägga, att jag icke förstår den förebräelse, som herr Edén riktade mot mig, därför att jag tillåtit mig bilda mig ett omdöme samt uttala en åsikt i denna fråga, vilken, det är jag den förste att erkänna, icke ligger inom det område, inom vilket jag har min sysselsättning vare sig i enskilda livet eller i riksdagsarbetet. Jag undrar likväl, om icke herr Edén själv då och då befinner sig i precis samma läge, och att han här i kammaren uppträder i vissa frågor, i vilka han, liksom jag i den föreliggande, sökt på sakliga skäl bilda sig en uppfattning, men i vilka helt naturligt hans erfarenhet från det enskilda livet och från riksdagsarbetet icke är så synnerligen stor. Att jag helt naturligt i den föreliggande frågan icke har den rika erfarenhet som herr Edén, är jag den förste att erkänna. Men detta behöver icke ha till följd, att jag därför har en liknande uppfattning som herr Edén i den föreliggande frågan. Efter samtal med personer, till vilka jag har det största förtroende, och efter besök i arkivet i fråga har jag fått en bestämd uppfattning, och det är denna, som jag tillåtit mig här i all enkelhet att uttala.

Jag har icke blivit övertygad vare sig av herr Edéns anförande eller av andra anföranden, som gått ut på bifall till utskottets betänkande, utan jag ber, herr talman, få vidhålla mitt yrkande.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Jag har naturligtvis ingalunda förmenat herr Röing att bilda sig en uppfattning om denna fråga. Men herr Röing som min gamle, gode vän förmenar säkerligen icke mig att bliva en smula överraskad över den argumentation, som herr Röing anförde och som verkligen icke är av den beskaffenhet, att jag är riktigt glad över det sätt, varpå herr Röing tycks hava bildat sig sin uppfattning. Vad beträffar den av herr Röing framställda frågan rörande tolkningen av statsutskottets uttalande, gick ju herr Röing demonstrativt mig förbi. Jag har därför anhållit, att herr andre vice talmannen ville hava godheten att giva svar på den frågan. Eljest är frågan för var

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

och en, som verkligen läst handlingarna, besvarad i förväg, ty just detta, som jag lagt in i statsutskottets uttalande, är på förhand utsagt i propositionen, om herr Röing vill vara snäll och läsa den. Det är till och med på förhand uttalat i sakkunnigemajoritetens utlåtande, om herr Röing vill läsa det. Därmed kanske nog om den saken!

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Rydén's anförande, men skall naturligen endast upptaga någon liten del av de punkter, som han på nytt framdragit. Jag skall då framför allt, och det är huvudsaken, be att få fästa uppmärksamheten vid, att herr Rydén åter och åter rör sig med den argumentationen, att kammarkollegium är i behov av att ha kammararkivet, observera icke till sin disposition, ty det skulle det få i alla fall, utan inom kollegii administrativa hank och stör. Här står påstående mot påstående. Jag vågar bestämt påstå, att det icke vid ett bifall till det föreliggande förslaget blir någon reell ändring i kammarkollegii möjligheter att använda kammararkivet. Det blir genom denna överföring snarare den fördelen, att kammararkivets handlingar bli lättare tillgängliga och bättre ordnade för såväl kollegii tjänstemän som andra.

Då herr Rydén återigen särskilt fäste sig vid, att det kunde hända, att riksarkivet skulle komma att flytta från Riddarholmen, och frågade, huru det då skulle gå med kammararkivet, om det skulle följa med och på det sättet skiljas från närheten till kammarkollegii nuvarande lokaler, skall jag därpå be att få svara, att först och främst ingen i denna stund på något sätt kan förutsäga, huru riksarkivets lokalfråga i en framtid kommer att lösas; det kan varken herr Rydén eller jag. Men om den skall lösas på det sättet, att kammararkivet skulle följa med riksarkivet, såsom herr Rydén antydde, exempelvis ut på Kastellholmen, vågar jag verkligen förmoda, att det icke blir några reellt större svårigheter för kammarkollegii tjänstemän att forska där i alla fall. Herr Rydén skall icke tro, att forskningen i dessa saker nu går så till, att vederbörande springa fram och tillbaka som skottsolar tvärs över gatan från Kungshuset och ner i kammararkivet, utan det är klart, att när en tjänsteman går ned från kollegium till arkivet, går han dit för att forska med arkivets material, och han behöver säkerligen därtill så lång tid, för att det skall löna sig, herr Rydén, att även om han skulle behöva gå ut till Kastellholmen, ifall nu riksarkivet skulle komma att draga kammararkivet med sig dit — vilket vi icke veta — så spelar detta för honom en mindre roll. Jag skall be att få göra herr Rydén en liten motfråga: om det nu blir så, vilket är oundgängligt, att kammarkollegii bostadsförhållanden omordnas, och om kollegium då skulle komma att flyttas på annat håll — och det behöver ligga jämförelsevis centralt på grund av sin betydelse — vill då herr Rydén uppställa det kravet, att kollegium skall draga med sig hela kammararkivet till sina nya lokaler? Vill han det, så frågar jag honom, huru det kan vara ekonomiskt försvarbart. Det är en orimlighet att på det sättet för-

ena kammarkollegii bostadsfråga med kammararkivets. Vill han återigen icke detta, vill han låta kammararkivet vara kvar, där det är, om kammarkollegium flyttar, blir det lika illa, som han velat framställa saken i händelse av kammararkivets flyttning till riksarkivet. Detta nog om den saken!

Huru vi än resonera, ha vi tydligen olika uppfattning om innebörden i de administrativa verkens forskningsbehov, och jag kan endast ännu en gång upprepa med stöd av så många andra i likhet med mig en smula erfarna män på området, att efter min bestämda och fullkomligt ärligt vunna övertygelse förlorar kammarkollegium ingenting på denna skilsmässa från arkivet, utan snarare vinner det därpå.

Herr Rydén gjorde den anmärkningen, att jag icke skulle ha fäst tillräckligt avseende vid professor Weibull i Lund. Han påpekade, att professor Weibull på ett utmärkt sätt ordnat Lunds landsarkiv. Jag känner och uppskattar professor Weibull så bra, att den anmärkningen var alldeles överflödig. Den var också oriktig. Jag har aldrig på minsta sätt underkänt professor Weibulls kompetens vare sig såsom arkivman eller forskare. Men jag har sagt, att jag icke är så viss om, att han särskilt haft tillfälle att bilda sig ett omdöme om kammararkivet, dess innehåll och dess handlingars beskaffenhet i samma utsträckning som exempelvis — jag vågar säga det — jag själv. Men kanske jag skulle kunna få nämna, eftersom nu detta kommit på tal, att professor Weibulls uppfattning i denna sak varit en smula vacklande från tid till tid. Jag har här framför mig ett urklipp ur en tidning redan från år 1901, den tidpunkt, då professor Weibull och jag voro unga docenter och samtidigt lågo här i Stockholm och forskade uti olika arkiv. Under den tiden väcktes här en motion av herr Centerwall med yrkande om sammanförande av alla centrala arkiv och främst kammararkivet under riksarkivets ledning. Herr Weibull skrev då i Sydsvenska Dagbladet Snällposten en entusiastisk artikel till förmån för denna motion. I denna artikel förekom en hel del saker även om kammararkivet, varav jag endast skall meddela följande: »Sedan några år tillbaka försiggår ett omordnande av kammararkivet, och det är tydligt, att även för detta skulle en närmare förening mellan riks- och kammararkivet, såsom det i motionen framhålles, vara av mycket gagn. Med den kunskap, vi äga om det senare, våga vi påstå, att en dylik förening är i detta avseende nästan oundgänglig.» Nu är det ju herr Weibulls fulla rätt att sedermera ha kommit till en annan uppfattning, och jag vill ingalunda på något vis uttala den förmodan, att det icke skett efter samvetsgrann prövning, men det är ju litet kuriöst, att just på den tiden, då professor Weibull tjänstgjorde häruppe och mig veterligen hade tillfälle och anledning att taga någon kännedom om kammararkivet, hade han denna mening, som just precis sammanfaller med min.

Rörande ett par detaljanmärkningar av herr Rydén kan jag icke underlåta att inlägga — lät mig säga — i all vänlighet en

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

gensaga. Herr Rydén gjorde bland annat ett uttalande om riksarkivarien Emil Hildebrands företrädare, riksarkivarien Odhner, som är, såvitt jag känner, alldeles oberättigat. Han antyde, att riksarkivarien Odhner skulle på sin tid hyllat sådana principer för arkivets ordnande, som gingo ut på att dela sönder buntar och andra volymer och uppdelade dessa efter något slags av honom eller arkivet påfunna rubriker. Jag vågar verkligen med den kändedom, jag har även om riksarkivarien Odhner, säga, att detta är icke riktigt. Det är klart, att på den tiden man inom riksarkivet icke i alla punkter nått fram till vår tids moderna »proveniensmetod» — metoden att ordna efter handlingarnas ursprung och gamla sammanhang. Men just riksarkivarien Odhner hörde till dem, som var sysselsatt med att arbeta fram dessa grundsatser, och det är fullständigt oriktigt, om herr Rydén tror, att riksarkivarien Odhner speciellt skulle bära ansvaret för vad som ligger under den samlande rubriken »biografica». För övrigt har icke biograficasamlingen uppkommit genom någon slaktning av gamla band och volymer, utan genom sammanläggande av gamla lösa handlingar, till vilka någon gång förts exempelvis akter från processer, då man icke haft något annat ställe att lägga dem.

Jag tror, att jag kan hoppa över frågan om brevet rörande Grisebådarna. Det kunde emellertid roa mig veta, vem det är som gett herr Rydén uppgiften i denna del, men det kunna vi göra upp oss emellan privat. Annars är det ju så, som herr Rydén själv säger, att ett missöde kan inträffa i alla arkiv, och ingen har påstått, att riksarkivets gamla samlingar, i synnerhet de samlingar, som man ännu icke hunnit revidera efter nya metoder, skulle vara ofelbart katalogiserade.

Jag skall emellertid tillåta mig sluta med det, som herr Rydén började med. Herr Rydén har åter och åter kommit tillbaka till gallringsfrågan. Han har dels försökt göra gällande, att den nuvarande arkivledningen i detta avseende skulle företräda andra principer än exempelvis riksarkivarien Hildebrand på sin tid, dels försökt inge kammaren den uppfattningen, att det skulle vara att på något sätt förhastad sig, om vi nu ginge på bifall till utskottets förslag, så länge icke gallringsfrågan i kammararkivet är löst. Mot dessa uttalanden skall jag be att få på det allra bestämdaste framhålla min avvikande mening. Det är icke så, att gallringsfrågan på minsta sätt försenas, ifall vi nu antaga utskottets förslag. Det är alldeles tvärtom så — det har jag sagt förut, och jag trotsar herr Rydén att kunna motbevisa det — att det blir icke något verkligt grepp på gallringsfrågan inom kammararkivets överflödiga bestånd, utan att detta arkiv kommer under samma ledning som de övriga arkiven. Det går helt enkelt icke att taga det arkivets gallring för sig.

Vad åter angår frågan om riksarkivarien Hildebrands förmenta större sympatier för gallring än den nuvarande arkivledningens, må egentligen denna senare svara för sig själv. Jag skall således icke här träda emellan. Det vill jag dock ha sagt, att allt,

vad herr Rydén nu har läst upp av Emil Hildebrand, är principer, som, såvitt jag förstår, såväl varenda historiker som naturligtvis i främsta rummet den nuvarande arkivledningen helt och hållet underskriva, om det ock kan förefinnas olika meningar i några detaljer. Vad de omstridda mantalsförteckningarna beträffar, kan vad herr Rydén anmärkt ju bero därpå, att man först nu kommit fram till den praktiska tillämpningen på ett område, som man kanske icke då var fullt säker på.

Om det på något vis kan ge herr Rydén någon tillfredsställelse, skall jag för min del säga, att jag själv är ganska radikal i gallringsfrågan, och att jag tror, att även den nuvarande riksarkivledningen, när utredningen väl blir avslutad, av praktiska skäl kommer att tvingas att intaga en ganska radikal ståndpunkt.

Det var emellertid ur en annan synpunkt rätt så pikant, när jag nu hörde herr Rydén draga fram Emil Hildebrands namn, ett namn, som i och för sig mycket väl förtjänar att dragas fram i denna debatt. Syftet var att med dennes av herr Rydén antagna uppfattning i gallringsfrågan slå ihjäl ett av herr Clason nu framfört förslag om kammararkivet. Det var pikant, säger jag, när jag vet, och herr Rydén själv vet, ty det framgår av alla handlingar i frågan, att den, som först har väckt frågan om kammararkivets förenande med riksarkivet, den, som från första början outtröttligt och utan att någonsin ge tappt har sagt ifrån, att frågan icke kan lösas på något annat sätt, den, som ägnat en stor del av sitt arbete för organiseringen av de stora arkiven just åt att inpränta, att kammararkivet måste komma under riksarkivet — det var, herr Rydén, Emil Hildebrand! Skola vi sålunda taga någon hänsyn till denne man, vilket jag är den förste att vara med om, en av Sveriges i alla avseenden mest förtjänta forskare och arkivledare, då tror jag verkligen, att just det namnet, som herr Rydén framkallar, bör vara ännu ett starkt skäl för att bifalla utskottets hemställan.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman! Med avseende å statsutskottets uttalande i fråga om kammarkollegii ämbets- och tjänstemäns obehindrade tillgång till arkivets samlingar, har herr Röing ställt den frågan till mig, hur statsutskottets uttalande därutinnan vore att tolka. Jag ber då att få hänvisa till 33 §, sista stycket, i det förslag till instruktion, som återfinnes i sakkunniges utlåtande och som synes mig lämna den kommentar, som kan vara erforderlig. Där står det nämligen: »Kammarkollegiets ämbets- och tjänstemän äga obehindrad tillgång till arkivets samlingar. Lånas arkivhandlingar från förvaringslokalen, skall skriftligt erkännande därom lämnas.» Detta vill enligt min mening säga, att kollegiets tjänstemän även utan att tillfråga någon av riksarkivets tjänstemän få taga ned volym efter volym för sin forskning, således i olikhet med andra forskare, som komma dit. Uppenbart synes mig dock vara, att om en volym skall

Ang. ny stat
för riksarkivet
m. m.
(Forts.)

länas från arkivet, skall ett kvitto därå ges. Kammarkollegiets tjänstemän beredas dock en förmån framför andra forskare. En större frihet än vad som ligger i denna tolkning, kan väl knappast vara behöflig eller önskvärd. Såvitt jag förstår, skulle en annan tillämpning åstadkomma oreda.

Herr R y d é n: Herr talman! Blott ett par ord, ty det tjänar icke mycket till att diskutera, då alla skäl, som kunna anföras, redan blivit anförda. Jag vill endast svara herr Edén, att min uppfattning om kammararkivet är den, att kammarkollegium bör ha arkivet förenat med sig och att, om kammarkollegium flyttar, kammararkivet bör inrymmas i dess lokaler för att vara lätt tillgängligt. Detta är framför allt av vikt under den tid, under vilken vår jordfråga är svävande. Under denna tid får man icke efter min uppfattning skilja kammarkollegium och kammararkivet åt, ty rättssäkerheten på detta område skulle i så fall bliva svagare ställd än vad den för närvarande är.

Vad jag yttrade i fråga om riksarkivariens Odhners principer, anförde jag icke alls för att på något sätt kasta en skugga på honom. Jag anförde det endast som exempel på, att meningarna inom riksarkivet liksom inom kammararkivet varit annorlunda förr än de nu äro i fråga om rätta sättet för ordnandet av arkivalier. Det är icke blott avdelningen biografica, som innebär ett sådant sönderbrytande av gamla akter, utan det finns en hel rad av olika efter dossiersystem ordnade akter.

För att icke stå som den, som sagt detta på egen hand, kan jag gott anföras, att de upplysningar rörande riksarkivariens Odhners principer för ordnandet av arkivalier, som jag i detta fall har fått, hava lämnats mig av arkivrådet Almquist i riksarkivet vid ett besök, som jag gjorde därstädes. Han uttalade vid det tillfället, att efter hans uppfattning måste riksarkivet, så snart det kunde, upplösa en del av dessa av riksarkivariens Odhner sammanförda dossierer och återföra handlingarna till de akter, till vilka de ursprungligen hade hört. Han uttalade detta som exempel på de olyckliga ordningsprinciper, som man hade följt förr i tiden, och som numera äro övergivna av moderna arkivmän.

Jag har anført detta, därför att man klandrat kammararkivet för dess metoder. Det visar en tendens, som således också funnits i riksarkivet. Skall man återställa kammararkivets arkivalier efter nya principer, måste man också återställa en hel del av riksarkivets handlingar på samma sätt. Det var under samma tid, som man gjorde gallringen i nedre justitierevisionens protokoll. Jag vill säga herr Dalgren, att om professor Linderholm vill fortsätta sina forskning på häxprocessernas område, kan han meddela honom, att jag personligen vid besök på riksarkivet övertygat mig om, att dessa handlingar ännu i dag finnas i behåll på riksarkivets vind och aldrig ha blivit förstörda. Jag vet icke, om de äro arkivaliskt ordnade, men de finnas i hyllorna på riksarkivets vind i det gamla Stenbockska

huset. Där kan professor Linderholm förmodligen fortsätta sina *Ang. ny stat*
forskningar. *för riksarkivet*

Jag har icke velat använda Emil Hildebrand för att slå ihjäl den nuvarande riksarkivarien. Jag ville endast få herr Dalgrens underbara uppfattning i gallringsfrågan belyst genom att på detta sätt ställa den förutvarande riksarkivarien emot honom.

I fråga om professor Weibulls kompetens får jag säga herr Edén, då han undrar varifrån jag fått min uppgift om Grisebådarna, att herr Edén tycks vara mycket väl förtrogen med arkivalier, när han plötsligt här har tillgänglig en tidningsartikel av Lauritz Weibull från år 1901. Jag förmodar, att jag kan tournera hans fråga med en motfråga, varifrån han fått den tidningsartikeln. I varje fall är det roligt att se, att den unge docenten Weibull, sedan han blivit landsarkivarie och fått en tjuguarig erfarenhet på området, funnit sig av livet självt nödsakad att ändra mening till den förständigare åsikt, som han för närvarande företräder. Det skulle ju ha varit mycket värdefullt, om hans dåvarande unge kollega, docenten Edén, också hade låtit livets erfarenheter föra sig till en förnuftigare och riktigare uppfattning. För övrigt vill jag inom parentes säga, att jag alldeles nyss under debatten fått meddelande om, att professor Weibull bedrivit forskningar och deltagit i kammararkivets ordnande redan i slutet av 1890-talet, så att han därför icke står främmande för detta arkiv.

Till slut ställer jag den frågan: Vad är det egentligen för olycka skedd, om vi avslå förevarande kungl. proposition? Jag kan icke se någon som helst olycka däri. I stället kan man till nästa år åter komma fram med frågan i ett sådant skick, att den tillfredsställer både kammarkollegiets tjänstemän och forskarna. Ifall frågan faller, önskar jag för min personliga del, att så måtte ske. Man får då nästa år två parallellförslag vid sidan om varandra och kan se, vilket som är riktigast att taga. I tveksamma fall bör man ju icke handla. Jag tycker att herrar historici skulle ha en känsla av att vid sidan av historieforskarens rätt att på ett bekvämt sätt komma åt de handlingar, han behöver, bör också stå det gamla, snart fyrahundraåriga ämbetsverkets rätt att ha tillgång till de arkivalier, som vuxit upp under dess långa arbete. Det är orimligt att taga ifrån detta verk, det gamla reduktionskollegiet, handlingar, som röra reduktioner och likvidationer, och att ta ifrån det jordeböckerna och överföra dem till riksarkivet. Detta kan icke vara riktigt, och det går icke enligt min övertygelse att göra det utan skada.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. ny stat för riksbankens m. m. Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 109, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 68 ja mot 26 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Vidare föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Godéns m. fl. motion, nr 235, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överflyttande på Sala stads samtliga skattskyldiga invånare av den bergsmän och gruvjordsägare i staden påvilande väghållningsskyldighet; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. ett rasbiologiskt institut.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av ett rasbiologiskt institut.

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 114, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

I. besluta inrättandet av ett under särskild av Kungl. Maj:t förordnad styrelse ställt rasbiologiskt institut med syftemål och verksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i åberopade statsrådsprotokollet angivits; samt

II. för ändamålet i riksstaten under Uppsala universitet såsom en särskild anslagsgrupp under rubriken: institut för rasbiologi

ej mindre till avlöning åt en chef för nämnda institut uppföra ett bestämt ordinarie anslag å 8,200 kronor, därav lön 5,700 kronor och tjänstgöringspenningar 2,500 kronor;

än även till upprätthållande av institutets verksamhet under år 1922 samt dess utrustande anvisa på extra stat för sagda år följande belopp, att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag, högst, å 82,550 kronor nämligen:

till arvode åt en statistiker, tillika arkivarie och chefsens ställföreträdare	kronor	6,000: —	<i>Ang. ett rasbiologiskt institut. (Forts.)</i>
därav 2,000 kronor skola anses motsvara tjänstgöringspenningar;			
till arvode åt en assistent (läkare)	»	5,200: —	
därav 1,800 kronor skola anses motsvara tjänstgöringspenningar;			
till arvode åt en genealog	»	3,600: —	
därav 1,500 kronor skola anses motsvara tjänstgöringspenningar;			
till arvode åt ett kvinnligt biträde	»	1,750: —	
därav 500 kronor skola anses motsvara tjänstgöringspenningar;			
till arvoden åt extra arbetskrafter	»	15,500: —	
till driftkostnader för institutet	»	26,500: —	
till kostnader för institutets första utrustning . .	»	24,000: —	

sistnämnda båda anslagsposter att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i åberopade statsrådsprotokollet av departementschefen föreslagits.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta inrättandet av ett under särskild av Kungl. Maj:t förordnad styrelse ställt rasbiologiskt institut med syftemål och verksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 februari 1921 angivits och vad utskottet i sitt utlåtande anförts;

II. besluta, att chefen för nämnda institut skulle i avlöningshänseende vara likställd med universitetsprofessor; samt

III. för ändamålet i riksstaten under Uppsala universitet såsom en särskild anslagsgrupp under rubriken: institut för rasbiologi

a) till avlöning åt en chef för nämnda institut uppföra ett bestämt ordinarie anslag å 7,500 kronor; och

b) till upprätthållande av institutets verksamhet under år 1922 anvisa på extra stat för sagda år ett reservationsanslag av 60,000 kronor att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Redan i remissdebatten vid riksdagens början tillät jag mig att uttala, att jag vid genomläsandet av statsverkspropositionen fått det bestämda intrycket, att Kungl. Maj:t framkommit med äskanden, som det statsfinansiella läget icke kunde medgiva att riksdagen godkände, och jag uttalade samtidigt som min bestämda åsikt, att de inkomstberäkningar, som voro upptagna i statsverkspropositionen, icke kunde hålla streck, då depressionen redan hunnit så långt och varat så länge, och att riksda-

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

gen måste utgå från avsevärt lägre inkomstberäkningar från vissa inkomstitlar än Kungl. Maj:t upptagit i den föreliggande statsverkspropositionen. Tyvärr har jag fått alltför rätt i mitt senare uttalande, det torde icke dröja länge innan vi ha att vänta på riksdagens bord en proposition, i vilken Kungl. Maj:t föreslår nya inkomstberäkningar jämte ett förslag, huru den befintliga bristen skall täckas. Nu finnes ett tillfälle, då enligt min mening kammaren gör rätt att visa sparsamhet genom att avslå Kungl. Maj:ts framställning att nu anslå medel för att inrätta ett nytt vetenskapligt institut.

Innan riksdagen beslutar inrättandet av ett vetenskapligt institut för ett nytt och oprövat ämne, är det skäl i att noggrant överväga, om tidpunkten är lämplig att nu skrida till detta företag och om den utväg, som väljes, verkligen är den rätta och betryggande för det nya ämnets lyckliga utveckling.

I riksdagsmotion i fjol framhålles rasbiologiens stora sociala betydelse, och att den ställer i utsikt praktiska resultat till ledning för lagstiftningsarbete inom icke avlägsen framtid. Om man tager del av den berömda ärftlighetsforskaren professor Ervin Bauers föredrag i Lund, som blivit offentliggjort i Svenska Läkartidningen, så skall man emellertid finna den bestämda uppgiften, att en karakteristisk egenskap hos de ärftliga anlagen just är, att de icke på minsta sätt påverkas av levnadsförhållandena. Icke ens genom de bästa sociala reformer och genom den bästa uppfostran kunna de ärftliga anlagen påverkas. Detta är ett av vetenskapen fastslaget faktum. Den medicinska rasbiologien är en rent teoretisk vetenskap, som har att utreda ärftlighetslagarna hos människan beträffande såväl de normala som de sjukliga anlagen. Den intager alltså icke någon principiell särställning i förhållande till övriga teoretiska medicinska vetenskaper, ehuru den fordrar en egen arbetsmetod och särskilda hjälpmedel.

Professor Lennmalm framhåller, att rasbiologiens praktiska resultat ännu äro att betrakta som luftsloft. Detta yttrande ingiver uppenbarligen ringa förhoppningar att man på grund av den rasbiologiska forskningens resultat skall kunna vidtaga åtgärder av rashygienisk betydelse, d. v. s. en reglering av könsurvalet och barnalstringen.

Som ett rådgivande ämbetsverk för lagstiftningsåtgärder kan alltså *icke* ett rasbiologiskt institut inom överskådlig framtid tänkas tjänstgöra.

Under sådana förhållanden måste man allvarligt överväga, om icke minoriteten inom Karolinska institutets lärarekollegium har rätt i sin åsikt, att rasbiologien rätteligen bör utvecklas såsom en vetenskapsgren vid en medicinsk högskola. Bland de vetenskapsmän inom Karolinska institutet, som röstade för denna utväg, återfinnas just representanterna för biologiska vetenskapsgrenar: anatomen, fysiologien, patologien och bakteriologien, som närmast giva förutsättningar att rätt bedöma den för den rasbiologiska vetenskapen lyckligaste organisationsformen.

Anatomen, professor Müller, har i Karolinska institutets lärare-

kollegium framhållit vådan av fristående forskningsinstitut utan fast samband med en högskolas fakultet, som kan leda och kontrollera den nya vetenskapens utveckling, och har påpekat, huru sådana institut lätt försumpas utan kontakt med övriga vetenskapsgrenar och stödet av en högskolas organisation.

Om man söker få en föreställning om de teoretiska eller praktiska arbetsuppgifter, som skulle tillkomma det nya institutet, så skall man i tillgängliga handlingar väl finna entusiastiska omdömen och allmänna uttalanden om rasbiologiens föremål, men man saknar alldeles arbetsprogram. Om riksdagen nu skall frångå principen att låta en ny vetenskap utveckla sig i skygd av en högskola, kunde man fordra icke endast allmänna uttalanden utan ett vida mera detaljerat och klart framlagt arbetsprogram.

Det forskningsinstitut, som planlägges, måste under sekler kontinuerligt fortsätta sitt arbete, om det över huvud taget skall lämna resultat. Det synes då vara av mindre vikt att brådska med inrättandet av institutet än att grunden för denna forskning lägges på ett så kritiskt sätt, att resultatet av utgifter och arbete äventyras.

Det är också slutligen att betänka, huruvida denna tid, då landets redan befintliga vetenskapliga institutioner lida under den största penningbrist, så att man till och med på grund av penningnöd måst avstå från att prenumerera på vissa vetenskapliga tidskrifter vid Karolinska institutets bibliotek, är den rätta tidpunkten att starta detta nya stora institut med dess ovissa mål.

Då den tilltänkta ledaren för det rasbiologiska institutet bestämt motsatt sig den vägen, att en professur upprättas med en universitetsinstitution som utgångspunkt för rasbiologiens utveckling, synes icke annan utväg återstå än att yrka avslag å utskottets hemställan.

Jag frågar eder, mina herrar: om icke efter dessa upplysningar, då vetenskapsmännens uppfattningar äro så vitt skilda, så att bland Karolinska institutets 23 i omröstningen deltagande ledamöter icke mindre än 11 röstade emot den lösning av frågan, som Kungl. Maj:ts föreslagit, och som utskottet i huvudsak har tillstyrkt, medan däremot 12 röstade för densamma, då meningarna således äro så ytterst delade bland vetenskapsmännen, om vilken väg man bör slå in på, och då praktiska resultat icke kunna vinnas, förrän långt fram i tiden, och det finansiella läget är så prekärt, som vi alla veta, jag frågar er då, mina herrar, om icke tillräckliga skäl föreligga att nu avslå Kungl. Maj:ts proposition? Bör man icke se tiden an, till dess förhållanden inträtt, då det statsfinansiella läget icke är sådant som nu, och då vetenskapsmännen hava kunnat komma till en mera bestämd uppfattning om nyttan av detta rasbiologiska institut, och först då definitivt fatta ståndpunkt till frågans lösning.

Jag ber på de skäl jag anfört, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Jag kan verkligen icke underlåta att uttala min stora förvåning över det anförande, som nyss hölls av herr Röing, icke därför att han yrkade avslag och icke

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

därför att han motiverade detta med vårt statsfinansiella läge, utan därför att han sökte göra detta även ur rent vetenskaplig synpunkt. Jag trodde verkligen icke, att herr Röing var kompetent att bedöma saken ur den synpunkten, men det var ju så, att herr Röing yttrade sig även i föregående fråga med stor åtminstone låtsad sakkunskap och kanske han under den korta tid, som därefter förrunnit, hunnit förvärva sig sakkunskap även på detta område.

Jag vill säga, att sällan någon fråga blivit så grundligt genomdetatterad i statsutskottet som just den förevarande frågan. Vi ha diskuterat den 2 ½ timmar i plenum, och detta visar, att statsutskottet har ägnat mycken uppmärksamhet åt den, utom det arbete, som lagts ned på densamma i andra avdelningen.

Man kan naturligtvis, om man vill företrädesvis lägga statsfinansiella synpunkter på denna fråga och säga: var skola vi taga medel till detta nya institut? Visserligen sade riksdagen i fjol alldeles bestämt ifrån, att den ville hava en utredning om denna sak och sedan denna utredning blivit slutförd skulle resultatet framläggas för riksdagen. Det är vad som skett nu, och jag kan icke se annat, än att riksdagen bundit sig genom det uttalande, som gjordes i fjol. Statsutskottets utlåtande i ämnet bifölls då enhälligt utan debatt av riksdagen, och då tycker jag, att man icke gärna nu kan gå emot denna sak och sålunda avslå förslaget. Själva anslagsfrågan ligger ju så, att man icke tar medel direkt på skattevägen, utan man tar dem från en fond, som man mycket väl kan säga är av den natur, att det är lämpligt, att man använder dess pengar för här ifrågavarande ändamål.

Jag skall icke närmare gå in på det uttalande, som herr Röing hade angående de delade åsikterna bland vetenskapsmännen om, huru man skulle lägga detta arbete vetenskapligt, men det är alldeles tydligt, att om man skulle kunna tänka sig, att detta forskningsarbete, som berör en vetenskapsgren, som är relativt ny, skulle kunna fortfarande utveckla sig och det skall bliva kontinuitet i detta fall, så måste det här bli ett institut och icke, som ett par professorer vid Karolinska institutet föreslagit, en personlig professur. Den forskare, det här gäller och som utbildat denna forskningsgren i vårt land, docenten Lundborg, är nu 53 år gammal och har kanske endast ett tiotal år på sig för att ytterligare fullfölja sina arbeten. Då är det nödvändigt att så snart som möjligt ge honom de resurser, som han behöver, för att kunna så att säga stabilisera denna vetenskap i vårt land och för att få utbildade nya krafter, som kunna övertaga arbetet en gång, när han icke längre kan sköta detsamma. Och vad blir resultatet, ifall vi skulle gå på herr Röings avslagsyrkande? Jo, det bleve att man toge ifrån docenten Lundborg det anslag han redan sedan flera år haft att uppbära. Han har haft 15,000 kronor sedan några år tillbaka i anslag för att bedriva ärftlighetsforskningar. Det skulle man taga ifrån honom och därmed ställa honom alldeles utanför möjligheten att kunna fortsätta t. o. m. det arbete, som han har sysslat med en följd av år. Följden skulle kanske också bliva den, att han måste lämna vårt land och övergå i annat lands tjänst, vilket

han, enligt vad som uppgivits, icke saknar åtskilliga erbjudanden att kunna göra.

Jag kan icke gärna tänka mig, att då riksdagen, som jag nämnde, har tagit ståndpunkt i denna fråga genom sitt uttalande i fjol och då detta gäller ett område, som är av allra största betydelse för vårt folk, riksdagen nu skall ändra mening. De lösryckta citat, som herr Röing kom fram med, voro fullständigt missvisande enligt mitt förmenande. Jag skall i den delen bara hänvisa till propositionen. Det som anfördes av professor Lennmalm och flera andra var fullständigt missvisande, och jag vill som motvikt mot vad herr Röing sade påpeka, vad en engelsk forskare sagt: Om Englands folk lägger ut en miljon pund om året för ett sådant forskningsarbete, så är det mycket väl använda pengar även rent ekonomiskt sett. Jag tror det ligger åtskilligt i detta, och att det här gäller en så viktig sak, att riksdagen bör bifalla detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E n g b e r g: Herr talman! När detta utlåtande kom från statsutskottet, så hörde åtminstone jag till dem, som kände glädje över, att statsutskottet hade blivit fullständigt enhälligt. Denna enhällighet hos statsutskottet har också understrukits genom det beslut, som första kammaren fattat, i det att detta beslut fattats utan någon som helst föregående debatt. Jag hade därför också för min del trott, att andra kammaren skulle kunna besluta i enlighet med utskottets hemställan utan någon som helst föregående överläggning. Men herr Röing, som uppenbarligen från föregående debatt har fått blodad tand, har nu här för kammaren läst upp ett anförande, som utmynnade i avslag på statsutskottets hemställan, ett anförande, bakom vars meningar han kanske till en del själv kan stå, men vartill han till mycket stor del — och kanske till den övervägande delen — endast ansluter sig i god tro.

Det är alldeles klart, att för mitt vidkommande jag befinner mig i samma predikament som herr Röing, nämligen att vara utan varje som helst sakkunskap på detta område. Men det finnes också en möjlighet att här använda ett någorlunda oförvillat bondförstånd. Och då måste jag säga mig, att på detta område liksom på så många andra kunna ju en hel del olika meningar finnas angående säkerheten i de resultat, som vunnits, samt angående lämpligheten och säkerheten i de forskningsmetoder, som tillämpas. Men, herr Röing, vilken vetenskap uppvisar icke samma förvirrade strid? Det hava vi överallt. Detta institut skall stå i forskningens tjänst och följaktligen också arbeta för att få fram de bästa forskningsmetoder, leta sig fram till de bästa forskningsresultat. Lekmän, som haft något intresse för hithörande frågor, kunna väl också våga säga, att så långt synes man hava kommit på detta område efter upptäckten av de Mendelska lagarna, att det vore alldeles oförsvärligt, därest man icke skulle göra allt vad göras kunde för att få till stånd en systematisk forskning angående dessa rasbiologiska förhållanden.

Vi hava ju lyckan äga en ras, som ännu är ganska oförstörd, en

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

ras, som är bärare av mycket höga och mycket goda egenskaper. Men det underliga är ju, att medan vi äro ytterst angelägna om att föra stamtavlor över våra hundar och hästar, så äro vi icke alls angelägna om att se till, huru vi skola bevara och skydda vår egna svenska folkstock. Det är verkligen på tiden att detta sker. Och när det dessutom här i landet finnes en man, som genom sina forskningar, speciellt över vissa blekingesläkter, dokumenterat sig såsom en framstående rasbiolog och därigenom även fått en viss europeisk ryktbarhet, och när det kan hända, att denne man t. ex. skulle kunna falla ifrån eller ge sig av till ett annat land, innan detta institut kommit till stånd, då måste vi säga oss, att det är ett riksintresse av första ordningen att nu skapa möjlighet att under hans sakkunniga och insiktsfulla ledning börja med detta institut och där få in krafter, som kunna arbeta på detta område och hjälpa till att få i gång en systematisk undersökning av hithörande förhållanden för att sedermera en gång i *raspolitiskt* hänseende draga forskningens praktiska konsekvenser.

Jag är på det allra högsta förvånad över herr Röings uppträdande i denna fråga. Jag vill icke påstå, att bakom detsamma kan ligga några inspirationer från håll, som ur rasbiologisk synpunkt kunna hava några intressen att bevaka. Men sanerligen är det icke, på grund av vad man förut från dylikt håll låtit komma till synes, så, att man närmast vädrar, att i denna fråga också finnes en strid mellan olika nationaliteter.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren uttryckte sin förvåning över, att någon lekman vågade säga sitt ord i denna fråga. Jag skall emellertid meddela, att jag skall hålla ett helt kort anförande i frågan och att jag rörande detta ärende förhört mig med en av vårt lands förnämsta auktoriteter på området och därvid fått samma upplysningar som herr Röing nyss framlagt.

Herrarna torde erinra sig, att för ett par år sedan författades av docenten Lundborg en bok om en viss blekingesläkt — en degenererad släkt — och dess öden. Denna bok väckte mycket stort uppseende i landet, och det var också den, som drog uppmärksamheten till docenten Lundborg. Huruvida hans senare arbeten äro jämförbara med detta synnerligen samvetsgrant utarbetade verk, därom kan jag icke yttra mig. Emellertid torde det väl närmast hava varit denna herr Lundborgs bok om den blekingska slakten, som givit anledning till att detta ärende helt hastigt har blivit en fråga för dagen. Många torde föreställa sig, att om det institut, som här föreslagits, upprättas, skulle genom detta möjlighet vinnas att förändra och förbättra vårt släkte och vår ras. Så är emellertid icke fallet, enligt de upplysningar, som blivit mig meddelade från vetenskapligt håll. Jag

vågar visst icke framställa mig själv som auktoritet. Jag har blott velat sammanfatta några av de tankar, som till mig framfördes vid mitt samtal med en sakkunnig vetenskapsman.

*Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.*

(Forts.)

Nu har emellertid statsutskottet inkommit till riksdagen med en hemställan om inrättande av ett rasbiologiskt institut. Och då herr Engberg påstår, att detta är avsett att skydda den svenska folkstocken, och att man nu uppgör ättartavlor över hundar och hästar, kor och får och svin, men den svenska folkstocken ville man icke skydda, så tror jag, att syftet här blivit missuppfattat. Det kan naturligtvis i varje fall icke vara skäl att avslå framställningen om ett institut på den grund, att man därmed icke kan erhålla förbättrad svensk ras, ty det har naturligtvis sin vetenskapliga betydelse under alla förhållanden. Men när vi i nuvarande tid i vårt land icke kunna åstadkomma anslag till universiteten — herr Röing påpekade också detta förhållande — så bör man ha all anledning att spörja om anledningen till, att man kommer fram med ett förslag om en rasbiologisk institutions inrättande; varför vidtar man då icke i stället den åtgärden, att man anordnar en professur i ämnet vid ett universitet? Vi hava icke råd, säger man, att inrätta behöfliga professorer, då det behövs. Men här har man råd att inrätta ett helt ämbetsverk, som enligt utskottets utlåtande skulle kosta staten 67,500 kronor, och som naturligtvis i framtiden skulle komma att draga ytterligare kostnader för institutets utveckling. Det torde vara kammarens ledamöter lika bekant som för mig att det vore nyttigare att i stället för ett institut inrätta en professur därför, att en professur har till uppgift att sprida sin vetenskap i vidare kretsar. Det är nämligen den undervisning, som medföljer en professur, som verkar befruktande; det är undervisningen som besitter den befruktande egenskapen, varigenom anhängare och vänner förvärfvas för den sak man önskar främja. Jag tror därför, att man vunnit långt mera genom tillsättandet av en professur eller genom att fortfarande tillhandahålla docenten Lundborg det anslag, han hittills haft. Jag är övertygad om, att han i sitt privata arbete kan bedriva långt vidsträcktare propaganda för denna vetenskap än han kommer att göra som chef för ett rasbiologiskt institut. I senare fallet blir han ämbetsmannen och tjänstemannen med den fasta lönen, som garanterar honom den framtid, han såsom andra människor naturligtvis i främsta rummet siktar till, och det är ju inte att undra på. Jag tror, att han kan verka långt mer som enskild vetenskapsman än som chef för ett institut. Det är icke första gången man i vårt land öppnat dylika institut av frejdade vetenskapsmän. Berzelius öppnade ett kemiskt institut, och även på fysikens område har ett institut en gång blivit inrättat — av vem, det erinrar jag mig inte för ögonblicket. Men det gick med båda dessa institut, som icke direkt voro anknutna till någon läroanstalt utan voro av mera privat natur — huruvida de hade statsunderstöd, därom känner jag intet —, att de, trots de stora vetenskapsmän, som stiftat dem, till slut tvungos att upphöra. Även detta institut torde hotas av en viss osäkerhet för sin framtid.

Jag får alltså säga, att det hade varit mig kärare — och det ha-

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

de blivit billigare också för riksdagen — om man anordnat en ny professur. Men detta synes man inte vilja vara med om, jag vet icke av vilken anledning. I varje fall kan jag inte annat än beklaga, att så icke skett.

Jag skall med tålmod åhöra den förvåning, som torde jämväl riktas mot mig över min förmätenhet att våga ställa mig i opposition mot statskottets ofelbarhet. Jag är tveksam, om jag skall yrka avslag på utskottets hemställan då jag icke tror det tjänar någonting till. Jag har emellertid velat uttala min mening i frågan.

Herr talman! Jag har sålunda intet yrkande.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Herr Sommelius gjorde gällande, att det inte är möjligt att få stöd av auktoriteter, ifall man utgår från möjligheten, att det går att förbättra eller förändra vår ras, såsom hans ord föllo, genom någon sorts rasbiologi. Ja, jag tror också, att skulle det gälla en ren förbättring av individerna, så har herr Sommelius kanske rätt. Fredrik Wilhelm I av Preussen försökte som bekant på sin tid få fram en jättesläkt genom att gifta sina långa grenadierer med jättekvinnor, vilka söktes upp överallt på jordklotet, men detta försök slog inte väl ut. För min del har jag emellertid den uppfattningen, att det rasbiologiska institutet skulle ha en uppgift att fylla då det gällde att inarbeta i allmänna medvetandet, att nationen såsom sådan har både rättighet och skyldighet att skydda sig mot fortplantning av sådana släkter och sådana individer, som från början äro predestinerade för fängelserna, dårhusen eller idiotanstalterna. I det fallet ha redan så smått försök börjat göras: det har kommit ut några små broschyrer av en mycket framstående vetenskapsman i landet, och det framgår av dessa, att denne vetenskapsman i flera fall på ansökning av fattigvårdsmyndigheter steriliserat sådana individer, vilkas fortplantning ur rashygienisk synpunkt vore en olycka. Där har man alltså gjort en liten början, och jag kan inte förstå, varför man inte skulle kunna gå vidare på den vägen, ty det bör vara en fördel inte allenast för den svenska rasen utan även för ifrågavarande individer själva, att man på det sättet förfar med dem. Man skulle sålunda möjligtvis kunna minska antalet mindervärdiga individer här i landet, och vi få väl i alla fall medgiva, att om än svenskarna kunna vara präktiga nog som ras betraktad, det dock finnes en hel del folk, vilkas fortplantning vi absolut inte önska. Härvidlag bör det nog göras litet urval precis som fallet är inom djurvärlden, där man går strängt tillväga, och med mycket lyckligt resultat.

Det förhåller sig vidare så, att detta anslag inte direkt skall belasta budgeten, utan medel för detta institut skola tagas ur rusdrycksmedelsfonden. Det är ett socialt ändamål, som här skall tillgodoses, och jag kan inte finna annat än att rusdrycksmedelsfonden bör komma till användning just i ett fall som detta. Man kan ju ha förhoppning om att när detta institut och denna rashygien fått utveckla sig vidare, man skall kunna få ett betydligt mindre antal drinkare, och på det sättet åstadkomma en ökad folknykterhet. Detta är ju ett

mycket gott ändamål. Särskilt de, som inte äro anhängare av spritförbud, borde väl, tycker jag, vara med om detta anslag, ty de som framför allt framföras i agitationen för spritförbud äro drinkarna; dessa få tjäna som åskådningsobjekt — och kan man bli kvitt dem, skall agitationen för spritförbud ansenligt förminska i styrka, det tror jag.

På dessa grunder tycker jag, att ingen egentligen borde ha någonting emot ett bifall till anslaget, detta särskilt därför att, som sagt, pengarna skola tagas ur rusdrycksmedelsfonden och anslaget sålunda icke på något sätt kommer att belasta debetsedlarna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Utskottet är ju enhälligt, som herrarna se. Sedan utskottet diskuterat denna fråga i timmar, blevo de få opponenterna så överväldigade av argumenteringen att de icke reserverade sig.

Under herr Jönssons i Revinge anförande hade herr talman återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Det kan måhända anses något djärvt att göra anmärkning mot ett anslag, bakom vilket står ett så auktoritativt utskott som statsutskottet, i synnerhet som utskottet står alldeles enigt. Men fastän den föregående talaren varnade för att lägga ekonomiska synpunkter på denna sak, vågar jag dock göra det och jag hoppas, att när man anlägger sparsamhetssynpunkter på frågan, man skall bli något förstådd av statsutskottet. Statsutskottet har vid denna riksdag drivit en sparsamhetspolitik, som är värd allt erkännande, en sparsamhetspolitik, som statsutskottet eller åtminstone vissa av dess ledamöter drivit så långt, att man t. o. m. ibland ansett sig kunna giva andra utskott admonition om en något mera omsorgsfull prövning av anslagen, särskilt nyanslag.

Med detta ärende förhåller det sig på det sättet — det framgår ju för övrigt av den kungliga propositionen och av utskottsutlåtandet — att det sedan flera år utgått anslag för rasbiologiska undersökningar och forskningar, anslag, som tilldelats docenten Lundborg. Med anledning av en motion vid fjolårets riksdag hemställde statsutskottet om utredning rörande inrättande av ett svenskt rasbiologiskt institut, och detta godkändes också av båda kamrarna. Utredningen av detta ärende har forcerats i så hög grad, att det är nästan ägnat att förvåna — i alla händelser har man här slagit ett rekord. Den 18 juni i fjol godkände båda kamrarna skrivelseförslaget, och något mer än ett halvår därefter föreligger en kunglig proposition! Uppsala universitet har säkerligen inte heller räknat med, att man så hastigt skulle vara färdig med saken, ty från universitetet kom en framställning om anslag på 15,000 kronor, att anvisas på samma sätt som skett under de senaste åren.

Det kan inte falla mig in att ett enda ögonblick betvivla eller på något sätt underskatta betydelsen av det forskningsarbete, som det här är fråga om, men jag har i alla fall vid studiet av de före-

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

liggande handlingarna fått en bestämd känsla av att ärendet i den form det föreligger i själva verket icke ligger så klart till, som man kunde antaga av utlåtandet. Det framgår av handlingarna, att meningarna på sakkunnigt håll varit mycket starkt delade om huru denna vetenskapliga forskning och undervisning borde organiseras. Departementschefen säger: »Under den åvägabragta utredningen hava emellertid skiljaktiga meningar gjort sig gällande. Inom Karolinska institutets lärarkollegium har en stark minoritet — 11 av 23 vid kollegiets sammanträde närvarande medlemmar — röstat för upprättande vid institutet av en personlig professur i rasbiologi och ärftlighetsforskning för docenten Lundborg.» Medicinalstyrelsen har inte alls yttrat sig i själva sakfrågan; det heter i propositionen på sid. 9: »Vad medicinalstyrelsen beträffar, har densamma inskränkt sig till att framhålla önskvärdheten av att den rasbiologiska forskningen på det kraftigaste understödes helt eller delvis genom statsmedel.»

Det har emellertid från andra håll gjorts, som jag för min del tycker, mycket tungt vägande invändningar mot det föreslagna institutet. Dessa invändningar ha med styrka och, efter vad jag kan finna, med saklighet framställt av professorerna Johansson och Müller vid Karolinska institutet. De hävda mycket bestämt att det inte finns någon anledning att i avseende å detta vetenskapliga arbete, denna forskning, avvika från vad som eljest är regel, då det gäller att främja vetenskapens utveckling. Även om jag tröttnar kammaren kan jag inte underlåta att citera några av dessa uttalanden, som jag tycker äro ganska tungt vägande — åtminstone gjorde de på mig ett starkt intryck vid granskningen av detta ärende. Professorerna säga bl. a.: »Vetenskapernas utveckling har hittills i allmänhet ägt rum på det sättet, att, då en ny kunskapsgren uppstått, denna i universitetsorganisationen erhållit sin särskilda representant, som av statsmakterna utrustats med de behöfliga medlen för att kunna verka i forskning och undervisning.» Och så fortsätter man: »Vid sidan av detta förfaringssätt hava i enstaka fall särskilda inrättningar grundats i form av anstalter för enbart vetenskaplig forskning. Det har i sådana fall varit fråga om att fylla alldeles särskilda behov: staten har behövt forskningsanstalter för bestämda praktiska ändamål, t. ex. uppfinning och beredning av vissa läkemedel, eller har behovet att på ett centralställe samla och lämna en översikt av en viss grupp naturföremål lett till grundande av särskilda naturhistoriska muséer och till dem knutna forskningshårdar. Att det första av dessa förfaringssätt för vetenskapernas utveckling varit av ojämförligt större betydelse än det senare, därom råder intet tvivel. Vetenskapliga institutioner, där forskning och undervisning förenats till ett organiskt helt, bilda framförallt de verkstäder, vid vilka den vetenskapliga odlingen är knuten. Däremot» — och jag ber att få fästa uppmärksamheten på denna passus — »kunna exempel framdragas, som visa, att institut för rent vetenskaplig forskning ofta lämna mindre goda resultat, ja, understundom rent av stannat i utveckling.» Jag skall icke tröttna med att läsa hela detta utlåtande, men det är ännu ett par punkter, som jag anser mig böra citera: »Då således nu rasbiologien skall beredas

plats bland övriga medicinska discipliner, gäller det att bestämma den form, i vilken detta bör ske. Man synes härvidlag från intresserat håll i första hand hava tänkt sig upprättandet av ett institut för ren forskning. Några bestämda skäl för att leda utvecklingen i denna riktning synas visserligen icke hava förebragts.» Det är dock så pass deciderade uttalanden, som man över huvud taget kan begära. Och så heter det längre ned: »Enligt vår mening bör man därför, då det nu gäller att tillgodose rasbiologiens krav att bliva vetenskapligt representerad, gå tillväga på samma sätt som vid andra universitetstjänsters inrättande.» Slutligen heter det: »Skall därför en medicinsk ärftlighetslära och rasbiologi kunna utvecklas till en verkligt fruktbarande disciplin, så är det nödvändigt, att den inrättas så, att forskning och undervisning gå hand i hand. Den blivande anstalten bör vara av den art, att en vetenskaplig undervisning jämsides med forskningen må kunna meddelas. Därmed erhåller man det säkraste kriteriet för en lyckosam utveckling.» Och så slutar man: »Motsatta förfarandet, att först upprätta ett särskilt rasbiologiskt forskningsinstitut och sedan möjligen bliva tvungen att i den medicinska fakulteten upprätta särskilda lärostolar i ämnet, innebär ett så uppenbart slöseri med allmänna medel, att det icke torde ifrågakomma.»

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Det ligger ju ändå i öppen dag, att inför så starka och deciderade uttalanden blir man något betänksam inför vad statsutskottet föreslår. — Och vi böra icke dölja för oss att anslag av 7,500 och 60,000 kronor äro en mycket obetydlig del av vad det föreslagna institutet kommer att sluka i en framtid. Jag menar, att detta bör man ha ögonen öppna för.

Jag kan ju naturligtvis som lekman icke göra anspråk på att avgöra vilket som härvidlag kan vara det riktiga, men jag har dock vid studiet av handlingarna fått en bestämd känsla av att man forcerat fram frågan på ett sätt, som icke är lyckligt. För mig ligger detta ärende ganska illa till, man står i valet antingen att yrka rent avslag eller bifall till utskottets förslag. Med den uppfattning jag har av detta vetenskapliga arbete, är det mig icke möjligt att biträda herr Röings avslagsyrkande. Det vore uppenbarligen att begå en orätt mot vetenskapen och mot den person, som nedlagt ett fruktbringande forskningsarbete på detta område; ty avslås Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, så står man utan medel att fortsätta det vetenskapliga forskningsarbetet.

Jag hade tänkt att göra ett yrkande, som innebar bifall till vad universitet har föreslagit, nämligen 15,000 kronor, och avslag på inrättandet av institutet, men det möter formella hinder att göra ett sådant yrkande.

I detta läget skall jag åtminstone nu för ögonblicket icke göra något yrkande.

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag skulle icke ha upptagit kamarens tid ytterligare, om icke min ärade vän på Skånebanken, herr

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Engberg, antytt, att det möjligen låg andra skäl än rent sakliga bakom de framstående vetenskapsmännens uttalanden, som äro för oss litet var kända. Men, herr Engberg, man har dock icke rättighet att ens antydningssvis påstå något sådant, om man har kännedom om vilka de framstående vetenskapsmän äro, som t. ex. inom Karolinska institutet avstyrkt att lösa frågan på det sätt, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Dessa vetenskapsmän äro följande: professorerna Müller i anatomi, Santesson i farmakologi, Sundberg i patologi, Johansson i fysiologi, Holmgren i histologi, Ekehorn i kirurgi, Hedrén i rättsmedicin, Gösta Forsell, den framstående radiologen, professor Sjöqvist i kemi samt professorerna Pettersson i hygien och Henschen i patologi. Ingen har väl rätt att antyda, att det här varit några privata synpunkter, som fått göra sig gällande, när dessa framstående vetenskapsmän avgivit sitt votum. Jag antager, att den ärade representanten för trestadsvalkretsen i Skåne, herr Waldén, möjligen känner till en skrivelse från hans egen valkrets, ty universitetet har avgivit ett yttrande i denna fråga.

Nu anser herr Waldén, att riksdagen har redan i fjol bundit sig, och det är icke annat än en konsekvens av det beslut, som fattades i fjol, att nu bifalla utskottets hemställan. Jag frågar er då, mina herrar: har ingenting inträffat sedan i fjol, som kan föranleda kammaren att nu avslå utskottets hemställan? Jo, det har inträffat två saker, som möjligen kunnat föranleda andra kammaren att intaga en annan ståndpunkt. Den ena är, att det är ådagalagt, att huvudskälet, som angavs i motionerna från i fjol och som föranledde oss litet var att rösta för ett bifall till desamma, har visat sig icke vara hållbart. Man trodde, att denna vetenskap hade något intimt med den sociala frågan att göra. Men därom äro vetenskapsmännen nu fullständigt överens, att ur social synpunkt kan man icke ha någon nytta av ett rasbiologiskt institut, utan endast ur den synpunkt, som min ärade vän på Skånebanken, herr Jönsson i Revinge i början av sitt anförande angav. Det är den ena saken, som inträffat sedan i fjol.

Den andra, som inträffat sedan samma tid, är det förändrade statsfinansiella läget. Jag röstade ännu i fjol för en massa anslag till goda ändamål, emedan jag lika litet som någon annan då kunde drömma om den svåra kris, vari vi nu befinna oss. Denna kris har föranlett regeringen att bland annat framlägga en proposition, i vilken regeringen föreslår nedsättning i dyrtidstillägget till ämbets- och tjänstemän, och den har föranlett utskotten hemställa om avslag å många kungl. propositioner och enskilda motioner. Jag anser, herr talman, då nu föreligger en fråga, oavsett att meningarna bland vetenskapsmännen äro så delade, då kammaren bör taga hänsyn till det statsfinansiella läget och avslå utskottets hemställan.

Det är visserligen sant, att utskottet föreslagit, att dessa 60,000 kronor nu icke skola tagas av skattemedel utan ur rusdrycksmedelsfonden; men denna fond, som är avsedd till ett visst ändamål, tycks numera komma att användas både till det ena och det andra, så jag vet icke, i vilket skick denna fond kommer att befinna sig, när den-

samma en gång skall användas för det ändamål, för vilket den egentligen är avsedd.

Herr Jönsson i Revinge ansåg, att riksdagen borde gå med på att bifalla anslaget och taga beloppet ur denna fond, emedan riksdagen därmed befrämjade en fråga av social natur. Nej, herr Jönsson, så är ej förhållandet. Herr Jönsson hade rätt i det, som han uttalade i början av sitt anförande, när han yttrade sig om betydelsen av rasens fortplantning; det är på det området man möjligen om ett eller annat århundrade kan vänta sig någon nytta av ett rasbiologiskt institut, men sannerligen man ur social synpunkt kan få någon nytta av detsamma under de närmaste åren.

Jag anser, att när meningarna äro så delade bland vetenskapsmännen och det statsfinansiella läget är sådant, att man icke ens kan anslå medel för att bereda till exempel Karolinska institutet tillfälle att för sitt bibliotek prenumerera på framstående vetenskapliga arbeten, av vilka det är i behov, det då vore egendomligt att nu anslå medel till ett fullständigt nytt vetenskapligt institut. Detta hindrar likväl icke, att jag anser, att den ärade talaren på Malmöbanken har rätt däri att meningarna icke äro delade, att det arbete är synnerligen förtjänstfullt, som docenten Lundborg nedlagt på att undersöka vissa släkter århundraden tillbaka, och att han kommit till rätt så uppseendeväckande resultat. Men kunna vi icke trots detta, i det läge frågan nu kommit och då riksdagen bör se till, att det sparas, allt vad sparas kan, om icke mycket viktiga intressen därvid åsidosättas, åtminstone för i år avstå från att bevilja anslag till detta nya vetenskapliga institut.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindström i Mörby: Herr talman, mina herrar! Det är ett oväntat motstånd, utskottet och Kungl. Maj:ts förslag rönt; och då jag är mycket intresserad av detta förslag, har jag velat göra mitt lilla till för att stödja det, ehuru jag inte haft tillfälle att studera handlingarna i ärendet.

Vad som för mig i denna sak är avgörande, är det faktum, att det svenska folket, om vars framstående egenskaper en talare här nämnt några ord, synes hålla på att bli degenererat, släktet håller på att försämrans. Jag skall icke här gå in på frågan om orsakerna till detta förhållande, men jag vill erinra om allt vad sammanhänger med landets industrialisering: flykten från landsbygden till städerna, befolkningens anhopning i trånga industricentra och arbetets överflyttande från att ha utförts i fria luften till ofta instängda och osunda lokaler.

I detta sammanhang vill jag också nämna, hurusom denna landets industrialisering har fört med sig en relativ förminskning utav det folklager, som i rasbiologiskt hänseende har synnerligen stort värde, nämligen bondebefolkningen.

En yttring av denna begynnande degeneration är det förhållandet, att de i etiskt och intellektuellt avseende mer värdefulla samhällslagren äro mindre fruktsamma än de i rasbiologiskt hänseende

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Portin.)

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

mindre värdefulla. Det är en iakttagelse man gjort, att på ju lägre stadium en människa står, dess större är hennes sexuella produktionsförmåga. Genom att dessa lägre stående befolkningsslag föröka sig i större utsträckning än de högre stående och värdefullare, komma de mindre värdefulla att ökas och ökas och tränga undan de högre och värdefullare.

Här har sagts — vilket väckt min förvåning i mycket hög grad — att rasbiologien icke kan göra något för att förbättra släktet. Det är sant, att miljön icke förbättrar arvsanlagen, men nog kan man genom sociala åtgärder göra mycket för att förhindra släktets försämring och förbättra detsamma. Jag tar ett sådant exempel som detta: låt oss komma med en social lagstiftning, som gör det möjligt för de värdefullare skikten att tidigare gifta sig och sätta barn i världen, att föröka sig i samma proportion som de lägre stående, så är detta en åtgärd till bevarande av folkrasen, sådan den för närvarande är.

En föregående talare på Skånebänken har antytt åtgärder i en annan riktning till förbättring av folkrasen.

Nu säger man, att vi ha vår sociala lagstiftning, som står mycket högt. Ja, visserligen, men det är så med den sociala lagstiftningen, att den vilar på en del allmänna föreställningar, som filosofer och sociologer planterat in i okritiska sinnen, och vilka föreställningar äro oriktiga. Dylka villomeningar ha lett utvecklingen in på sidospår, vilket medfört ödesdigra följder för släktet och folket. Bland uppenbara sådana villomeningar kan man framhålla tron på miljöns allmakt — en sak som även här berörts — och människors likhet och förvisningen om de förvärvade egenskapernas ärftlighet. Därför att vår sociala lagstiftning är byggd på sådana villomeningar har denna lagstiftning kommit på sned.

Det har sagts, att det biologiska livets lagar äro eviga och oföränderliga och att man lika litet kan rubba dem som man kan rubba tyngdlagen. Men den lagstiftning, som är ett människoverk, får icke gå stiek i stäv mot de biologiska lagarna utan anpassa sig efter, stå i samklang med dem, först då verkar den gott, annars snarare ont. Och för att få en social lagstiftning, som står i samklang med de biologiska lagarna, måste man känna dessa lagar. Vi måste för att få en god social lagstiftning målmedvetet inrikta oss på att lära känna vårt folks biologiska lagar och ärftlighetslagarna.

Det är just detta, som är målet för det tilltänkta rasbiologiska institutet. Men för att kunna ordentligt undersöka ärftlighetsförhållandena bland vårt folk är det icke nog med att det finnes en professor, som sitter på sitt ämbetsrum och studerar, utan utredningen om de ärftliga förhållandena och sjukdomars och andra egenskapers nedärvning måste företas i den mest rikliga omfattning och sålunda icke inskränka sig till enstaka företeelser utan äsyftar ett hela släktet omfattande material, och detta material måste först och främst insamlas ute i bygderna och sedan i andra hand, när det kommer till institutet, sovras och kritiskt bearbetas, innan något vetenskapligt resultat därur kan utvinnas. Det är för att nå sådana re-

sultat som det enligt min mening är aldeles nödvändigt, att denna forskning — som bara är ett uttryck för den gamla satsen »känn dig själv» och för vilken man gjort så litet — så att säga måste gå ut bland folket och lära känna de olika släktena, de som nu leva, de som levat och deras samband med varandra. Det är detta, som gör, att en professur i ämnet icke är tillräckligt för att fylla denna uppgift.

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Det har sagts av någon talare, att det skulle vara bättre, om endast en professor anställdes, ty han skulle då undervisa och lära andra. Men det är uppenbart, att föreståndaren och lärarna vid det rasbiologiska institutet skola ha sig undervisning ålagd. Utan att institutet står i kontakt med lärjungar, kan det aldrig få den betydelse som det borde ha.

Efter det folkförödande världskriget komma — det vet jag, — de olika nationerna att vidtaga synnerligen kraftiga åtgärder för att förbättra och bevara sitt folkmaterial. Mot de uttalanden av vetenskapsmän, som här gjorts, skulle jag, om jag hade till hands den litteratur, som jag har hemma och läst, kunna citera de största auktoriteter i utlandet, som uttalat sig om nödvändigheten av rasbiologisk forskning just för de sociala uppgifterna i samhället. Men tyvärr hade jag icke berett mig på att uppträda här i dag och har alltså icke dessa arbeten till hands, men jag hoppas, att herrarna i alla fall tro mig. Jag säger, att i främmande länder komma de allra största ansträngningar att göras för att hålla rasen uppe, för att bevara vad man har och göra det bättre. Det är klart, att de av kriget förödda länderna skola göra vad de kunna i detta avseende. Jag vet, att i dessa länder planerats och även påbörjats forskningsanstalter just på det rashygieniska och rasbiologiska området. Det är därför enligt min uppfattning viktigt, att också vi söka dra vårt strå till stacken, så att vi även på detta område bevara den rangplats, vi i vetenskapligt avseende intaga. Men det som för mig är det viktigaste är icke att bevara denna rangplats utan att bevara vårt folkmaterial.

Jag ber, herr talman, att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr *Starbäck* instämde häruti.

Herr *Waldén*: Herr talman! Då min ärade bankkamrat herr *Sommelius* förklarade, att han trodde, att han skulle mötas av förvåning, då han yttrade sig i denna fråga, så ber jag få säga, att det förvånar mig icke alls, att herr *Sommelius* begärde ordet till och med i en sådan fråga som denna. Han syntes bland annat vilja underkänna docenten *Lundborgs* vetenskapliga förtjänster. Men jag blev icke ens då förvånad, då jag hörde att detta omdöme grundade sig på ett arbete av docenten *Lundborg* om en viss degenererad *Blekingsläkt*. Jag förmodar nämligen att det resultat, som herr *Sommelius* i detta fall kommit till, kan bero på att han enligt egen uppgift lär härstamma från *Blekinge*.

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Då herr Sommelius vidare beklagade, att vi måste begränsa oss på andra områden beträffande den vetenskapliga undervisningen, och därvid nämnde, att vi i Lund icke hade någon professur i slaviska språk, så misstog han sig fullständigt, ty just i år har riksdagen beslutat inrätta en sådan professur vid universitetet i Lund, i likhet med vad som redan finnes i Uppsala. Detta visar, att vi åtminstone i det fallet gjort vad vi kunnat för den vetenskapliga undervisningen, och detta trots de statsfinansiella svårigheter, som vi befinna oss i. Detta torde vara nog till bemötande av vad herr Sommelius yttrat.

Min ärade partivän herr Nilsson i Tånga beklagade sig över den brådska, varmed utredningen ägt rum och förelagts riksdagen. Vi bruka ju i allmänhet icke beklaga oss över att en utredning går för fort utan tvärtom. Men att man denna gång haft så bråttom, kan förklaras därmed, att man velat bereda docenten Lundborg, medan han ännu har oförminskad arbetskraft, tillfälle att grundlägga och organisera detta institut och på samma gång möjligen uppfostra arbetskrafter för kommande tider.

Meningarna i denna fråga äro delade, säger man. Jag undrar, i vilken fråga, synnerligast om det är en vetenskaplig fråga, som icke meningarna äro delade. Men det är dock så i detta fall, att Lunds universitet och Uppsala universitet samt majoriteten av Karolinska institutets lärarkollegium uttalat sig för inrättandet av ett rasbiologiskt institut. Att en minoritet av de senare vilja gå en annan väg, kan möjligen finna sin förklaring däri, att dessa herrar sett frågan uteslutande som en medicinskt vetenskaplig sådan. Men det gäller här såvitt jag kan se i ännu högre grad en social fråga, en social vetenskap, och det är därför icke lämpligt att inränga den i den medicinska fakulteten, som man här på visst håll velat förorda.

Vidare skulle jag vilja säga, att man icke kan använda rusdrycksfondens avkastning på ett bättre sätt och mera i överensstämmelse med dess eget ändamål, än som här föreslagits. Ty här är det fråga om en social vetenskap, som kan få den största betydelse för vårt folk trots allt vad man här sagt. Man säger, att denna forskning icke har någon praktisk betydelse. Den gången Mendel gjorde sina upptäckter, i mitten på 1800-talet, var det väl ingen, kanske inte ens han själv, som trodde, att de skulle komma att få någon praktisk betydelse för biologien. Jag tror därför, att man icke bör fälla allt för kategoriska omdömen om denna sak och säga, att den icke har någon praktisk betydelse. Jag tror tvärtom att den, kanske förr än vi ana, kan få en mycket stor praktisk betydelse.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman! Då chefen för ecklesiastikdepartementet är förhindrad att närvara vid denna debatt, skall jag be att få framhålla några synpunkter, som icke blivit berörda under diskussionen.

Att jag tar till orda i denna fråga utan att ha varit med i den direkta beredningen av densamma, beror också delvis på vad herr

Nilsson i Tånga yttrade. Herr Nilsson förklarade nämligen att han gärna skulle framställt ett yrkande angående ett fortsatt årsanslag av ungefär samma omfattning som hittills, genom vilket hela frågan kun- nat skjutas upp på ett år. Han fann sig emellertid av formella skäl förhindrad att göra ett sådant yrkande.

Jag skall då först be att några ord få erinra om vårt lands insatser på det område, som berör ärftlighetsforskningen. Vi ha gjort insatser på detta område, som vi alla ha reda på, men som kanske icke riktigt setts i sammanhang med den diskussion, som här förts.

Här har nämnts österrikaren Mendels namn upprepade gånger. Det har nämnts, att det var rätt länge sedan han gjorde de undersökningar, som blivit grundläggande för den nuvarande ärftlighetsforskningen såväl beträffande växter och djur som på människans område. Men Mendel dog utan att hans undersökningar nått ut i världen och först vid sekelskiftet upptäcktes de av andra. Man snokade då upp ur gamla gömmor de undersökningar med ärter, som den österrikiske patern hade gjort ett par årtionden tidigare och som kastade nytt ljus över vissa förhållanden, som man dittills inte haft blick för. Så slungades hans tankar ut i världen, och de kommo också hit till Sverige. Här hade vi redan då en organisation för förädlingen av våra kulturväxter i Sveriges allmänna utsädesförening vid Svalöv, och en av de då unga männen där — vi känna nu alla hans namn — Herman Nilsson-Ehle, kunde med hjälp av ett försöksmaterial, som var större än det någon annan samtidigt levande man förfogade över, ytterligare klarlägga de Mendelska nedärvningslagarna. Han kunde visa, att dessa lagar spårades snart sagt på varje punkt i arbetet på Svalöv, och han och hans kamrater kunde genom att tillämpa dessa i de praktiska arbetet framdraga nya rikt givande former av våra kulturväxter. Jag skall här endast nämna att det lyckats att av vete framdraga nya stammar, vars avkastning ligger omkring 45 % högre än de gamla lantvetesorternas. Arbetet på Svalöv har utformats i ett system, som gett framförallt våra sydsvenska lantmän den ena rikt givande varieteten av våra kulturväxter efter den andra. Ju mera denna ärftlighetsforskning och förädlingsarbetet på växtområdet breddas ut över hela landet, dess mera hoppas vi också, att det skall lyckas att framställa kulturväxter, som kunna giva Mellansveriges och Norrlands lantbrukare bättre skördar, än de hittills erhållit.

Vi ha sålunda intagit en rangplats här i Sverige på ärftlighetsforskningens område i vad det angår lantbrukets kulturväxter. Fullt så långt ha vi inte kommit beträffande våra djurraser, men mer än något annat land ha vi dock blivit förtrogna med, att djurens produktiva egenskaper kunna höjas genom förständigt urval. Vi ha alla hört talas om våra kontrollföreningar och det forskningsarbete, som lett i bevis, på vilka vägar vi t. ex. kunna skaffa fram kreatursraser, som giva fetare mjölk, än tidigare varit fallet. Det torde också vara bekant, att forskningsarbetet på denna punkt tagit en rask fart i andra länder — jag nämner framför allt Amerika, men kunde också taga andra exempel. På vissa områden intager vårt grannland Norge en framskjuten plats.

Ang.
ett rasbiolo-
giskt institut.
(Forts.)

Vi kunna också se på ett annat område, där ärftlighetsforskningen givit positiva resultat. Var och en, som någon gång haft sinne för att forska i sin egen släkts historia, och kunnat följa sin släkt generation efter generation tillbaka — flertalet av oss kommer därvid snart fram till bönderna och lantbefolkningen — skall gripas av intresse att få reda på vad som varit de utmärkande egenskaperna hos den ena eller andra generationen och varifrån den man eller den kvinna, som nu lever, har fått den eller den egenskapen. Jag vet av egen erfarenhet, att var och en, som gör ett sådant studium, skall fattas av allvaret däri. — Här har från Malmöhuslänsbanken av en talare visats hän på kraftiga medel, som skulle kunna bli resultat av en ärftlighetsforskning på människans område. Jag vill helst gå förbi diskussionen om dylika, då jag icke tror, att det är i detta hänseende som detta forskningsarbete har sin största betydelse. Men samtidigt vill jag betona, att jag tror, att det i den form av forskningsarbete, som på denna punkt kan sättas i gång, ligger ett mycket starkt moment av självuppfostran för vårt folk. Man står här inför de allvarsammaste problem livet kan bjuda, t. ex. inför frågan: vilka egenskaper kan jag överföra på mina barn och dessa senare vidare. Man kommer också härvid lätt in på spörsmål av så djupt ingripande natur, att de få betydelse på det sociala området. Vi skola här inte vänta snabba eller hastigt omstörtande resultat, men vi kunna vänta klarhet över ännu dunkla områden i vårt folkliv, och ju större den klarheten blir, dess bättre kunna de, som komma i nästa generation och den därpå följande, stifta de lagar och träffa de föranstaltningar, som kunna vara behöfliga för att fostra lyckligare slakten.

Vad som i denna fråga kan göras, kan inte bli något hastverk, men därför är det så mycket viktigare, att sätta i gång med arbetet. Och när man i vårt land på detta område — såsom vi alla äro eniga om — redan gjort ett duktigt arbete, när det här rör sig om någonting, som kan ha betydelse för kommande slakten, tror jag, — särskilt nu, när statsutskottet granskat ärendet och står enhälligt om sin tillstyrkan — att det lilla ordet om »sparsamhet» denna gång kan läggas åt sidan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag vill inte försvaga det starka intryck, som herr jordbruksministerns anförande gjort, genom något längre yttrande, men jag vill dock säga, att det är till full evidens klarlagt, att statsutskottet för sin del sparar på ett sätt, som länder utskottet till heder, men att utskottet även på ett sätt, som också länder det till heder, beaktat en av vårt lands och folks viktigaste frågor.

Jag anhåller om bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talman propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av lån åt allmänna barnhuset i Stockholm; och

nr 112, i anledning av väckt motion om anslag till en överpostiljonsbefattning åt förste postiljonen Johannes Andersson Almén.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 113, i anledning av väckta motioner om verkställande av utredning rörande en statsbana från Matarengi till Pajala kyrkoby. *Ang.
en statsbana
från Matarengi
till Pajala.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 70, av herr *Bergqvist m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 78, av herr *Nilsson i Antnäs m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte på extra stat för år 1922 anvisa ett belopp av 75,000 kronor för verkställande av en allsidig utredning rörande framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala kyrkoby.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *H. M. Bäckström, Bergqvist, Anderson* i Råstock, *Wiklund, Hamrin, Norman* och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förenämnda motioner måtte för verkställande av en förberedande uredning rörande framdragande av stambanan från Matarengi till Pajala kyrkoby på extra stat för år 1922 bevilja ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Som herrarna finna av den reservation, som är fogad till utskottsbetänkandet, har jag och åtskilliga andra medlemmar av kammaren en annan mening i denna fråga än utskottet, och jag skall därför tillåta mig att säga några ord.

Som vi alla veta, har statsutskottets majoritet rätt uti, att det för närvarande är ytterst svårt att gå in för några nya järnvägsföretag. Vi ha ytterst svårt härför i alla avseenden, och inte minst framträda svårigheterna för järnvägsföretagen uppe i Norrland att kunna på ett hjälpligt sätt ekonomiskt draga sig fram. Här ligger dock saken enligt min uppfattning på det sättet, att det gäller en kulturfråga av rang; det gäller att få fram en järnvägslinje just i de nordligaste gränstrakterna, i de obygdar, som där finnas. Vi hålla nämligen där på att trängas undan i språkligt och kulturellt avseende, i stället för att vi borde göra landvin-

*Ang.
en statsbana
från Mataren-
gi till Pajala.*
(Forts.)

ningar och gå framåt. Det gäller då att på ett intimare sätt förena denna del av vår land med det övriga Sverige. Jag vill härvidlag särskilt stryka under den motivering, som reservanterna här förebragt till stöd för sitt yrkande. Om man dessutom tager del av den petition, som statsutskottet fått sig tillsänd från dessa obygdens människor, om jag så får kalla dem, blir man verkligen stämd för att gå med på den anspråkslösa begäran, som motionärerna i första kammaren formulerat. Dessa 15,000 kronor kunna visserligen endast utgöra ett löfte men dock ett löfte av den innebörd, att dessa obygdens människor få en liten vink om att de dock tillhöra Sverige och ha rättighet att i framtiden vänta att i kommunikationsavseende bli mera anknutna till det övriga landet, än vad nu är fallet. Jag tycker, att då beloppet är så pass anspråkslöst och endast har karaktären av ett löfte, att vi senare vilja komma till hjälp, när vi kunna det, vi också böra bevilja den lilla summan.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Bäckström: Herr talman! Det kan ju förefalla egenomligt, att jag som norrlänning, född och uppvuxen i en till finnbygden gränsande socken, icke återfinnes bland reservanterna utan bland dem, som stå för utskottsmajoritetens förslag. Detta beror helt enkelt därpå, att utskottsmajoriteten lika visst som reservanterna varmt intresserar sig för såväl järnvägsbyggnader som alla andra företag till nationell och kulturell utveckling i våra nordliga finnbygder. Utskottsmajoritetens förslag innebär alls icke något avvissande av tanken på dessa bygders intimare förbindelser med det övriga Sverige genom järnvägar och de andra medel, som kunna finnas vara nyttiga, men det är just frågan om, huruvida det är lyckligt att gå tillväga på det sätt, som reservanterna här föreslå.

Det är icke av i går, som jag intager den ståndpunkt, jag här deklarerar. Jag kan erinra om, hurusom jag i denna kammare för några år sedan, då det gällde en motion om effektivare åtgärder på undervisningens område i finnbygderna för svenskhetens bevarande och förkovring, uttalade min anslutning till anordnande av bättre skolformer med heltidsläsning och skolhem. Men jag slutade med att framhålla, att vad som främst behöves och utan vilket allt annat försvenskingsarbete är så gott som av intet värde, det är järnvägar. Jag nämnde då särskilt banlinjen Kiruna—Kalix, som nu undersökts och möjligen kan påbörjas i år, med hjälp av arbetslöshetsanslag.

Den ingående kännedom, jag äger om dessa bygders förhållanden och befolkningens tänkesätt där, gör, att jag fortfarande står på samma ståndpunkt, när det gäller behovet av järnvägar. Men det är ju alla bekant, hurusom statsutskottet och inte minst dess fjärde avdelning i år måst göra det yttersta för att få till stånd avprutningar, inte blott på vad vederbörande verk begärt utan också på Kungl. Maj:ts äskanden. Mycket har måst ställas på framtiden, som sedan ett flertal år varit framfört som behövt. Jag vill bara

som ett exempel nämna arbetet med ordnandet av hållplatsen London i Västerbotten, som flera gånger varit på tal här i riksdagen, men måst skjutas undan, och detsamma har skett genom ändring av byggnadsplanen för en hel del Norrlandsbanor, varigenom befolkningen tillfogats besvikelse och bekymmer för framtiden, då de planer, var till man satt sin lit, visat sig kunna rubbas undan för undan.

*Ang.
en statsbana
från Malaren-
gi till Pajala.
(Forts.)*

Huru statsutskottet mest resonera i frågor, som äro närbesläktade med denna, framgår exempelvis av ett utlåtande som tidigare behandlats, nämligen den 27 april, då det gällde en motion av herr Dalberg i första kammaren angående Fors—Hosjö—Bollnäs järnväg. Utskottet säger där: »Såsom utskottet förut vid behandlingen av liknande frågor framhållit, synes det under rådande ekonomiska läge icke möjligt att inom tidigare avsedd tidrymd bringa till utförande ens alla av statsmakterna redan beslutade järnvägsanläggningar. Ännu mindre torde det vara tänkbart, att den av motionären framlagda planen om åstadkommande av en statsbana genom de trakter, varom här är fråga, skulle inom överskådlig framtid kunna realiseras.» Det utlåtande, utskottet här avgivit, är snarlikt det nu upplästa men välvilligare, då det ju framhålls att man visst inser den stora betydelsen av främjandet av den svenska kulturen i gränsbygderna, men man dock på grund av de nu rådande finansiella förhållandena inte ansett sig kunna biträda motionärernas förslag.

En av motionärerna ha ju sedan som ledamot av statsutskottet nedsatt sina anspråk från 75,000 till 15,000 kronor. Reservanternas anse nu, att även detta lilla anslag skulle vara av väsentligt värde, om icke reellt och praktiskt så ur psykologisk synpunkt. Ja, under den förberedande behandlingen på fjärde avdelningen framfördes från början ett förslag, att man skulle kunna gå motionärerna till mötes i någon mån, men det visade sig sedan omöjligt att komma fram den vägen. Vad jag då särskilt arbetade på, var att få motiveringen så välvillig som möjligt.

Att jag till sist stannat för utskottets förslag beror därpå, att jag icke anser det klokt eller tillrådligt att genom ett sådant litet anslag som det ifrågavarande liksom ge på hand för framtiden vad som kanske sedan icke blir möjligt att omsätta i verkligheten inom en ej alltför avlägsen framtid. Besvikelsen över att vi icke inom den närmaste framtiden kunna fullgöra vad vi här skulle ge löfte om verkar kanske ännu mera nedtyngande på den befolkning, som man velat hjälpa. Jag känner dem så väl däruppe, de taga för alldeles givet, att det snart blir en järnväg, om reservationen bifalles. De, som tro, att det är möjligt att uppfylla sådana förhoppningar, kunna gärna rösta med reservanternas. Vi kunna i detta fall icke åberopa arbetslösheten, ty här gäller det endast en okulär undersökning, varvid huvudsakligen ingenjörsarbetskraft kommer till användning.

Med den ståndpunkt jag intar förstår kammaren, att jag alls icke skulle bli ledsen, om reservanternas yrkande här bifölles. Men jag vill fråga, vilket för alla parter under nuvarande finansiella

Ang.
en statsbana
från Malaren-
gi till Pajala.
(Forts.)

situation är bäst och lyckligast, att följa utskottet, som välvilligt sett på frågan, eller att följa reservanterna, som genom vad de påyrka velat göra vad jag närmast vill kalla en mycket välvillig gest, men icke för många år framåt kan bli mera; och det är, som jag förut sagt, något, som kanske icke vore så lyckligt under nuvarande förhållanden.

Herr talman, jag ber att få med hänvisning till vad jag sagt hemställa om avslag på reservationen och bifall till utskottets yrkande.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Frågan har numera kommit i annat läge, än den var, då reservationen avgavs. Från järnvägsstyrelsen har nämligen till sekretariatet i utskottet lämnats en upplysning, att en sådan okulär besiktning, som reservanterna här påyrkat, redan blivit utförd, och att en statistisk och ekonomisk utredning pågår. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att reservanterna ha något skäl att vidhålla sitt yrkande.

Herr Wiklund: Herr talman! Varje åtgärd från statsmakternas sida för att avhjälpa det stora behovet av kommunikationer måste hälsas med tillfredsställelse av den befolkning, som bor i nu ifrågavarande landsdelar. Järnvägsanläggningen från Matarengi till Pajala skulle dessutom få en mycket stor betydelse genom att främja och befästa den svenska kulturen uppe i dessa gränsbygder. Visserligen kan det sättas i fråga, huruvida det icke för närvarande är tillräckligt med den välvilliga motivering, som i allt fall utskottet har presterat, eftersom det ju ändå icke är möjligt att under den närmaste tiden bringa järnvägen till utförande. Men det är tydligt, att det lilla anslag, som reservanterna föreslagit, skulle för befolkningen utgöra ett påtagligt bevis för att statsmakterna verkligen vilja göra något för densamma, så snart omständigheterna det medgiva.

Herr Bäckström framhöll, att det var nödvändigt att iakttaga sparsamhet med statens medel på olika områden, och jag vill för min del visst icke bestrida, att det kan ha sin riktighet, men det kan näppeligen gälla detta lilla anslag på 15.000 kronor. Man skulle ju också genom den undersökning, som måhända kan åstadkommas, om anslaget beviljas, vinna klarhet om, huruvida de skäl motionärerna anfört och de omständigheter de åberopat till förmån för denna järnvägsanläggning, verkligen äro bärande.

Jag tror också, att det skulle vara till synnerligen stort gagn, om riksdagen ville bifalla reservationen, och jag tar mig därför friheten yrka bifall till densamma.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Den upplysning, som lämnades av herr Osberg, förändrar situationen något, men jag vill dock säga, att den undersökning han avsåg gällor *hela* övre Norrland, och jag tror icke, att det skulle skada, om man manifesterade sin goda vilja på det sätt, reservanterna här föreslagit, ty de

pengar, som anslås, komma ju icke bort. Jag har ingen anledning att tvivla på riktigheten av den upplysning, som herr Osberg lämnade, men såsom uppmuntran för befolkningen är den litet för svag.

Ang.
en statsbana
från Mataren-
gi till Pajala.
(Forts.)

Vidare vill jag säga, att herr Bäckström var något för sangvinisk, då han trodde, att befolkningen skulle nöja sig med den välvilliga motiveringen. Den skulle helt säkert bli ännu mera besviken, om vi stannade vid denna motivering — ty ord äro endast ord — än om man gjorde en undersökning, även om det sedan skulle dröja, innan järnvägsanläggningen kunde påbörjas. Herr Bäckström anförde till sist, att denna sak icke hade med arbetslösheten att göra, men han har dock nyss nämnt, att en linje kunde komma till utförande med tillhjälp av anslaget för arbetslöshetens bekämpande, just därför att den varit undersökt.

Herr H a g e: Herr talman! Jag vill erkänna, att det anslag, som reservanterna ha föreslagit, nämligen 15,000 kr. icke är av den storlek, att det kan bli någon större effekt av detsamma. Men jag vill också som representant för Norrbotten säga, att även ett sådant litet anslag säkerligen kommer att mottagas med tacksamhet, fastän naturligtvis icke med samma entusiasm, som om ett större anslag förordats. Som en föregående talare sagt, innebär dock beviljandet av ett sådant anslag — huru ringa det än är — en deklaration från riksdagens sida, att den icke vill avvisa det krav på kommunikationer, som kommit fram från befolkningen däruppe. Detta krav har särskilt framförts till riksdagen i en skrivelse, som är undertecknad av närmare 2,000 personer.

För att giva riksdagens medlemmar en liten uppfattning om huru man ser denna sak där uppe i Finnbygden och vad man där väntar av den föreslagna järnvägen, vill jag läsa upp en kort passus ur denna skrivelse. Så här heter det på ett ställe i densamma: »Nej, låt en gren av det svenska järnvägsnätet skjuta upp genom Torne-dalen, och den skall bli den pulsåder, genom vilken svenskt liv, tänkesätt, sed och språk kan strömma in i Finnbygden. Sedan skall det icke dröja länge, förrän vår dal är svensk och det ej längre behöver talas om någon Finnbygd, ty vi ha nu sett, hur mycket järnvägen Haparanda—Övre Torneå åstadkommit i det hänseendet. På få år har genom den uträttats lika mycket som av det övriga svenska kulturarbetet under 10-tals år.»

Jag skall tillåta mig att med detta korta anförande yrka bifall till reservationen, oaktat jag naturligtvis gärna skulle ha sett, att denna reservation hade gått längre med avseende på anslagskravet.

Med herr Hage förenade sig herrar *Sehlin*, *Lundström* och *Dahlén*.

Herr W a l d é n: Herr talman! Ett bifall till reservationen skulle endast vara en vacker gest, som ingenting hade att betyda, då ju okulärundersökningen redan är verkställd. Riksdagen har redan gjort ett dylikt uttalande om ett annat förslag angående en järnvägs-

*Ang.
en statsbana
från Mataren-
gi till Pajala.*
(Forts.)

undersökning. I anledning av en motion, som väckts i första kam-
maren, om utredning angående byggande av en statsjärnväg Fors—
Bollnäs sade riksdagen detsamma, som utskottet nu har anfört, att
det icke vore tänkbart, att man skulle kunna åstadkomma någon järn-
väg under den närmaste framtiden, och att man därför icke borde
lägga ned några pengar på en undersökning, när det statsfinansiella
läget är sådant, att man icke ens kan verkställa de järnvägsbyggna-
der, som äro beslutade. Man skall icke ge anslag till sådana under-
sökningar, förrän man någorlunda kan se, att det är möjligt att real-
isera projekten. Jag kan icke heller finna, att de motiv, som herr
Hage anförde för bifall till reservationen, böra vara avgörande för
kammarens ståndpunkt i denna fråga. Jag ber därför att få yrka
bifall till utskottets hemställan.

Herr I g e l: Herr talman! Blott ett par ord. Även om en oku-
lärundersökning redan blivit gjord, enligt vad herr Osberg medde-
lade, tror jag, att ett sådant anslag som det av reservanterna förord-
nade skulle visa riksdagens goda vilja att söka komma någon vart så
snart som möjligt; och jag har den övertygelsen att det skulle vara
till gagn för befolkningen i de trakter, det här gäller.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reserva-
tionen.

Herr B ä c k s t r ö m: Såsom förut blivit nämnt, har järnvägssty-
relsen redan verkställt och låter fortfarande verkställa en undersök-
ning beträffande påtänkta banföretag i övre Norrland, och när man
vet, att även byggandet av banan Matarengi—Pajala är föremål för
utredning, skulle ett beslut enligt reservanternas förslag endast inne-
bära, att denna kammare redan nu uttalade sig just för sistnämnda
sträckning. Däri ser jag ingenting ont, ty att denna bana kommer
till stånd i framtiden, därom är jag förvissad, men under den förbered-
ande behandlingen av ärendet har det också nämnts, att man icke
under den närmaste framtiden har för avsikt att bygga denna bana
ända fram till Pajala, utan att man å den del av vägsträckan, som
ligger mellan Pello och Pajala, skulle anlägga landsväg för motor-
fordon och öppna regelbunden automobiltrafik.

Som jag tidigare sagt, tror jag, att det vore lämpligast, om be-
slut fattas i enlighet med utskottsmajoritetens yrkande. Att nu an-
slå medel till en okulärundersökning eller förberedande utredning, då
det är upplyst, att sådan redan är under verkställighet, måste, även
om syftet med det lilla anslaget är aldrig än så vackert, anses föga
lyckligt. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen
propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på av-
slag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reser-
vationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra proposi-
tionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes,

blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 113, röstar

*Ang.
en statsbana
från Mätaren-
gi till Pajala.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 34 ja, men 40 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av väckt motion med förslag om viss uppdelning av statens rederilånefond.

*Ang.
statens rederi-
lånefond.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 42, hade herr *Osberg* hemställt, att riksdagen måtte besluta en uppdelning av statens rederilånefond på det sättet, att 80 procent av tillgängliga medel skulle utlämnas till sådana lånesökande, som ägde större fartyg, och de övriga 20 procenten som lån åt ägare av mindre fartyg i storlek från 20—100 bruttoton.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Häremot hade herr *Osberg* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Osberg*: Herr talman! Till en början ber jag få erinra om, att före unionsupplösningen tog Norge huvudparten av Nord- och Östersjötrafiken. Då uppstod krav från intresserade på ett starkare stöd att få fram mera svenskt tonnage. Då kom man på den tanken att upplägga en rederilånefond, huvudsakligen avsedd för det större tonnaget, och under tidernas lopp har detta växt ut, så att vi ha alldeles tillräckligt av stort tonnage. Det har icke varit utslutet för de mindre rederierna att någon gång få lån ur denna fond, och det har gjort, att det blivit en gängse praxis, att de mindre rederierna anhållit om lån. Nu har jag särskild kännedom om åtskilliga fall, då man ett par år å rad gjort ansökan om lån men fått avslag. Jag har vänt mig till kommerskollegium för att erhålla upplysning om förhållandet, och man sade där, att fonden ansågs avsedd för det större tonnaget, ehuru väl man gjorde undantag ibland.

Ang.
statens rederi-
lånefond.
(Forts.)

Jag anser för min del, att det är orättvist att uppmuntra de mindre rederierna med de små utsikter de hava vid sidan av de stora att lägga in ansökningar om lån, om de icke kunna få några, därför att det är förenat med kostnader att lägga in låneansökningar och förnya dem.

Nu till sak. Jag anser, att de mindre rederierna vid nuvarande tidpunkt böra ha lika stor rätt som de större rederierna att få uppmuntran genom lån ur ifrågavarande fond. Jag kan nämna från västkusten, att sedan fiskets avkastning så avsevärt försämrats och avsättningen försämrats, ha många fiskare övergått till fraktfart. Därtill duga icke fiskebåtar, utan det behövs större fraktbåtar, och det är svårt att anskaffa det erforderliga kapitalet för inköp av sådana. En annan omständighet är förknippad härmed, och det är det dåliga läge, vari stenhuggerinäringen kommit. Förr var det vanligt, att stenhuggerierna använde sig av större fartyg för befraktning, men under nuvarande förhållanden lämpa sig bättre små fartyg för ändamålet, därför att småpartier i huvudsak befraktas. Dessa gå till Tyskland, Holland och Danmark.

Nu har utskottet påpekat, och det har naturligtvis en viss bärighet i detta fall, att riksdagen redan avlåtit en skrivelse i ämnet år 1918 i anledning av herr Lindmans motion, vari begärdes utredning om en viss omläggning av rederilånefonden eller dess förvaltning. Jag skall därför icke närmare gå in på spörsmålet, utan har blott velat med dessa ord uttala en förhoppning om, att man vid denna utredning beaktar de synpunkter, jag här framfört. Kommerskollegium har ställt sig välvilligt till mitt förslag, men har påpekat, att fondens avkastning är så liten, att det icke tjänar till någonting att dela upp den på sätt jag föreslagit, nämligen så att 20 % skulle gå till de mindre rederierna och 80 % till de större. Jag förstår icke vad det har med saken att göra, att fondens tillgångar äro små. Det är grundprincipen jag vill ha fram, att man bör stödja de mindre lika väl som de större rederierna. De mindre behålla sina fartyg och avyttra dem mera sällan. Däremot göra de större rederierna sina fartyg till en vanlig handelsvara, som ofta byter ägare.

Det är dessa synpunkter, jag velat framföra, och jag skall, ehuru jag icke har hopp om framgång, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Corneliusson: Herr talman! Jag ber endast få säga, att jag fullkomligt sympatiserar med herr Osberg i föreliggande fråga. Det är ju egendomligt, att de mindre rederierna icke skola ha lika god rätt att få lån ur lånefonden som de större. Det finns ingen kategori av yrkesmän, som kommit i så dåligt läge som de mindre rederierna. Går jag till fiskerinäringen, så har den sin fiskerilånefond, men för de mindre rederierna finns ingen möjlighet att få lån ur någon fond, utan de ha endast att vända sig till bankerna.

Det skulle vara mycket att tillägga i denna fråga, men det är så sent och kammaren är uttröttad, varför jag ber att få inskränka mig till att få anhålla om bifall till herr Osbergs motion.

Herr Bäckström: Herr talman! En föregående talare, herr Osberg, fann det egendomligt, att icke de mindre rederierna kunde få lån ur rederilånefonden och herr Corneliussön tyckte det vara en underlig idé, att de mindre rederierna icke skola ha lika god rätt att få lån som de större. Men herrarna ha sig ju bekant, att när fonden i fråga tillkom, uttalades från riksdagens sida alldeles bestämt som direktiv, att medlen skulle ställas främst och till största delen till förfogande icke för den inrikes sjöfarten utan just för den skeppsfart, som går på utrikes ort och särskilt på avlägsna farvattnen. Och när detta riksdagens uttalande fortfarande ligger till grund för de kungörelser, som reglera utdelandet av lånen, är det ju tydligt, att författningarna måste följas.

Herr Osberg anser sig ha ett visst stöd för sin åsikt, att riksdagen bör gå med på motionen, i kommerskollegii skrivelse, men då har herr Osberg icke observerat, att kommerskollegium säger, att det är endast under förutsättning att riksdagen i det syfte, som motionären avser, medger en viss ökning av fonden, som de små rederiföretagens lånebehov kunna, såsom han önskar, bli tillgodosedda. Det är klart, att det med de begränsade medel fonden förfogar över skall vara svårt att tillfredsställa kraven, då de komma både från de större rederierna i stor utsträckning och även från de små. Så länge fonden har så begränsade tillgångar, — och ingen lärer väl anse det lämpligt att under nuvarande brydsamma statsfinansiella läge anslå medel till fonden i fråga — har utskottet ansett det enda riktiga vara att avslå den motion, som herr Osberg väckt, men utskottet har tillika pekat hän på den utredning, som pågår angående behovet av en utökning av den svenska handelsflottan, och utskottet har också uttalat, att därvid bör komma under övervägande, huruvida en ändring av villkoren för lån ur rederilånefonden bör äga rum. Under sådana förhållanden tycker jag, att då herr Osberg vill ha just detta på tal vid utredningen, han skulle funnit sig nöjd med vad utskottet i sin motivering uttalat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Jag är ense med herr Osberg om, att vi böra främja den mindre sjöfarten, men vi böra icke härför taga medel ur rederilånefonden, eftersom denna väsentligen är avsedd för den stora oceantrafiken. Det är ju meningen med rederilånen, att man härigenom skall kunna utöka den svenska handelsflottan. Dess anpart i världstonnaget var förr $2\frac{1}{2}$ %, nu är den nere i 2 %. Det skulle då icke vara klokt att gå den föreslagna vägen, vilket skulle motverka en utökning till vad som är önskvärt att komma till. Det är också ett viktigt önskemål att få den svenska exporten så mycket som möjligt på egna linjer. Förr gingo 50 % av exporten på egna båtar, nu är det endast ca 40 %, medan utlandet tar ca 60 %. Det är av dessa skäl vi böra bifalla utskottets förslag. Handeln följer flaggan och det är av stor betydelse för oss att vi stödja linjesjöfarten, men vi böra samtidigt främja den mindre rederinäringen. Jag tror, att man därvidlag genom lättnader i bestämmelser av olika slag

Ang.
statens rederi-
lånefond.
(Forts.)

Ang.
statens rederi-
lånefond.
(Forts.)

bättre tillgodoser dess önskemål än genom att låta de mindre rederierna få ökad andel i lånefonden. Om det föreläge ett förslag, som man av ekonomiska skäl kunde godtaga, och som avsåge en utökning av rederilånefonden, skulle jag gärna vara med om att stödja herr Osbergs förslag. Men då detta icke är fallet, tror jag icke, att vi göra rederinäringen det gagn, som avses.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag kan mycket väl dela den siste ärade talarens mening, att det gäller för oss i vårt land att på lämpligt sätt stödja linjesjöfarten genom rederilån. Men om vi skola göra det, kan jag icke komma till samma slutsats som han, att vi icke också skola tillgodose de mindre rederiernas lånebehov. När riksdagen skrivit redan 1918 och begärt en utredning, men ingenting synes vara åtgjort, har jag velat begagna detta tillfälle att framhålla, att de sakkunnige eller den kommitté eller det departement, som har utredningen om hand, icke måtte glömma den mindre sjöfarten, ty den behöver sannerligen väl så mycket hjälp som den större sjöfarten, vilken ju har betydligt större resurser. Även om lånefonden uppkommit i första hand för att understödja linjerederierna, så tror jag, att tiden är inne för att ha en tanke på den mindre sjöfarten, ty den är kanske i viss mån lika viktig som den större.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att göra.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifali till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av rörelsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ströängars indragande till kronan m. m., dels ock angående anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande till kronan; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande hemställt.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 194, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fördelningen och användningen av vissa anslag till bostadsbyggande.

§ 13.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 63, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 64, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 65, rörande förslag till lag angående upphävande av vissa delar av kyrkolagen;

nr 66, angående förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 67, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 68, angående lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset;

nr 69, angående förslag till lag om kontorser m. m.;

nr 70, angående förslag till lag om ägo gränser m. m.;

nr 71, angående grundlagstiftning om konsultativ folkomröstning;

nr 72, angående ny konkurslag m. m.;

nr 73, angående ett mera effektivt tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras mödrars rätt;

nr 74, angående viss ändring i gällande bestämmelser om laga domstol i brottmål; och

nr 75, angående förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell.

§ 14.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 118, angående Kungl. Maj:ts framställning om avsättning av medel för bestridande av dyrtidskostnader vid försvaret;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1921 fjärde huvudtitel gjorda framställning om anvisande av medel för uppförande av bostadshus i Vaxholms fästning för underofficerare av första graden;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomeldskassa;

nr 121, i anledning av väckt motion om förhöjt statsbidrag åt vissa folkhögskolor;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning åt lappfogdar m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av en Holmö fattigvårdssamhälle åvilande skuld; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anskaffande av en motorpatrullbåt för tullbevakningen i Göteborg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av Åkers styckebruk hittills tillkommande rätt att begagna vissa mot rekognition upplåtna allmänningsskogar i Södermanlands län; och

nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående behörigheten av kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken m. m.; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om tillägg i Reglementariska föreskrifter för riksdagen; och

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om organisationen av statens affärsverksamhet.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Sölvesborg	under 4 dagar fr. o. m. den 14 maj,
» <i>Igel</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Bäcklund</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Svensson</i> i Skönsberg	» 5 » » » 14 »
» <i>Strid</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Hamrin</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>O. Nilsson</i> i Örebro	» 4 » » » 14 »
» <i>Sköld</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Andersson</i> i Storegården	» 4 » » » 14 »
» <i>Fast</i>	» 4 » » » 14 »
» <i>Rydén</i>	» 4 » » » 14 » och
» <i>Högström</i>	» 4 » » » 14 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 maj.

K. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande maj.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutskottets memorial nr 26, statsutskottets memorial nr 57 punkterna 1 och 2, bevillningsutskottets memorial nr 25, statsutskottets memorial nr 85 punkterna 1—4, jordbruksutskottets memorial nr 50, statsutskottets memorial nr 108, bankoutskottets memorial nr 41, statsutskottets memorial nr 116 och 117 samt bankoutskottets memorial nr 45 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

Första omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 26).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet i sitt utlåtande hemställt eller att riksdagen må medgiva, att förre

Gemensamma omröstningar. (Forts.) stenarbetaren och skrivaren vid Borghamns kalkstensbrott Carl August Holmqvist må från och med den 1 januari 1921 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit vad utskottet under punkten hemställt, dock med den ändring, att i mom. j) omnämnde Carl August Holmqvists pension bestäms till 500 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns, att omröstningen utfallit med 96 Ja och 110 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 83 Ja och 56 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	96 Ja och 110 Nej,
sammanräkningen visade	179 Ja och 166 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 57 punkt 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen avslår Kongl. Maj:ts förevarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor att utgå av läne-medel.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jäm-

väl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 119 Ja och 90 Nej.

*Gemensamma
[omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 96 Ja och 39 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 119 Ja och 90 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 215 Ja och 129 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 57, punkt 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förevarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att för ombyggnad av rangerbangården vid Sävenäs på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor att utgå av lånemedel.»

Sedan voteringsmedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 120 Ja och 88 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 100 Ja och 38 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 120 Ja och 88 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 220 Ja och 126 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 25).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att de i motionerna I: 118 av herr Elisson m. fl. och II: 182 av herr P. S. Hedlund i

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 42.

Gemensamma omröstningar. Östersund m. fl. samt i motionerna I: 56 av herr Sederholm m. fl. och II: 190 av herr Jönsson i Fridhill m. fl. framställda yrkandena icke skola föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren för sin del beslutat, att tullsatsen å till rubriken nr 138 i tulltaxan hänförligt smör, naturligt, skall från tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till och med den 31 maj 1922 utgå med ett belopp av 60 öre per kilogram.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 98 Ja och 108 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 88 Ja och 52 Nej vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 98 Ja och 108 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 186 Ja och 160 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 85, punkt 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) medgiva, att extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinne-seminariet, vid allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarier, som genomgått vederbörlig provårskurs och som med nit och skicklighet under minst tolv terminer bestritt full tjänstgöring vid sådan läroanstalt, som omförmåles i § 179 mom. 1 punkt 8 i gällande läroverksstadga, må åtnjuta arvode, manlig lärare med 3,800 kronor och kvinnlig lärare med 3,400 kronor för år räknat;

b) till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 554,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avser fastställande av ett särskilt arvode för sådana extra ordinarie ämneslärare, som genomgått vederbörlig provårskurs och som med nit och skicklighet under minst tolv terminer bestritt full tjänstgöring vid sådan läroanstalt, som omförmåles i § 179 mom. 1 punkt 8 i gällande läroverksstadga;

b) att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 499,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 76 Ja och 131 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 70 Ja och 69 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	76 Ja och 131 Nej,
sammansräkningen visade	146 Ja och 200 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 85, punkt 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 400,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:ts fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas orsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutat att till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 450,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas orsidsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 117 Ja och 90 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 85 Ja och 52 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	117 Ja och 90 Nej,
sammanräkningen visade	202 Ja och 142 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 85, punkt 3).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen måtte i likhet med vad för innevarande år ägt rum, till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande förenings och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 57,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutat, att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande förenings och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 112,500 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 108 Ja och 97 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 94 Ja och 45 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 108 Ja och 97 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 202 Ja och 142 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Åttonde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 85, punkt 4).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till understödjande av idrotten anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 140,000 kronor, därav till svenska gymnastikförtundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att till understödjande av idrotten anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 90,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 65 Ja och 140 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 72 Ja och 66 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 65 Ja och 140 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 137 Ja och 206 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Nionde omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 50).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen må å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisa ett förslagsanslag, högst, 682,000 kronor, att utgå enligt samma grunder, som godkänts beträffande dylikt anslag för år 1920, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen må å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisa ett förslagsanslag, högst, 900,000 kronor, att utgå enligt av jordbruksutskottet i utlåtande nr 37 angivna grunder.»

Sedan voteringsedderna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedderna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 97 Ja och 107 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 75 Ja och 61 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller . . . . . 97 Ja och 107 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 172 Ja och 168 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tionde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 108).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må medgiva att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm, Anna Kruses avlöningsförmåner utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läro-

anstalter m. m., — utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgöres i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare må utgå *dels* statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, *dels* statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *dels* ock tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser, röstar

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig. och befanns att omröstningen utfallit med 91 Ja och 115 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 106 Ja och 31 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	91 Ja och 115 Nej,
sammanräkningen visade	197 Ja och 146 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Elfte omröstningen: .

(enligt bankoutskottets memorial nr 41).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet i sitt utlåtande hemställt eller att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts proposition i

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

ämnet och således medgivit, att korpralen vid Tjusts båtsmanskompani nr 82 Törngren må från och med månaden näst efter den, varunder han erhåller avsked från sin anställning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggspension med sådant belopp, att enligt reglementet den 26 oktober 1838 och cirkuläret den 20 november 1860 samt kungörelserna den 30 oktober 1914 och den 29 augusti 1919 honom tillkommande pensionsförmån tillsammans med tilläggspensionen uppgår till 400 kronor, under iakttagande att Törngren, med avstående av honom såsom avskedad båtsman tillkommande dyrtidstillägg, å nämnda pensionsbelopp må äga uppbära dyrtidstillägg i enlighet med vad för f. d. befattningshavare i statens tjänst i allmänhet är eller må bliva stadgat.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 72 Ja och 129 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 65 Ja och 70 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 72 Ja och 129 Nej.

sammanräkningen visade . . . . . 137 Ja och 199 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tolvte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 116).

»Den, som i likhet med första kamamren vill, att herr Kants m. fl. och herr Borells ovanberörda motioner icke må av riksdagen bifallas, röstar

• Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att revisorn C. G. Beskow vid beräkning av ålderstillägg må få tillgodoräkna sig den tid från och med den 1 januari 1914 till och med den 29 juni 1916, då han varit utesluten från extra revisorsförordnande i kammarrätten.»

Sedan voteringsedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jäm-

väl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 125 Ja och 80 Nej.

*(Степанова
отростningar.
(Forts.)*

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 98 Ja och 34 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 125 Ja och 80 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 223 Ja och 114 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Trettonde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 117).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med bifall till herrar Gardells och Jonssons i Risinge motion

a) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till handelsgymnasier med oförändrat belopp 135,000 kronor;

b) till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasier i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 150,000 kronor, att utgå, under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligen bestämma, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herrar Gardells och Jonssons i Risinge omförmälda motion,

a) medgivit, att i Hälsingborg må från och med den 1 januari 1922, genom övertagande av det nuvarande statsunderstödda handelsgymnasiet i nämnda stad, inrättas ett statens handelsgymnasium, organiserat i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ekklesiastikärenden den 11 februari 1921 angivits, under förutsättning att Hälsingborgs stad åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

b) fastställt avlöningen för ordinarie rektor, lektorer samt vaktmästare vid statens handelsgymnasium i Hälsingborg till följande belopp, nämligen:

för rektor till 7,500 kronor, därav 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar;

för lektor till 5,800 kronor, därav 3,900 kronor lön och 1,900 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålders-tillägg till lönen, vart och ett å 500 kronor;

för vaktmästare till 1,450 kronor, därav 900 kronor lön och 550 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vart och ett å 100 kronor;

c) medgivit, att ålderstilläggen till ordinarie befattningshavare vid förenämnda statens handelsgymnasium må utgå ur åttonde huvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg;

d) beslutat, att för ordinarie rektor och lektorer vid nyss omnämnda gymnasium pensionsunderlaget för rektor skall utgöra 5,600 kronor och högsta pensionsunderlaget för lektor 4,600 kronor, samt att, om befattningshavare varit tillförordnad rektor, sådant förordnande skall vid bestämmandet av pensionens belopp räknas honom till godo på samma sätt, som om han varit befullmäktigad rektor;

e) godkänt följande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de för ordinarie befattningshavare vid omnämnda handelsgymnasium föreslagna avlöningsförmånerna:

i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m.:

att befattningshavare skall, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en blivande omorganisation av handelsgymnasiet eller eljest kan varda stadgad, vara pliktig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, efter nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromål;

att befattningshavare vidare skall, likaledes med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, vara pliktig att vid en blivande omorganisation av handelsgymnasiet ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov, efter vederbörandes hörande, prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom området för statens undervisningsväsende, dock att befattningshavare, som varder förflyttad till annan ort, skall vara berättigad att av statsverket erhålla skäligen ersättning för flyttningkostnad till det belopp, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer;

att ordinarie lärare skall vara skyldig att, enligt de bestämmelser, som därom varda meddelade, ingå såsom delägare i elementarlärarnas nya änke- och pupillkassa eller den pensionsanstalt, som kan komma att övertaga nämnda kassas funktioner;

att befattningshavare vidare skall vara skyldig underkasta sig

de bestämmelser, som må bliva föreskrivna till lärjungarnas skyddande mot smittosam lungdot;

att med ordinarie befattning icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej skolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid gymnasiet, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas;

att ordinarie befattningshavare ej må åtaga sig undervisning i vare sig enskilda, kommunala eller andra läroanstalter, så framt icke, vad angår lektor, gymnasiets styrelse eller, vad angår rektor, skolöverstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter prövning att ifrågavarande undervisning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid gymnasiet, finner uppdraget kunna få mottagas och tills vidare bibehållas; samt

att, därest för läroämnen, i vilka undervisningen är avsedd att uppehållas genom extra ordinarie lärarkrafter, extra ordinarie lärare icke kunnat anskaffas, ordinarie ämneslärare skall, i den mån han därtill är kompetent, vara skyldig dels att utan ersättning bestrida sådan undervisning till viss begränsad omfattning, dels ock därutöver mot särskild ersättning bestrida undervisning av angiven art, allt enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter;

i fråga om avlöningsförmånens uppbärande m. m.:

att tjänstgöringspenningar skola för lektor beräknas utgå för läsårets antal läsveckor samt att de i rektors avlöning ingående tjänstgöringspenningar skola beräknas utgå efter kalenderår men till olika belopp för lästiden och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t fastställas;

att tjänstgöringspenningar skola för vaktmästare beräknas utgå efter kalenderår;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshavare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som förordnats att uppehålla befattningen;

att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet, såsom för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag, eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller av annan anledning är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspennin-

*Gemensamma
onröstningar.*

(Forts.)

gar avstå så mycket av lönen eller hyresersättningen, som för be-
fattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt;

att avlöning ej må utgå till befattningshavare för tid, varunder
han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ord-
ning erhållit tjänstledighet eller kunnat styrka giltigt förfall;

att, därest befattningshavare varder avstängd från tjänstgöring
eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke prövas böra
användas till befattningens uppehållande, skall under tiden inne-
hållas, såvida ej prövas skäligt låta honom uppbära något därav:
samt

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, ent-
ledigande eller dödsfall själva lönen utgår till månadens slut;

i fråga om ålderstillägg:

att, därest förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavan-
de av befattning i samma lönegrad är i staten medgiven, tidpunkten för

första förhöjningen bestämmes att inträda för lektor efter fem
år samt för vaktmästare efter tre år, under villkor att innehavaren
under mer än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för
att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen
eller, på grund av förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort
annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till
last den tid, han åtnjutit ledighet för fullgörande av honom åliggan-
de militär tjänstgöring, och

andra förhöjningen efter ytterligare fem, respektive tre år, på
samma villkor, samt

tredje förhöjningen, där sådan kan ske för vaktmästare efter än
ytterligare tre år, ävenledes på samma villkor,

under iakttagande, vad var och en av omnämnda löneförhöj-
ningar angår, att den högre avlöningen ej må tillträdas förr än vid
början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänst-
åldern blivit uppnådd;

att, därest adjunkt vid allmänt läroverk eller folkskolesemina-
rium, som befordras till lektor vid handelsgymnasiet, intjänat tre
ålderstillägg, honom skall omedelbart tillgodoräknas ett ålderstillägg
som lektor;

att lektor må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort
som ordinarie lektor vid teknisk elementarskola, teknisk fackskola
eller tekniskt gymnasium eller vid högre lärarinneseminariet, all-
mänt läroverk, folkskoleseminarium eller sjökrigsskolan;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för er-
hållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnadsålder, vid
vilken han enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst-
innehavares rätt till pension är skyldig att från tjänsten avgå, icke
må tillträda samma förhöjning;

*i fråga om semester, skyldighet att avgå från tjänsten och pen-
sionsrätt:*

att semester årligen må, när det kan ske utan hinder för göro-

målens behöriga gånor åtnjutas av rektor under en och en halv månad och av vaktmästare under femton dagar; samt

att i fråga om skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension är vid tiden för den nya avlöningsstatens ikraftträdande eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträde till befattningen stadgat;

f) förklarar, att en var, som med eller efter ingången av år 1922 tillträder ordinarie befattning vid ifrågavarande läroanstalt, skall vara pliktig underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser;

g) medgivit, att lektor vid högre lärarinneseminariet, allmänt läroverk, folkskoleseminarium, teknisk elementarskola, tekniskt gymnasium, teknisk fackskola eller sjökrigsskolan må för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tid varunder han tjänstgjort såsom ordinarie lektor vid handelsgymnasiet i Hälsingborg;

h) i riksstaten för år 1922 under rubrik: Statens handelsgymnasium i Hälsingborg, uppfört ett ordinarie anslag å 43,500 kronor;

i) till förstärkande av sistnämnda anslag anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 3,000 kronor, att utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott utfärda;

k) medgivit, att styrelsen för ifrågavarande handelsgymnasium må äga att beträffande de utgiftstitlar ej mindre å ordinarie än även å extra stat, som icke innefatta avlöning till ordinarie personal, å en post göra minskning och å en annan ökning, endast anslagsbeloppen i deras helhet icke överskridas;

l) — i stället för det i riksstaten nu uppförda ordinarie förslagsanslaget, högst, till handelsgymnasier, nu 135,000 kronor, — under rubrik: handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Örebro och Norrköping uppfört ett ordinarie förslagsanslag, högst, 120,000 kronor att utgå enligt de för nuvarande ordinarie anslag till handelsgymnasierna gällande grunder;

m) till beredande av förhöjt understöd åt sistnämnda handelsgymnasier utöver till dem redan anslagna belopp anvisat på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, å 150,000 kronor, att utgå, under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 101 Ja och 84 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som

Gemensamma omröstningar.
(Forts.) enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 91 Ja och 41 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller . . . . . 101 Ja och 84 Nej, sammanräkningen visade . . . . . 192 Ja och 125 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjortonde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 45).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla utskottets hemställan i dess utlåtande nr 36 punkt 5, att motionen II: 199 om pension åt schaktmästaren Jöns Gustaf Strandberg icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen och således medgivit, att schaktmästaren Jöns Gustaf Strandberg, Skellefteå, må från och med den 1 januari 1921 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av trehundra kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 130 Ja och 72 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 80 Ja och 49 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 130 Ja och 72 Nej, sammanräkningen visade . . . . . 210 Ja och 121 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

I enlighet med därom den 7 innevarande månad fattat beslut företogs nu val av dels tre ledamöter i den uppskattningsnämnd,

varom stadgas i 33 § av förordningen den 28 maj 1920 om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt, dels ock tre suppleanter för dessa ledamöter; och utsågos därvid till

ledamöter:

herr riksdagsmannen *J. D. Norman*,
 » » *G. Olsson* i Ramsta; och
 » » *P. E. Sköld*,

en var med 94 röster; samt

suppleanter:

herr riksdagsmannen *E. Laurén*, med 43 röster
 » » *C. P. Jansson* i Edsbäcken » 43 » och
 » » *A. J. Bårg* » 42 » .

Ordningen mellan de två förstnämnda suppleanterna, vilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock den paragraf. som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 361, med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut.

§ 6.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4 A och 118—125, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37, första lagutskottets utlåtande nr 38, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 13 och 14 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 11 och 12.

§ 7.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens samman-

tråde fredagen den 20 i denna månad ämnade besvara herr Lovéns interpellation om anställande av utredning i fråga om tobakshandlarnas vinst av sin rörelse.

§ 8.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 359, med förslag till lag om arbetstidens begränsning, nämligen:

- nr 364 av herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*;
- nr 365 av herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 366 av herr *Kajser*;
- nr 367 av herrar *Magnusson* i Tumhult och *Bengtsson* i Norup;

samt

- nr 368 av herr *Rehn m. fl.*

Vidare avlämnade herr *Hage* en motion, nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 357, angående vissa anslag till främjande av bostadsproduktionen m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till sjöförsvaret av centralfängelset i Karlskrona m. m.;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för täckande av under år 1920 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förvaltaren O. Swenson att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa beställningshavare vid mariningenjörskåren att tillgodoräkna sig föregående tjänstetid för erhållande av ålderstillägg;

från sammansatta stats- och andra lagutskottet nr 1:

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna jämte två i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli:

- nr 215, angående inskränkning i rätten för ämbetsverk m. fl.

att med frågor hänvända sig till folkvalda myndigheter i orterna och andra.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion med förslag till provisorisk lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål m. m.; och nr 30, i anledning av väckt motion om antagande av förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Wiklund* under 8 dagar fr. o. m. den 21 maj,
» *Lundström* » 7 » » » 21 » och
» *Stjernstedt* » den 20 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes häræfter kl. 5,17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.